9 M
3-C
31

f. 25

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
10
8 G
39

9-3-C-31

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by

VELLEIVS PATERCVLVS.

I. LIPSIVS RECENSVIT.

Ad vſum ſtudioſæ iuuentutis.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA
D.PROB.ROM.S.J.

PARISIIS,
Ex Officina Niuelliana.
Apud SEBAST. CRAMOISY,
via Iacobæa, ſub Ciconiis.

M. DC. XX.

Digitized by Google

Digitized by Google

C. VELLEII PATERCVLI HISTORIÆ ROMANÆ ad M. Vinicium COS.

LIBER PRIMVS.

+ * + tempeſtate diſtractus à duce ſuo Neſtore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob ſegnitiã non vindicatæ fratris iniuriæ, Cyprum appulſus, cognomine patriæ ſuæ Salamina conſtituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupauit; Philippus Ephyrã in Theſprotiâ. at rex regum Agamemnon, tempeſtate in Cretam inſulam reiectus, tres ibi vrbes ſtatuit, à patriæ nomine vnam, à victoriæ memoriâ, Mycenas, Tegeam, Pergamum.

Digitized by Google

idem mox, ſcelere patruelis fratris Ægiſthi, hæreditarium exerçentis in eum odium, & facinore vxoris oppreſſus, occiditur. Regni potitur Ægiſthus per annos VII. hūc Oreſtes, matrémque, cum ſociâ conſiliorum omniū ſorore Electrâ, virilis animi feminâ obtruncat. factum eius à diis comprobatū, ſpatio vitæ, & felicitate imperij apparuit: quippe vixit annis XC. regnauit LXX. qui ſe etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicauit. nam quod pactæ eius, Menelai atque Helenæ filiæ Hermones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus, & Tyrrhenus fratres cum regnarent in Lydiâ, ſterilitate frugum cōpulſi, ſortiti ſunt, vter cum parte multitudinis patriâ decederet: ſors Tyrrhenum contigit. peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile ac perpetuum à ſe nomen dedit. Poſt Oreſtis interitum, filij eius, Penthelus & Tiſamenus, re-

gnauêre triennio. Tum, ferè anno octogeſimo poſt Troiam captam, centeſimo & vigeſimo, quàm Hercules ad deos exceſſerat, Pelopis progenies, quę omni hoc tempore pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recuperandi imperij fuêre, Teminus, Creſphontes, Ariſtodemus quorũ atauus fuerat. Eodem ferè tempore Athenæ ſub regibus eſſe deſierunt: quarum vltimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non prætereundus: quippe, cùm Lacedæmonii graui bello Atticos premerent, reſpondiſsétq; Pythius, quorum dux ab hoſte eſſet occiſus, eos futuros ſuperiores; depoſitâ veſte regiâ, paſtoralem cultum induit; immiſtúſq; caſtris hoſtium, de induſtriâ, imprudenter rixam ciens, interemptus eſt. Codrũ cum morte æterna gloria, Athenienſes ſecuta victoria eſt. quis eum non miretur, qui iis artibus mortem quæſie-

Digitized by Google

xit, quibus ab ignauiis vita queri ſolet? Huius filius Medon primus Archon Athenis fuit. ab hoc poſteri apud Atticos dicti Medontidæ, ſed ij, inſequentéſq; Archontes, vſque ad Charopem, dum viuerent, eum honoré vſurpabãt. Peloponneſij, digredientes finibus Atticis, Megaram mediã Corintho Atheniſq; vrbẽ, condidêre. eâ tempeſtate & Tyria claſſis, plurimũ pollens mari, in vltimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino inſulã circumfuſam Oceano, perexiguo à continenti diuiſam freto, Gades condidit. ab iiſdem poſt paucos annos in Africa Vtica condita eſt. Excluſi ab Heraclidis Oreſtis liberi iactatíque cùm variis caſibus, tum ſæuitiâ maris, quinctodecimo anno ſedem cepêre circa Leſbum inſulam. Tum Græcia maximis concuſſa eſt motibus: Achæi, ex Laconicâ pulſi, eas occupauêre ſedes, quas nunc obtinent; Pelaſgi Athenas commigrauêre.

acérq; belli iuuenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cũ magnâ ciuium manu, eam regionem armis occupauit, quæ nunc ab eius nomine Theſſalia appellatur, anteà Myrmidonũ vocitata ciuitas. Quo nomine, mirari cõuenit eos, qui, Iliaca componentes tempora, de eâ regione vt Theſſaliâ commemorant. quod cum alij faciant, Tragici frequentiſſimè faciũt. quibus minimè id concedendum eſt: nihil enim ex perſonâ poëtæ, ſed omnia ſub eorũ, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. quod ſi quis à Theſſalo, Herculis filio, eos appellatos Theſſalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante hunc inſequentẽ Theſſalem ea gens id nominis vſupauerit. Paullo antè Haletes, ſextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthũ, quæ antea fuerat Ephyre, clauſtra Peloponneſi continẽtem, in Iſthmo condidit. Neq; eſt, quod miremur ab Homero nominari Corinthũ.

nam ex perſona poëtæ & hanc vrbem, & quaſdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate eius, multo pòſt Ilium captum conditæ. Athenienſes in Eubœâ Chalcida Erethriam colonis occupauêre; Lacedæmonij in Aſiâ Magneſiam. Nec multo pòſt Chalcidenſes, orti vt prædiximus, Atticis, Hippocle & Magaſthene ducibus. Cumas in Italiâ condiderunt. huius claſſis curſum eſſe directum alij columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris ſono, qualis Cerealibus ſacris cieri ſolet. Pars horũ ciuium, magno pòſt interuallo Neapolim condidit. vtriuſque vrbis eximia ſemper in Romanos fides. facit eas nobilitate atque amœnitate ſuâ dignisſimas ſed aliis diligentior ritus patrij manſit cuſtodia: Cumanos Oſca mutauit vicinia. Vires autem veteres earum vrbium hodiéque magnitudo oſtentat mœnium. Subſequenti tempore ma-

gna vis Græciæ iuuentutis, abundantia virium ſedes quæritâns, in Aſiam ſe effudit. nam & Iones, duce Ione profecti Athenis, nobiliſſimam partem regionis maritimæ occupauêre, quæ hodiéque appellatur Ionia; vrbéſque conſtituêre, Epheſum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebetum, Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phoceam; multáſq; in Ægæo atq; Icario occupauêre inſulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Pharum, Delū, aliáſq; ignobiles. Et mox Æolij, eâdem profecti Græciâ, longiſſimíſq; acti erroribus, non minus illuſtres obtinuerunt locos, clarâſq; vrbes condiderunt, Smyrnam, Cymen, Lariſſam, Myrinam Mytilenémque, & alias vrbes, quæ ſunt in Leſbo inſulâ. Clariſſimum deinde Homeri illuxit ingenium, ſine exemplo maximum: qui magnitudine operum, & fulgore carminum ſolus appellari Poëta meruit. in quo hoc maximum eſt, quòd neq;

ante illum, quem ille imitaretur, neque poſt illum, qui eum imitari poſſet, inuentus eſt. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectiſſimũ, præter Homerum, & Archilochũ, reperiemus. Hic longiùs à temporibus belli, quod compoſuit, Troici, quàm quidam rentur, abfuit. nam fermè ante annos DCCCCL. floruit, intra M. natus eſt. quo nomine, non eſt mirandum, quod ſæpè illud vſurpat. * hoc enim vt hominum, ita ſæculorum notatur differentia. quem ſi quis cæcum geniture putat, omnibus ſenſibus orbus eſt. Inſequẽti tempore imperium Aſiaticum ab Aſſyriis, qui id obtinuerant annis M. LXX. translatum eſt ad Medos, abhinc annos fermè DCCLXX. quippe Sardanapalum, eorũ regem, mollitiis florentem & nimium felicem malo ſuo, tertio & triceſimo loco ab Nino & Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita vt ſemper ſuc-

ceſſor regni paterni foret filius, Pharnaces Medus imperio vitâq; priuauit. Eâ ętate clariſſimus Graij nominis Lycurg⁹ Lacedæmonius, vir generis regij, fuit ſeueriſſimarũ iuſtiſſimarúmq; legum auctor, & diſciplinæ conuenientiſſimæ vir; cuius quamdiu Sparta diligẽs fuit, excelſiſſimè floruit. Hoc tractu temporũ ante annos v. & LX. quàm vrbs Romana conderetur, ab Eliſſa Tyriâ, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. Circa quod tempus Caranus, vir generis regij ſextus decimus ab Hercule, profectus Argis, regnũ Macedonię occupauit. à quo Magnus Alexander cùm fuerit ſeptimus decimus, iure materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus eſt. Æmilius Sura de annis populi Romani. Aſſyrij, principes omniũ gentium, rerum potiti ſunt, deinde Medi, poſtea Perſæ, deinde Macedones. exinde, duobus regibus, Philippo & Antiocho, qui à Mace-

donibus oriundi erant, haud multo pòſt Carthaginem ſubactam, deuictis, ſumma imperij ad populum Romanum peruenit. Inter hoc tempus, & initium Nini regis Aſſyriorum, qui princeps rerũ potitus, interſunt anni MDCCCCXCV. Huius temporis æqualis Heſiodus fuit, circa CXX. annos diſtinctus ab Homeri ætate, vir perelegantis ingenij, & molliſſima dulcedine carminum memorabilis, otij quietiſſque cupidiſſimus, vt tempore tãto viro, ita operis auctoritate, proximus: qui vitauit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriámque, & parentes, teſtatus eſt. ſed patriã, quia multatus ab eâ erat, contumelioſiſſimè. Dum in externis moror, incidi in rem domeſticam, maximíque erroris, & multum diſcrepantem auctorum opinionibus. Nam quidam, huius temporis tractu, aiunt, à Tuſcis Capuam Nolámque conditam, ante annos ferè DCCCXXX. quibus equidem

aſſenſerim. ſed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eiſdem Tuſcis conditam, ac ſubinde Nolam: ſtetiſſe autẽ Capuam, antequã à Romanis caperetur, annis circiter CCLX. quod ſi ita eſt; cùm ſint à Capuâ captâ anni CCXL. vt condita eſt, anni ſunt ferè D. Ego (pace diligentię Catonis dixerim) vix crediderim, tam maturè tantã vrbẽ creuiſſe, floruiſſe, concidiſſe, reſurrexiſſe. Clariſſimum deinde omnium ludicrum certamen, & ad exercitandam corporis animíque virtutem efficaciſſimũ, Olympiorum initium habuit, auctore Iphito Elio. Is eos ludos mercatúmq; inſtituit ante annos, quàm tu, M. Vinici, conſulatũ inires DCCCCIV. hoc ſacrum eodem loco inſtituiſſe fertur abhinc annos fermè MCCL. Atreus, cùm Pelopi patri funebres ludos faceret. quo quidem in ludicro omnis generis certaminũ Hercules victor exſtitit. Tum Athenis perpetui Archontes eſſe deſierunt,

cùm fuiſſet vltimus Alcmæon: cœperúntque in denos annos creari. quæ conſuetudo in annos LXX. manſit: ac deinde annuis commiſſa eſt magiſtratibus reſp. Ex iis, qui denis annis profuerũt, primus fuit Charops, vltimus Eryx; ex annuis, primus Creon. Sexta Olympiade, poſt duo & viginti annos, quàm prima conſtituta fuerat, Romulus, Martis fili᷒, vltus iniurias aui, Romã Vrbẽ Parilibus in Palatio condidit. à quo tempore ad vos conſules anni ſunt DCCLXXXII. id actum poſt Troiã captã annis CDXXXVII. id geſſit Romulus, adiutus legionibus Latini, aui ſui: (libẽter enim iis, qui ita prodiderũt, aſſenſerim) cùm aliter firmare vrbem nouam, tam vicinis Veientibus, aliiſque Etruſcis, ac Sabinis, cum imbelli & paſtorali manu vix potuerit. quãquam, iam Aſylo facto inter duos lucos, auxit. Hic centum homines electos, appellatóſque Patres, inſtar habuit conſilij publici. hanc

originem nomen Patriciorum habet. Raptus virginum Sabinarum,

† † †

† †

† † †

quam timuerat hoſtis, expetit. nã biennio adeò varia fortuna cum conſulibus conflixerat, vt plerumque ſuperior fuerit, magnámque partem Græciæ in ſocietatem ſuam perduceret. Quin Rhodij quoque, fideliſſimi anteà Romanis, tum dubia fide, ſpeculati fortunam, proniores regis partibus fuiſſe viſi ſunt: & rex Eumenes in eo bello medius fuit animo, neque fratris initiis, neq; ſuæ reſpondit conſuetudini. Tum ſenatus populúſque Romanus L. Æmilium Paullum, qui & prætor, & conſul triumphaverat, virum in tantum laudandũ, quantum intelligi virtus poteſt, onſulem creauit, filium eius Paul-, qui ad Cannas quàm tergiuer-nter pernicioſam reip. pugnam ierat, tam fortiter in ea mortem

obierat. is Perſeum ingenti prœlio apud vrbem nomine Pydnam in Macedoniâ, fuſum, fugatúmque, caſtris exuit; deletíſque eius copiis, deſtitutum omni ſpe coëgit è Macedoniâ profugere: quam ille linquens, in inſulam Samathraciam profugit, templíque ſe religioni ſupplicem credidit. ad eum Cn. Octauius prætor, qui claſſi præerat, peruenit; & ratione magis, quàm vi perſuaſit, vt ſe Romanorum fidei committeret. ita Paullus maximum nobiliſſimúmque regem in triumpho duxit quo anno & Octauij, prætoris naualis, & Anicij, regem Illyriorum Gentium ante currũ agentis, triumphi fuêre celebres. Quàm ſit aſſidua eminẽtis fortunæ comes Inuidia, altiſſimíſque adhæreat, etiã hoc colligi poteſt, quòd cùm Anicij, Octauijque triumphũ nemo interpellaret, fuêre, qui Paulli impedire obniterentur: cuius tantum priores exceſſit, vel magnitudine regis Perſei,

ſei, vel ſpecie ſimulacrorũ, vel modo pecuniæ, vt bis millies centies HS. ærario contulerit, & omnium anteactorum comparationem amplitudine vicerit. Per idem tempus, cùm Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympicũ inchoauit, tum regẽ Syriæ, Ptolemæũ, puerum Alexandriæ obſideret; miſſus eſt ad eum legatus M. Popillius Lænas, qui iuberet incepto deſiſtere: mandataq́; expoſuit, & regem, deliberaturũ ſe dicentem, circumſcripſit virgulâ iuſſitque, prius reſponſum reddere, quàm egrederetur finito arenæ circulo. ſic cogitationẽ regiã Romana diſiecit conſtantia; obeditúmq; imperio. Lucio autem Paullo, magnæ victoriæ compoti, quattuor filij fuêre. ex iis duos, natu maiores, vnum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paternâ maieſtate, præter ſpeciẽ nominis, vigorémque eloquẽtiæ, retinenti in adoptionem dederat; alterũ Fabio maximo; duos, mino-

res natu, prætextatos, quo tempore victoriam adeptus eſt, habuit. Is cùm in concione extra vrbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem actorum ſuorum commemoraret, deos immortales precatus eſt, vt, ſi quis eorum inuideret operibus, ac fortunæ ſuæ, in ipſum potiùs ſæuirent, quàm in remp. quæ vox, veluti oraculo emiſſa, magna parte eum ſpoliauit ſanguinis ſui, nam alterum ex iis, quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi, alterum poſt pauciores amiſit dies. Aſpera circa hæc tempora cenſura Fuluij Flacci, & Poſthumij Albini fuit. quippe Fuluij cenſoris frater, & quidem conſors, Cn. fuluius ſenatu motus eſt ab iis cēſoribus. Poſt victum, captúmque Perſeum, qui quadriennio pòſt in libera cuſtodia Albæ deceſſit, Pſeudophilippus, à mendacio ſimulatæ originis appellatus, qui ſe Philippum regiæq; ſtirpis, ferebat, cùm eſſet vl-

timæ, armis occupata Macedonia, aſſumptis regni inſignibus, breui temeritatis pœnas dedit. Quippe Q. Metellus prætor, cui ex virtute Macedonici nomen inditum præclara victoria ipſum, gentémque ſuperauit: & immani etiã Achęos, rebellare incipientes, fudit acie. Hic eſt Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuêre circumdatæ duabus ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ nunc Octauiæ porticibus ambiuntur, fecerat; quíque hanc turmam ſtatuarum equeſtrium, quæ frontem ædium ſpectant, hodiéque maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit, cuius turmæ hanc cauſam referunt: Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo, ſingulari talium auctore operum, vt eorum equitum, qui ex ipſius turma apud Granicum flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret. Hic idem, primus o-

omnium Romæ ædem ex marmore in iis ipſis monumentis molitus, vel magnificentiæ, vel luxuriæ princeps fuit. Vix illius gentis, ætatis, ordinis hominem inueneris, cuius felicitatem fortunæ Metelli compares. nam, præter excellentes triumphos, honoréſque ampliſſimos, & principale in repub. faſtigium, extentúmq; vitæ ſpatium, & acres innocentéſque pro rep. cum inimicis contentiones, quattuor filios ſuſtulit, omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit ſuperſtites. & honoratiſſimos. Mortui eius lectum pro Roſtris ſuſtulerunt quattuor filij, vnus conſularis & cenſorius, alter conſularis, tertius conſul, quartus candidatus conſulatus, quem honorem adeptus eſt. Hoc eſt nimirum magis, feliciter de vitâ migrare, quàm mori. Vniuerſa deinde, vt prædiximus, inſtincta in bellum Achaia, cùm pars magna, eiuſdem Metelli Macedonici virtute, armiſque, tracta erat,

maximè Corinthiis in arma, cum grauibus etiam in Romanos contumeliis, inſtigantibus. deſtinatus ei bello gerẽdo conſul Mummius. Et ſub idem tempus, magis, quia volebant Romani quicquid de Carthaginienſibus diceretur, credere, quàm quia credenda afferebantur, ſtatuit ſenatus Carthaginem excidere. Ita eodem tempore P. Scipio Æmilianus, vir auitis, P. Africani, paterniſq; L. Paulli virtutibus ſimillimus, omnibus belli ac togæ dotibus, ingeniíque, ac ſtudiorum eminentiſſimus ſæculi ſui, qui nihil in vitâ, niſi laudandum, aut fecit, aut dixit, ac ſenſit: quem, Paullo genitum, adoptatum à Scipione, Africani filio, diximus, ædilitatem petens conſul creatus eſt. Bellum Carthagini, iam ante bienniũ à prioribus conſulibus illatum, maiore vi intulit; cùm antè in Hiſpaniâ murali coronâ, in Africâ obſidionali donatus eſſet, in Hiſpaniâ verò etiam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ex prouocatione, ipſe modicus virium, immanis magnitudinis hoſtem interemiſſet. Eámq; vrbem, magis inuidia imperij, quàm vllius temporis noxiæ, inuiſam Romano nomini, funditus ſuſtulit, fecítque ſuæ virtutis monumentum, quod fuerat aui eius clementiæ. Carthago diruta eſt, cùm ſtetiſſet annis DCLXVII. ab hinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio cos. Hunc finem habuit Romani imperij Carthago æmula: cum qua bellare maiores noſtri cœpere Claudio & Fuluio cos. ante annos CCXCVI. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires. ita per annos CXV. aut bellum inter eos populos, aut belli præparatio, aut infida pax fuit: neq; ſe Roma iam terrarum orbe ſuperato, ſecuram ſperauit fore, ſi nomen vſquam ſtantis maneret Carthaginis. adeò odium, certaminibus ortum, vltra metum durat, & ne in victis quidē deponitur. neque antè inuiſum eſ-

ſe deſinit, quàm eſſe deſiit. Ante triennium, quàm Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendæ eius auctor, L. Cenſorino, M. Manlio Coſ. mortem obiit. Eodẽ anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum, poſt annos DCCCCLII. quàm ab Halete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. vterq; imperator, deuictæ à ſe gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus eſt Achaicus. nec quiſquã ex nouis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicauit. Diuerſi imperatoribus mores, diuerſa fuêre ſtudia. quippe Scipio tam elegans liberalium ſtudiorum, omníſque doctrinæ & auctor & admirator fuit, vt Polybium, Panætiúmque, præcellentes ingenio viros, domi militiæq́ue ſecum habuerit. neque enim quiſquam hoc Scipione elegantiùs interualla negotiorum otio diſpunxit: ſempérque aut belli, aut pacis ſer-

uiit artibus: ſemper inter arma, ac ſtudia verſatus, aut corpus periculis, aut animum diſciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, vt captâ Corintho, cùm maximorum artificum perfectas manibus tabulas, ac ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis pro rep. fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quàm in tantum ea intelligi; & quin hac prudentiâ illa imprudentia decori publico fuerit conuenientior.

Cùm faciliùs cuiúſque rei in vnum contracta ſpecies, quàm diuiſa temporibus oculis, animíſque inhæreat; ſtatui priorem huius voluminis, poſterioremque partem, non inutili rerum notitiâ in artum contractâ diſtinguere, atque huic loco inſerere, quæ quoque tempore, poſt Romam à Gallis cap-

Digitized by Google

tam, deducta ſit colonia iuſſu ſenatus. nam militarium & cauſſæ, & auctores, & ipſarum præfulgent nomina. huic rei per idem tempus ciuitates propagatas, auctúmque Romanum nomen communione iuris, haud intempeſtiuè ſubtexturi videmur. *Poſt* ſeptem annos, quàm Galli vrbem ceperunt, *Sutrium* deducta colonia eſt, & poſt annum *Setina*; nouémque interiectis annis *Nepe*; deinde, interpoſitis duobus & triginta, *Aricini* in ciuitatem recepti. abhinc annos autem CCCL. Sp. Poſtumio, Veturio Caluino cos. *Campanis* data eſt ciuitas, partíque *Samnitium* ſine ſuffragio: & eodem anno *Cales* deducta colonia. Interiecto deinde triennio *Fundani & Formiani* in ciuitatem recepti, eo ipſo anno, quo Alexandria condita eſt. inſequentibúſq; conſulibus, à Sp. Poſthumio, Philone Publilio cẽſoribus *Acerranis* clara ciuitas. & poſt triennium *Tarracinam* de-

Digitized by Google

ducta colonia. interpoſitóq; quadriennio, *Luceria*; ac deinde, interiecto triennio, *Sueſſa Aurunca* & *Saticula*, *Interamnáque* poſt biennium. Decem deinde hoc munere anni vacauerunt. tunc *Sora* atque *Alba* deductæ coloniæ, & *Carſeoli* poſt biennium. at quinctùm Fabio, Q. Decio Mure quartùm cos. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, *Sinueſſam*, *Mynturnaſq*; miſſi coloni, poſt quadriennium *Venuſiam*. interiectóq; biennio, M. Curio, & Rufino Cornelio Cos. *Sabinis* ſine ſuffragio data ciuitas. id actum ante annos fermè cccxx. at *Coſſam*, & *Pæſtum* abhinc annos fermè ccc. Fabio Dorſone & Clandio Canina cos. interiecto quinquennio, Sempronio Sopho & Appio Cæci filio cos *Ariminum*, *Beneuentum* coloni miſſi; & ſuffragij ferendi ius *Sabinis* datum. at initio primi belli Punici *Firmum* & *Caſtrum* colonis occupata: & poſt annum *Aeſernia*, póſtque

Digitized by Google

XXII. annos *Aeſulum* & *Alſium, Fregellæq́;* poſt biennium; proximóque anno, Torquato, Semproniòque cos. *Brundiſium*, & poſt triennium *Spoletum*: quo anno Floralium ludorum factũ eſt initium. poſtq́ue bienninm deducta *Valentia*, &, ſub aduentum in Italiam Hannibalis, *Cremona*, atque *Placentia*. Deinde, neque dum Hannibal in Italiâ moratur, neq; proximis poſt exceſſum eius annis, vacauit Romanis colonias condere; cùm eſſet in bello conquirendus potiùs miles, quàm dimittendus, & poſt bellum vires refouendæ magis quàm ſpargendæ. Cneo autem Manlio Volſone, & M. Fuluio Nobiliore cos. *Bononia* deducta colonia, abhinc annos fermè CCXVII. & poſt quadriennium, *Piſaurum*, ac *Potentia*; interiectóque triennio, *Aquileia*, & *Grauiſca*, & poſt quadriennium *Luca*. Eodem temporum tractu, quamquam apud quoſdam ambi-

gitur, *Puteolos*, *Salernumq́;*, & *Buxentum* miſſi coloni: *Auximum* autem in Picenum, abhinc annos fermè CLXXXVII. ante triennium: quàm Caſſius cenſor, à Lupercali in Palatium verſus, theatrum facere inſtituit: cui in demoliendo eximia ciuitatis ſeueritas, & conſul Cæpio reſtitêre. quod ego inter clariſſima publicæ voluntatis argumenta numerauerim. Caſſio autem Longino, & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quæ ab eo Sextiæ appellantur. deuicit, conſulibus, *Frabateria* deducta eſt, abhinc annos fermè CLVII. &, poſt annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthagoq́;* in Africâ prima, vt prædiximus, extra Italiam, colonia condita eſt. de *Dertona* ambigitur. *Narbo* autem *Marcius* in Galliâ, M. Porcio, Q. Marcio cos. abhinc annos circiter CLIII. deducta colonia eſt: poſt tres & viginti annos in Vagiennis *Eporadia*, Ma-

rio ſexies, Valerióque Flacco coſ. Neque facilè memoriæ mandauerim, quæ, niſi militaris, poſt hoc tempus deducta ſit.

Cùm hæc particula operis velut formam propoſiti exceſſerit: quãquam intelligo, mihi, in hac tam præcipiti feſtinatione, quæ me, rotæ, pronive gurgitis, ac verticis modo, nuſquam patitur conſiſtere, pænè magis neceſſaria prætereunda, quàm ſuperuacua amplectẽda: nequeo tamẽ temperare mihi, quin rem ſępè agitatã animo meo, neq; ad liquidũ ratione perductã, ſignẽ ſtylo. Quis enim abundè mirari poteſt, quòd eminẽtiſſima cuiúſq; profeſſionis ingenia, in eam formã; & in idẽ artati tẽporis congruens ſpatiũ, & quemadmodum clauſa capsâ, alióque ſepto diuerſi generis animalia, nihilo minus ſeparata alienis, in vnum quoq; corpus congregantur; ita cuiúſq; clari operis capacia ingenia in ſimilitudinem & temporum, & profe-

gitur, *Puteolos*, *Salernumq́;*, & *Buxentum* miſſi coloni: *Auximum* autem in Picenum, abhinc annos fermè CLXXXVII. ante triennium: quàm Caſſius cenſor, à Lupercali in Palatium verſus, theatrum facere inſtituit: cui in demoliendo eximia ciuitatis ſeueritas; & conſul Cæpio reſtitêre. quod ego inter clariſſima publicæ voluntatis argumenta numerauerim. Caſſio autem Longino, & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quæ ab eo Sextiæ appellantur. deuicit, conſulibus, *Frabateria* deducta eſt, abhinc annos fermè CLVII. &, poſt annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthagoq́;* in Africâ prima, vt prædiximus, extra Italiam, colonia condita eſt. de *Dertona* ambigitur. *Narbo* autem *Marcius* in Galliâ, M. Porcio, Q. Marcio cos. abhinc annos circiter CLIII. deducta colonia eſt: poſt tres & viginti annos in Vagiennis *Eporadia*, Ma-

rio ſexies, Valerióque Flacco cos. Neque facilè memoriæ mandauerim, quæ, niſi militaris, poſt hoc tempus deducta ſit.

Cùm hæc particula operis velut formam propoſiti exceſſerit: quãquam intelligo, mihi, in hac tam præcipiti feſtinatione, quæ me, rotæ, pronive gurgitis, ac verticis modo, nuſquam patitur conſiſtere, pænè magis neceſſaria prætereunda, quàm ſuperuacua amplectẽda: nequeo tamẽ temperare mihi, quin rem ſępè agitatã animo meo, neq; ad liquidũ ratione perductã, ſignẽ ſtylo. Quis enim abundè mirari poteſt, quòd eminẽtiſſima cuiúſq; profeſſionis ingenia, in eam formã; & in idẽ artati tẽporis congruens ſpatiũ, & quemadmodum clauſa capsâ, alióque ſepto diuerſi generis animalia, nihilo minus ſeparata alienis, in vnum quoq; corpus congregantur; ita cuiúſq; clari operis capacia ingenia in ſimilitudinem & temporum, & profe-

ctuum ſemetipſa ab aliis ſeparauerunt? Vna, neque multorum annorum ſpatio diuiſa, ætas, per diuini ſpiritus viros, Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illuſtrauit tragœdias: vna priſcam illam & veterē ſub Cratino, Ariſtophane, & Eupolide comœdiam: ac nouā comicam Menandrus, æqualéſque eius ætatis magis, quàm operis, Philemon, ac Diphilus, & inuenêre intra pauciſſimos annos, neque imitanda reliquere. Philoſophorū quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omniū, quos paullò antè enumerauimus, quanto poſt Platonis, Ariſtotelíſque mortem floruêre ſpatio? Quid ante Iſocratē, quid poſt eius auditores, eorúmque diſcipulos, clarum in oratoribus fuit? adeò quidem artatum anguſtiis temporum, vt nemo memoria dignus alter ab altero videri nequiuerint. neque hoc in Græcis, quàm in Romanis, euênit magis. nām, niſi aſpera ac rudia repe-

tas, & inuenti laudanda nomine, in Attico, circáque eum Romana tragœdia eſt: dulcéſque Latini lepôris facetiæ per Cæcilium, Terentiumque, & Afranium ſub pari ætate nituerunt. Hiſtoricos (vt & Liuium quoque priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quoſdam veteres & obſcuros, minus LXXX. annis circumdatum æuum tulit. vt nec poëtarum in antiquius, citeriúſve proceſſit vbertas. at oratio, ac vis forenſis, perfectúmque proſæ eloquentiæ decus, vt idem ſeparetur Cato, (pace P. Craſſi, Scipioníſque, & Lælij, & Gracchorum, & Fannij, & Ser. Galbæ dixerim) ita vniuerſa ſub principe operis ſui erupit Tullio: vt delectari ante eum pauciſſimis, mirari verò neminem poſſis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum viderit. Hoc idem eueniſſe Grammaticis, plaſtis, pictoribus, ſculptoribus, vt quiſq; temporum inſtiterit notis,

reperiet, eminentia cuiuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata. Huius ergo, præcedentíſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines cōgregantis & in ſtudium par, & in emolumentum, cauſſas cùm ſemper requiro, numquam reperio, quas eſſe veras confidam, ſed fortaſſe veriſimiles, inter quas has maximè. Alit æmulatio ingenia: & nunc inuidia, nunc admiratio incitationem accendit: naturáque, quod ſummo ſtudio petitum eſt, adſcendit in ſummum: difficilíſque in perfecto mora eſt, naturalitérque, quòd procedere non poteſt, recedit &, vt primo ad conſequendos, quos priores ducimus, accendimur: ita, vbi aut præteriri, aut æquari eos poſſe deſperauimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit; &, quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, &, velut occupatam relinquens materiam, quærit nouam: præteritóque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid

quid, in quo nitamur, conquirimus: ſequitúrque, vt frequens, ac mobilis tranſitus maximum perfecti operis impedimentũ ſit. Tranſit admiratio ad conditionẽ temporum, & ad vrbium. Vna vrbs Attica pluribus annis eloquentiæ, quàm vniuerſa Græcia, operibúſque floruit; adeò vt corpora gentis illius ſeparata ſint in alias ciuitates, ingenia verò ſolis Athenienſium muris clauſa exiſtimes. Neq; ego hoc magis miratus ſim, quàm, neminem Argiuum, Thebanum, Lacedæmonium oratorẽ; aut, dum vixit, auctoritate, aut poſt mortem memoriâ dignum exiſtimatum. quæ vrbes, & multæ aliæ, talium ſtudiorum fuêre ſteriles, niſi Thebas vnum os Pindari illuminaret. nam Alcmana, Lacones falsò ſibi vindicant.

Digitized by Google

C. VELLEII PATERCULI HISTORIÆ ROMANÆ ad M. Vinicium Cos.

LIBER SECUNDUS.

POTENTIAE Ramanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ poſterior aperuit. quippe remoto Carthaginis metu, ſublatáque imperij æmula, non gradu, ſed præcipiti curſu à virtute deſcitum, ad vitia tranſcurſum; vetus diſciplina deſerta, noua inducta; in ſomnum à vigiliis, ab armis ad voluptates, à negotiis in otium conuerſa ciuitas. tum Scipio Naſica in Capitolio porticus, tum, quas prædiximus, Metellus, tum in circo Cn. Octauius

multo amœniſſimam moliti ſunt: publicámque magnificentiam ſecuta priuata luxuria eſt. Triſte deinde, & contumelioſum bellum in Hiſpaniâ, duce latronum Viriatho, ſecutum eſt: quod ita variâ fortunâ geſtum eſt, vt ſæpiùs Romanorum gereretur aduerſâ. ſed, interempto Viriatho fraude magis, quàm virtute, Seruilij Cæpionis, Numantinum grauius exarſit. hæc vrbs numquam x. mill. plura, quàm propriæ iuuentutis, armauit. ſed, vel ferociâ ingenij, vel inſcitiâ noſtrorum ducum, vel fortunæ indulgentiâ, cùm alios duces, tum Pompeium, magni nominis virũ, ad turpiſſima deduxit fœdera, (hic primus è Pompeijs conſul fuit) nec minus turpia ac deteſtabilia Mancinum Hoſtilium conſulem. ſed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecundia. quippe, nõ recuſando perduxit huc, vt per Feciales nudus, ac poſt tergum religatis manibus, dede-

retur hoſtibus: quem illi recipere ſe negauerunt, ſicut quondam Caudini fecerunt dicentes, publicam violationem fidei non debere vnius lui ſanguine. Immanem deditio Mancini ciuitatis mouit diſſenſionem. quippe Tib. Gracchus, T. Gracchi, clariſſimi atque eminentiſſimi viri filius, P. Africani ex filiâ nepos, quo Quæſtore & auctore id fœdus ictũ erat, nunc grauiter ferens aliquid à ſe factum infirmari, nunc ſimilis vel iudicij, vel pœnæ metuens diſcrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vitâ innocentiſſimus, ingenio florentiſſimus, propoſito ſanctiſſimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & naturâ & induſtriâ, mortalis conditio recipit, P. Mucio Scæuolâ, L. Calpurnio cõſulibus abhinc annos CLXII. deſciuit à bonis; pollicitúſque toti Italiæ ciuitatem, ſimul etiam promulgatis agrariis legibus, omnibus ſtatum concupiſcentibus,

ſumma imis miſcuit; & in præruptum, atque anceps periculum adduxit remp. Octauióque collegæ, pro bono publico ſtanti, imperiũ abrogauit: III. viros agris diuidendis, coloniiſque deducendis, creauit ſe, ſocerúmque ſuum conſularem Appium, & Gracchum fratrem, admodum iuuenem. tum P. Scipio Naſica, eius, qui optimus vir à ſenatu iudicatus erat, nepos, eius, qui cenſor porticus in Capitolio fuerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri, P. Africani patruus, priuatúſque, & togatus, cùm eſſet conſobrinus T. Gracchi, patriam cognationi præferens, &, quidquid publicè ſalutare non eſſet, priuatim alienum exiſtimans, ob eas virtutes primus omnium abſens pontifex max. factus eſt, cùm datâ læuo brachio togæ laciniâ, ex ſuperiore parte Capitolij, ſummis gradibus inſiſtens, hortatus eſt, qui ſaluã vellẽt remp. ſe ſequerentur. Tum opti-

mates, ſenatus, atque equeſtris ordinis pars melior, & maior, & intacta pernicioſis cōſiliis plebs intuere in Gracchum, ſtantem in areâ cum cateruis ſuis, & concientē pænè totius Italiæ frequentiam. is fugiens decurrénſque cliuo Capitolino, fragmine ſubſellij ictus, vitam, quàm glorioſiſſimè degere potuerat, immaturâ morte finiuit. Hoc initium in vrbe Româ ciuilis ſanguinis, gladiorúmque impunitatis fuit. inde ius vi obrutum, potentiórque habitus prior; diſcordiæq́ue ciuium, anteà conditionibus ſanari ſolitæ, ferro dijudicatæ; bellaq́; non cauſſis inita, ſed prout eorum merces fuit quod haud mirum eſt: non enim ibi conſiſtunt exempla, vnde cœperunt, ſed quālibet in tenuem recepta tramitem, latiſſimè euagandi ſibi viam faciunt: &, vbi ſemel recto deërratum eſt, in pręceps peruenitur: nec quiſquam ſibi putat turpe, quod alij fuit fructuoſum. Interim, dum hęc

in Italiâ geruntur, Ariſtonicus, mortuo rege, Attalo, à quo Aſia populo Romano hæreditate relicta erat, ſicut relicta poſteà eſt à Nicomede Bithynia, mentitus regiæ ſtirpis originẽ armis eã occupat is, victus à M. Perpernâ, ductúſq; in triũpho, ſed M. Aquillio capite pęnas dedit, cùm, initio belli, Craſsũ Mucianum, virum iuriſcientiſſimum, decedentem ex Aſiâ procõſulem interemiſſet. Et P. Scipio Africanus Æmilianus, qui Carthaginem deleuerat, poſt tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iterũ conſul, miſsúſque in Hiſpaniam, fortunæ, virtutíque, expertę in Africâ, reſpondit in Hiſpania; & intra annum ac tres menſes, quàm eò venerat, circumdatam operibus Numantiam, exciſámque æquauit ſolo. nec quiſquam vlius gentis hominum ante eum clariore vrbium excidio nomen ſuum perpetuæ commendauit memorię. quippe, exciſâ Carthagine, ac

Numantiâ, ab alterius nos metu, alterius vindicauit contumeliis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Ti Gracchi cęde ſentiret, reſpondit: ſi is occupandæ reip. animum habuiſſet, iure cæſum. Et, cùm omnis concio acclamaſſet: Hoſtium, inquit, armatorum toties clamore nō territus, quî poſſum veſtro moueri, quorũ nouerca eſt Italia? Reuerſus in vrbem, intra breue tēpus, M. Aquillio, C. Sempronio cos. abhinc annos CL poſt duos conſulatus, duóſque triumphos, & bis exciſos terrores reip. mane in lectulo repertus eſt mortuus, ita vt quædam eliſarum faucium in ceruice reperirentur notæ. De tanti viri morte nulla habita eſt quæſtio, eiúſque corpus velato capite elatum eſt, cuius operá ſuper totum terrarum orbem Roma extulerat caput: ſeu fatalem, vt plures, ſeu conflatam inſidiis, vt aliqui prodidêre memoriæ, mortem obiit. vitam certè

dignißimam egit, quæ nullius ad id temporis, præterquam auito, fulgore vinceretur. Deceſſit anno fermè LVI. de quo ſi quis ambiget, recurrat ad priorem conſulatum eius, in quẽ creatus eſt anno XXXVI. ita dubitare deſinet. Ante tempus exciſæ Numantiæ, præclara in Hiſpaniâ militia A. Bruti fuit, qui penetratis omnibus Hiſpaniæ gentibus, ingenti vi hominum, vrbiúmque potitus numero, aditis quæ vix audita erant, Gallæci cognomen meruit. Et antè eum paucis annis tam ſeuerum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, vt, cùm vrbem, Contrebiam nomine, in Hiſpaniâ oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legionarias eôdem protinus ſubire iuberet, facientibúſque omnibus in procinctu teſtamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus propoſito, perſeuerantia ducis, quem moriturum miſerat, militem vi-

ctorem recepit. tantum effecit miſtus timori pudor, ſpéſque deſperatione quæſita. Hic virtute, ac ſeueritate facti; at Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpaniâ fuit clariſſimus. Decem deinde interpoſitus annis, qui Ti. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupauit furor, tam virtutibus eius omnibus, quàm huic errori ſimilẽ, ingenio etiam, eloquentiáque longè præſtantiorem: qui cùm, ſummâ quiete animi, ciuitatis princeps eſſe poſſet, vel vindicandæ fraternæ mortis gratia, vel præmuniendæ regalis potentiæ, eiuſdem exempli tribunatum ingreſſus, longè maiora & acriora repetens, dabat ciuitatem omnibus Italicis, extendebat eam pænè vſque Alpes, diuidebat agros; vetabat quemquam ciuem plus D iugerib⁹ habere: quod aliquando lege Licinia cautum erat: noua cõſtituebat portoria; nouis colonijs replebat prouincias;

iudicia à ſenatu transferebat ad equites; frumentum plebi dare inſtituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem ſtatu relinquebat: quin alterum etiam continuauit tribunatum. hunc L. Opimius cõſul, qui prætor Fregellas exciderat, perſecutus armis, vnáque Fulvium Flaccum, conſularem ac triumphalem virum, æquè praua cupientem, quem C. Gracchus in locum Liberij fratris III. virum nominauerat, eúmque ſocium regalis aſſumpſerat potentiæ, morte afficit. id vnum nefariè ab Opimio proditum, quod capitis non dicam Gracchi, ſed ciuis R. pretium ſe daturum, ídque auro repenſurum propoſuit. Flaccus, in Auentino armatos ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus eſt. Gracchus profugiens, cùm iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miſerat, ceruicem Euporo ſeruo præbuit, qui non ſegniùs ſe ipſe intere-

Digitized by Google

mit, quàm domino ſuccurreret. Quo die ſingularis Pomponii, equitis R. in Gracchum fides fuit, qui, more coclitis, ſuſtentatis in ponte hoſtib⁹, eius gladio ſe transfixit. Vt Tiberii Gracchi anteà corpus, ita Caii, mirâ crudelitate victorum, in Tiberim deiectũ eſt. Hunc Ti. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, viuâ adhuc matre Corneliâ, Africani filia, viri optimis ingeniis male vſi, vitæ mortiſque habuere exitum: qui ſi ciuilem dignitatis concupiſſent modum, quidquid tumultuando adipiſci geſtierunt, quietis obtuliſſet reſp. Huic atrocitati adiectũ ſcelus vnicum, quippe iuuenis, ſpecie excellens, nec dum duodeuiceſimum tranſgreſſus annum, immuniſque delictorum paternorum Fuluii Flacci filius, quem pater legatum de conditionibus miſerat, ab Opimio interemptus eſt. quem cùm haruſpex Tuſcus amicus, flétem in vincula duci vidiſſet, Quin

tu hoc potiùs inquit, facis? protinúſque inliſo capite in portem lapideum ianuæ carceris effuſóque cerebro expirauit. Crudeléſque mox quæſtiones in amicos, clientéſque Gracchorum; habitæ ſunt. ſed Opimium. virum alioqui ſanctum & grauem, damnatum poſteà iudicio publico memoriâ ipſius ſæuitiæ, nulla ciuilis perſecuta eſt miſericordia. Eadem Rutilium, Popilliúmque, qui conſules aſperrimè in Tiberii Gracchi amicos ſæuierant, poſteà iudiciorū publicorum meritò oppreſſit inuidia. Rei tantæ parum ad notitiam pertinens interponetur. Hic eſt Opimius à quo conſule celeberrimum Opimiani vini nomen; quod iam nullum eſſe, ſpatio annorum colligi poteſt; cùm ab eo ſint ad te, M. Vinici conſulem, anni CLI. Factum Opimii, quòd inimicitiarum quæſita erat vltio, minor ſecuta auctoritas: & viſa vltio, priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ,

data. Subinde, Porcio, Martióque cos. deducta colonia, *Narbo Martius.* Mandetur deinde memoriæ ſeueritas iudiciorum. quippe cos. Cato conſularis, M. Catonis nepos, Africani ſororis filius, repetundarũ ex Macedonia damnatus eſt; cùm lis eius IIII. mill. æſtimaretur. adeò illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quàm modum: factáque ad conſilium dirigebant, & quid, non in quantum, admiſſum foret, æſtimabant. Circa eadem tempora M. Metelli fratres vno die triumphauerunt. Non minùs clarum exemplum, & adhuc vnicum Fuluij Flacci, eius, qui Capuam ceperat, filiorum, ſed alterius in adoptionem dati, in collegio conſulum fuit. adoptiuus in Acidiani Manlij familiam datus. nam cenſura Metellorum, patruelium, non germanorum fratrũ fuit: quod ſolis contigerat Scipionibus. Tum Cimbri, & Teutoni tranſſcendêre Rhenũ,

multis mox noſtris, ſuíſque cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucij, qui porticus, quæ hodiéque celebres ſunt, molitus eſt, ex Scordiſcis triumphus fuit. Eodem tractu temporum nituerunt oratores Scipio Æmilianus, Læliúſque. Ser Galba, duo Gracchi. C. Fannius, Carbo Papirius. Nec prætereundus Metellus Numidicus & Scaurus, & ante omnes. L. Craſſus, & M. Antonius. Quorum ætati ingeniíſque ſucceſſere C. Cæſar Strabo, P. Sulpicius. namq; Mucius iuris ſcientia, quàm propriæ eloquentiæ nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem æui ſpatium fuere ingenia, in Togatis Afranij, in Tragœdiis Pacuuii, atque Attij, vſque in Græcorum ingeniorum comparationem euecti, magnúmque inter hos ipſos facientis operi ſuo locum, adeò quidem, vt in illis limæ, in hoc pænè plus videatur fuiſſe ſanguinis. Celebre & Lucilij nomen fuit,

qui ſub P. Africano, Numantino bello, eques militauerat. quo quidem tempore iuuenis adhuc Iugurtha ac Marius, ſub eodem Africano militantes, in iiſdem caſtris didicêre, quæ poſteà in contrariis facerent. Hiſtoriarum auctor iam tum Siſenna erat iuuenis, ſed opus belli ciuilis Sullani poſt aliquot annos ab eo ſeniore editũ eſt. Vetuſtior Siſennâ fuit Cœlius, æqualis Siſennæ Rutilius, Claudiúſque Quadrigarius, & Valerius Antias. Sanè, non ignoramus, eâdem ætate fuiſſe Pomponium, ſenſibus celebrem, verbis rudem, & nouitate inuenti à ſe operis commendabilẽ.

Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum, Caſſii Longini, Cæpioniſque, qui abhinc annos CLVII. Lepidum Ælium augurem, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe iuſſerunt. at nunc, ſi quis tanti habitet, vix vt ſenator agnoſcitur, adeò maturè à rectis in vitia, à vitiis in praua, à prauis in præcipitia

Digitized by Google

tia peruenitur. Eodem tractu temporum & Domitij ex Aruernis, & Fabij ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Paulli nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Noteтur Domitiæ familiæ peculiaris quædam, &, vt clariſſima, ita artata numero felicitas, vti ante hunc nobiliſſimæ ſimplicitatis iuuenem, Cn. Domitium, fuere ſingulis omnino parentibus geniti, ſed omnes ad conſulatum, ſacerdotiáque, ad triumphi autem pænè omnes peruenerunt inſignia. Bellum deinde Iugurthinum geſtum eſt per Q. Metellum, nulli ſecundum ſæculi ſui. huius legatus fuit C. Marius, quẽ prædiximus, natus equeſtri loco, hirtus, atque horridus, vitáque ſanctus, quantum bello optimus, tantum pace peſſimus, immodicus gloriæ, inſatiabilis impotens, ſempérq; inquietus. hic per publicanos, alióſque in Africa negotiantes, criminatus Metelli lentitu-

Digitized by Google

dinem, trahentis iam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis ſuperbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, vt, cùm, commeatu petito Romam veniſſet, conſul crearetur, bellíque, penè patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, ſumma committeretur ſibi. Metelli tamen & triumphus fuit clariſſimus, & meritum, virtutíque cognomen Numidici inditum. Vt paullò antè Domitiæ familiæ, ita Cæciliæ notanda claritudo eſt: quippe intra XII. fermè annos huius temporis conſules fuêre Metelli, aut cenſores, aut triumpharunt ampliùs XII. vt appareat, quemadmodum vrbium imperiorúmque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc ſeneſcere, nunc interire. At C. Marius L. Sullam, iam tunc, vt præcauentibus ſatis, copulatum ſibi quæſtorem habuit, & per eum miſſum ad regem Bocchum, Iugurtha re-

gè, ab hincannos fermè cxxxiix. potitus eſt: deſignatúſque iterùm conſul, in vrbem reuerſus, ſecundi conſulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effuſa, vt prædiximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris, ac Teutonis erat, cùm Cæpionem, Manliúmque conſulem, & antè Carbonem, Silanúmque fudiſſent, fugaſſentq́ue in Galliis, & exuiſſent exercitu, Scaurúmque Aurelium cos. & alios celeberrimi nominis viros trucidaſſent, populus R. non alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum imperatorem, quàm Marium, eſt ratus. tum multiplicati conſulatus eius. Tertius, in apparatu belli conſumptus, quo anno Cn. Domitius tribunus pleb. legem tulit, vt ſacerdotes, quos anteà collegæ ſufficiebant, populus crearet. Quartò, trans Alpes circa Aquas Sextias cum Teutonis conflixit, amplius cl. mill. hoſtiũ

Digitized by Google

dinem, trahentis iam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis ſuperbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, vt, cùm, commeatu petito Romam veniſſet, conſul crearetur, bellíque, penè patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, ſumma committeretur ſibi. Metelli tamen & triumphus fuit clariſſimus, & meritum, virtutíque cognomen Numidici inditum. Vt paullò antè Domitiæ familiæ, ita Cæciliæ notanda claritudo eſt: quippe intra XII. fermè annos huius temporis conſules fuêre Metelli, aut cenſores, aut triumpharunt ampliùs XII. vt appareat, quemadmodum vrbium imperiorúmque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc ſeneſcere, nunc interire. At C. Marius L. Sullam, iam tunc, vt præcauentibus ſatis, copulatum ſibi quæſtorem habuit, & per eum miſſum ad regem Bocchum, Iugurtha re-

gè, ab hinc annos fermè CXXXIIX. potitus eſt: deſignatúſque iterùm conſul, in vrbem reuerſus, ſecundi conſulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effuſa, vt prædiximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris, ac Teutonis erat, cùm Cæpionem, Manliúmque conſulem, & antè Carbonem, Silanúmque fudiſſent, fugaſſentque in Galliis, & exuiſſent exercitu, Scaurúmque Aurelium cos. & alios celeberrimi nominis viros trucidaſſent, populus R. non alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum imperatorem, quàm Marium, eſt ratus. tum multiplicati conſulatus eius. Tertius, in apparatu belli conſumptus, quo anno Cn. Domitius tribunus pleb. legem tulit, vt ſacerdotes, quos anteà collegæ ſufficiebant, populus crearet. Quartò, trans Alpes circa Aquas *Sextias* cum Teutonis conflixit, amplius CL. mill. hoſtiū

Digitized by Google

priore, ac poſtero die, ab eo trucidatis, génſque exciſa Teutonum. Quinctò, citra alpes in campis, quibus nomen erat Raudis, ipſe conſul, & proconſul Q. Lutatius Catulus fortunatiſſimo decertauêre prœlio. cæſa, aut capta amplius C. M. hominum. Hac victoriâ videtur meruiſſe Marius, ne eius nati remp. pœniteret, ac bona malis repenſaſſe. Sextus conſulatus veluti præmium ei meritorum datus. Non tamen huius conſulatus fraudetur gloriâ; quo Seruilij Glauciæ, Saturniníque Apuleij furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, & gladiis quoque, & cæde comitia diſcutientium, conſul armis compeſcuit; hominéſque exitiabiles in Hoſtiliâ curiâ morte multauit. Deinde, interiectis paucis annis; tribunatum iniit M. Liuius Druſus, vir nobiliſſimus, eloquentiſſimus, ſanctiſſimus, meliore in omnia ingenio animóque, quàm fortunâ

vſus: qui cùm ſenatui priſcum reſtituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe, eam poteſtatem nacti equites, Gracchanis legibus cùm in multos clariſſimos, atque innocentiſſimos viros ſæuiſſent, tum P. Rutilium, virum non ſæculi ſui, ſed omnis æui optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu ciuitatis, damnauerunt) in iis ipſis, quæ pro ſenatu moliebatur, ſenatum habuit aduerſarium, non intelligentem, ſi qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inefcandæ illiciendæq; multitudinis cauſâ fieri, vt minoribus perceptis, maiora permitteret. Deniq; ea fortuna Druſi fuit, vt malefacta collegarum, quàm eius optimè ab ipſo cogitata, ſenatus probaret magis; & honorem, qui ab eo deferebatur, ſperneret; iniurias, quæ ab aliis intendebantur, æquo animo reciperet; & huius ſummæ glo-

riæ inuideret, illorum modicam ferret. Tum conuerſus Druſi animus, quando bene cœpta male cedebant, ad dandam ciuitatem Italiæ. quod cùm moliens reuertiſſet è foro, immensâ illâ & incognitâ, quæ eum ſemper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus ſuæ cultello percuſſus, qui affixus lateri eius relictus eſt, intra paucas horas deceſſit. Sed, cùm vltimum redderet ſpiritum, intuens circumſtantium mœrentiúmque frequentiam, effudit vocem, conuenientiſſimam conſcientiæ ſuæ: Ecquando, inquit, propinqui amicíque, ſimilem mei ciuem habebit reſpub. Hunc finem clariſſimus iuuenis vitæ habuit: cuius morum minimè omittatur argumentum. Cùm ædificaret domum in Palatio in eo loco, vbi eſt, quæ quondam Ciceronis, mox Cenſorini fuit, nunc Statilij Siſennæ eſt; promitteretque ei ar-

chitectus, ita ſe eam ædificaturum, vt libera à conſpectu, immunis ab omnibus hominibus eſſet, neque quiſquam in eam deſpicere poſſet: Tu verò, inquit, ſi quid in te artis eſt, ita compone domum meam, vt, quidquid agam, ab omnibus perſpici poſſit. In legibus Gracchi inter pernicioſiſſima numerauerim, quòd extra Italiam colonias poſuit. id maiores (cùm viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Maſſiliam Phocæâ, Syracuſas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali ſolo) diligenter viſitauerant, vt ciues Romanos ad cenſendum ex prouinciis in Italiam reuocauerint. Prima autem extra Italiam colonia *Carthago* condita eſt. Mors Druſi, iampridem tumeſcens, bellum excitauit Italicum. quippe L. Cæſare, P. Rutilio cos. abhinc annos cxx. cùm id malum in vniuerſâ Italiâ ab Aſculanis eſſet, (quippe Seruiú

prætorem Fonteiúmque legatum occiderant) ac deinde à Marſis exceptum, in omnes penetraſſet regiones, arma aduerſus Romanos cepit. quorum vt fortuna atrox, ita cauſſa fuit iuſtiſſima petebant enim eam ciuitatem, cujus imperium armis tuebantur: per omnes annos, atque omnia bella, duplici numero ſe militum equitúmque fungi, neque in eius ciuitatis ius recipi, quæ per eos in idipſum perueniſſet faſtigium, per quod homines, eiuſdem & gentis & ſanguinis, vt externos alienóſque faſtidire poſſet, id bellum amplius ccc. mill. iuuentutis Italicæ abſtulit. Clariſſimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello Cn. Pompeius Cn. Pompeij Magni pater, C. Marius, de quo prædiximus, L Sulla, anno antè præturâ functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pij conſecutus erat. quippe expulſum ciuitate L. Saturnino tribuno pl.

quòd ſolus in leges eius iurare noluerat, pietate ſuâ, auctoritate ſenatus, conſenſu reip. reſtituit patrem. Nec triumphis honoribúſque, quàm aut cauſsâ exſilij, aut exſilio, aut reditu clarior fuit Numidicus. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædius, Herius Aſinius, Inſteius Cato, Cn. Pontidius, Teleſinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilius. Neque ego verecundiâ, domeſtici ſanguinis gloriæ quidquam, dum verum refero, ſubtraham. quippe multum Minatij Magij, ataui mei, Aſculanenſis, tribuendum eſt memoriæ: qui, nepos Decij Magij, Campanorum principis celeberrimi, & fideliſſimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem præſtitit, vt cum legione, quam ipſe in Hirpinis conſcripſerat, Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sullâ oppugnaret, Coſamque occuparet. cuius de virtutibus

cùm alij, tum maximè dilucidéque Q. Hortenſius in Annalibus ſuis retulit. cuius pietati plenam populus R. gratiam retulit; ipſum viritim ciuitate donando, duos filios eius creando prætores, cùm ſeni adhuc crearentur. Tam varia, atque atrox fortuna Italici belli fuit, vt per biennium continuum duo Romani conſules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius, ab hoſtibus occiderentur, exercitus P. Ro. multis in locis funderentur, vtque ad ſaga iretur, diúque in eo habitu maneretur. Caput imperij ſui Corfinium legerant, quod appellarent Italicum. Paullatim deinde recipiendo in ciuitatem, qui arma aut non receperant, aut depoſuerant, maturiùs vires refectæ ſunt, Pompeio, Sulláque, & Mario fluentem, procumbentémque Remp. reſtituentibus. Finito ex maximâ parte, niſi quæ Nolani belli manebant reliquiæ, Italico bello, (quo quidem Romani vi-

ctis, afflictiſque, ipſi exarmati, quàm integris vniuerſis ciuitatem dare maluerunt) conſulatum inierunt Q. Pompeius, & L. Cornelius Sulla, vir, qui neque ad finem victoriæ ſatis laudari, neque poſt victoriam abundè vituperari poteſt. hic, natus familiâ nobili, ſextus à Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cùm familiæ eius claritudo intermiſſa eſſet diu ita ſe geſſit, vt nullam petendi conſulatum cogitationem habere videretur. deinde poſt præturam illuſtratus bello Italico, & antè in Galliâ legatione ſub Mario, qua eminentiſſimos duces hoſtium fuderat, ex ſucceſſu animum ſumpſit; peténſque conſulatum, pæuè omnium ciuium ſuffragiis factus eſt. ſed eum honorem vndequinquageſimo ætatis ſuæ anno aſſecutus eſt. Per ea tempora Mithridates, Ponticus rex, vir, neque ſilendus, neque dicendus ſine curâ, bello

acerrimus, virtute eximius, aliquando fortunâ, ſemper animo maximus, conſiliis dux, miles manu, odio in Romanos Hannibal, occupatâ Aſiâ, necatíſque in eâ omnibus ciuibus R. quos quidem eâdem die, atque horâ, redditis ciuitatibus litteris, ingenti cum pollicitatione præmiorum interimi iuſſerat, (quo tempore neque fortitudine aduerſus Mithridatem, neque fide in Romanos quiſquam Rhodiis par fuit. Horum fidem Mitylenæorum perfidia illuminauit, qui M. Aquillium, alióſque Mithridati vinctos tradiderunt; quibus libertas, in vnius Theophanis gratiam, poſteà á Pompeio reſtituta eſt) cum terribilis Italiæ quoque videretur imminere, ſorte obuênit Sullæ Aſia prouincia. is, egreſſus vrbe, cùm circa Nolam moraretur; (quippe ea vrbs pertinaciſſimè arma retinebat, exercitúque Romano obſidebatur, velut pœniteret eius fi-

dei, quam omnium ſanctiſſimam bello præſtiterat Punico) P. Sulpicius, tribunus pl. diſertus, acer, opibus, gratiâ, amicitiis, vigore ingenij, atque animi celeberrimus, cùm anteà, rectiſſimâ voluntate, apud populum maximam quæſiſſet dignitatem, quaſi pigeret eum virtutum ſuarum, & benè conſulta ei malè cederent, ſubitò prauus, & præceps, C. Mario, poſt LXX. annum omnia imperia, & omnes prouincias concupiſcenti addixit, legémque ad populum tulit, quâ Sullæ imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliáſque leges perniciosas & exitiabiles, neque tolerandas liberæ ciuitati, tulit: quin etiam Q. Pompeij conſulis filium, eundémque Sullæ generum, per emiſſarios factionis ſuæ interfecit. Tum Sulla, contracto exercitu, ad vrbem rediit, eámque armis occupauit; XII. auctores nouarum peſſimarúmque rerum, inter quos

Marium, cum filio, & P. Sulpicio, vrbe exturbauit, ac, lege latâ, exſules fecit. Sulpicium etiam aſſecuti equites, in Laurentinis paludibus iugulauêre, capútque eius erectum & oſtentatum pro Roſtris, velut omen imminentis proſcriptionis fuit. Marius poſt ſextum conſulatum, annóque LXX. nudus, ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa paludem Maricæ, in quam ſe, fugiens conſectantes Sullæ equites, abdiderat, iniecto in collum loro, in carcerem Minturnenſium, iuſſu II. viri, perductus eſt. ad quem interficiendum miſſus cum gladio ſeruus publicus, natione Germanus, qui fortè ab imperatore eo bello Cimbrico captus erat, vt agnouit Marium, magno eiulatu expromenti indignationem caſus tanti viri, abiecto gladio, profugit è carcere. Tum ciues, ab hoſte, miſereri paullo an-

te principis viri, docti, inſtructum cum viatico, collatáque veſte, in nauem impoſuerunt: at ille, aſſecutus circa Ænariam filium, curſum in Africam direxit: inopémque vitam in tugurio ruinarum Carthaginenſium tolerauit; cùm Marius, adſpiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri poſſent eſſe ſolatio. Hoc primùm anno, ſanguine conſulis Romani, militis imbutæ manus ſunt; quippe Pompeius, collega Sullæ, ab exercitu Cn. Pompeij proconſulis, ſeditione, ſed quam dux creauerat, interfect⁹ eſt. Non erat Mario, Sulpicióque Cinna temperatior. itaque, cùm ita ciuitas Italiæ data eſſet, vt in octo tribus contribuerentur noui ciues; ne potentia eorum, & multitudo, veterum ciuium dignitatem frangeret; plúſque poſſent recepti in beneficium, quàm auctores beneficij; Cinna, in omnibus tribubus eos ſe diſtributurum, pollicitus eſt. quo no-

Digitized by Google

mine, ingentem totius Italiæ frequentiam in vrbem acciuerat. à quâ pulſus, collegæ optimatiúmque viribus, cùm in Campaniam tenderet, ex auctoritate ſenatus, conſulatus ei abrogatus eſt, ſuffectúſque in eius locum L. Cornelius Merula, flamen Dialis. Hæc iniuria homine, quàm exemplo dignior, fuit. Tum Cinna, corruptis primò centurionibus ac tribunis, mox etiam, ſpe largitionis, militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat, receptus eſt is, cùm vniuerſus in verba eius iuraſſet, retinens inſignia conſulatus, patriæ bellum intulit, fretus ingenti numero nouorum ciuium, è quorum delectu ccc. amplius cohortes conſcripſerat, ac triginta legionum inſtar impleuerat. Opus erat partibus, auctoritate, gratiâ, cuius augendæ, C. Marium, cum filio, de exſilio reuocauit, quíque cum iis pulſi erant. Dum bellum autem infert patriæ Cinna, Cn.

Pom-

Pompeius, Magni pater, (cuius præclarâ operâ bello Marſico, pręcipuè circa Picenum agrum, vt præſcripſimus, vſa erat reſp. quíque Aſculum ceperat, circa quam vrbem, cùm in multis aliis regionibus exercitus diſperſi forent, v. & LXX. mill. ciuium Romanorum, amplius LX. mill. Italicorum vnâ die conflixerant) fruſtratus ſpe continuandi conſulatus, ita ſe dubium, mediúmque partibus præſtitit, vt omnia ex proprio vſu ageret, temporibúſque inſidiari videretur, & huc atque illuc, vnde ſpes maior affuiſſet potentiæ, ſe, exercitúmque deflecteret, ſed, ad vltimum, magno, atrocíque prœlio cum Cinnâ conflixit. Cuius commiſſi patratíque ſub ipſis mœnibus, ſociiſque vrbis Romanæ pugnantibus, ſpectantibúſque, quàm fuerit euentus exitiabilis, vix verbis exprimi poteſt. Poſt hoc, cùm vtrumque exercitum, velut parum bello exhau-

ſtum, laceraret peſtilentia, Cn. Pompeius deceſſit: cuius interitus voluptas, amiſſorum aut gladio, aut morbo ciuium pænè damno repenſata eſt: populúſque Romanus, quam viuo iracundiam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu duæ, ſeu tres Pompeiorum fuêre familiæ, primus eius nominis, antè annos ferè CLXVIII. Q. Pompeius cum Cn. Seruilio conſul fuit. Cinna, & Marius, haud incruentis vtrimque certaminibus editis, vrbem occupauerunt: ſed prior ingreſſus Cinna, de recipiendo Mario, legem tulit. mox C. Marius, peſtifero ciuibus ſuis reditu, intrauit mœnia. nihil illa victoriâ fuiſſet crudelius, niſi mox Sullana eſſet ſecuta. neque licentiâ immediocri ſæuitum, ſed excelſiſſimi quíque eminentiſſimæ ciuitatis viri variis ſuppliciorum generibus affecti. in iis conſul Octauius, vir lenissimi animi, iuſſu Cinnæ, interfectus eſt. Merula au-

tem, qui ſe ſub aduentum Cinnæ conſulis abdicauerat, inciſis venis, ſuperfuſóque altaribus ſanguine, quos ſæpè pro ſalute reip. flamen Dialis precatus erat deos, eos in exſecrationem Cinnæ, partiúmque eius tum precatus, optimè de republ. meritum ſpiritum reddidit. M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladiis militum, quos ipſe facundia ſua moratus erat, iuſſu Marij Cinnæque, confoſſus eſt. Q. Catulus, & aliarum virtutum, & belli Cimbrici gloria, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, cùm ad mortem conquireretur, concluſit ſe loco, nuper calce arenaque perpolito, illatóque igni, qui vim odoris excitaret, ſimul exitiali hauſto ſpiritu, ſimul incluſo ſuo, mortem magis voto, quàm arbitrio inimicorum, obiit. Omnia erant præcipitia in rep. nec tamen adhuc quiſquam inueniebatur, qui bona ciuis Romani aut

donare auderet, aut petere ſuſtineret. Poſteà id quoque acceſſit, vt ſæuitiæ cauſſam auaritia præberet, & modus culpæ ex pecuniæ modo conſtitueretur, & qui fuiſſet locuples, fieret nocens, ſui quiſque periculi merces foret; nec quidquam videretur turpe, quod eſſet quæſtuoſum. Secundum deinde conſulatum Cinna, & ſeptimum Marius, in priorum dedecus, iniit; cuius initio, morbo oppreſſus, deceſſit, vir in bello hoſtibus, in otio ciuibus infeſtiſſimus, quietíſque impatientiſſimus. In huius locum ſuffectus Valerius Flaccus, turpiſſimæ legis auctor, quâ creditoribus quadrantem ſolui iuſſerat, cuius facti merita cum pœna intra biennium conſecuta eſt. Dominante in Italiâ Cinnâ, maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam, ac deinde poſt in Aſiam perfugit. Sulla interim, cum Mithridatis præfectis, circa Athenas, Bœotiámque & Macedo-

niam, ita dimicauit, vt & Athenas reciperet, & plurimo circa multiplices Piræei portus munitiones labore expleto, amplius cc. mill. hoſtium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ oppugnatæ à Sullâ ſunt, imputat Athenienſibus, nimirum veri, vetuſtatiſque ignarus eſt. adeò enim certa Athenienſium in Romanos fides fuit, vt ſemper & in omni re, quidquid ſincerâ fide gereretur, id Romani Attica fieri prædicarent. Ceterùm tum oppreſſi Mithridatis armis homines miſerrimæ conditionis, cùm ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis, & animos extra mœnia, corpora, neceſſitati ſeruientes, intra muros habebant. Tranſgreſſus deinde in Aſiam Sulla, parentem ante omnia, ſupplicémque Mithridatem inuênit, quem multatum pecuniâ ac parte nauium, Aſiâ, omnibúſque

aliis prouinciis, quás armis occupauerat, decedere coëgit; captíuos recepit: in perfugas, noxióſque animaduertit: paternis, id eſt, Ponticis finibus contentum eſſe iuſſit. C Flauius Fimbria, qui præfectus equitum ante aduentum Sullæ Valerium Flaccum, conſularem virum, interfecerat, exercitúque occupato imperator appellatus, fortè Mithridatem pepulerat prœlio, ſub aduentu Sullæ ſe ipſe interemit, adoleſcens quæ peſſimè auſus erat, fortiter exſecutus. Eodem anno P. Læñas tribunus pl. Sex. Lucilium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, ſaxo Tarpeio deiecit; &, cùm collegæ eius, quibus diem dixerat, metu ad Sullam profugiſſent, aqua ignique iis interdixit. Tum Sulla, compoſitis tranſmarinis rebus, cùm ad eum, primum omnium Romanorum, legati Parthorum veniſſent, & in iis quidam magi ex notis corporis reſpondiſſent, cæle-

ſtem eius vitam, & memoriam futuram, reuectus in Italiam, haud plura, quàm xxx. armatorum millia aduerſum cc. mill. amplius hoſtium expoſuit Brundiſij. Vix quidquam in Sullæ operibus clarius duxerim, quàm quòd, cùm per triennium Cinnanæ, Marianæque partes Italiam obſiderent, neque illaturum ſe bellum iis diſſimulauit, nec quod erat in manibus, omiſit; exiſtimauítque, antè frangendum hoſtem, quàm vlciſcendum ciuem; repulſóque externo metu, vbi, quod alienum eſſet, viciſſet, ſuperaret quod erat domeſticum. Ante aduentum L. Sullæ Cinna, ſeditione ortâ, ab exercitu interemptus eſt, vir dignior, qui arbitrio victorũ moreretur, quàm iracundiâ militum. de quo verè dici poteſt, auſum eum, quæ nemo auderet bonus; perfeciſſe, quæ à nullo, niſi fortiſſimo, perfici poſſent; & fuiſſe eum in conſultando temerarium, in exſequen-

do virum. Carbo, nullo ſuffecto collegâ, ſolus toto anno conſul fuit. Putares, Sullam veniſſe in Italiam, non belli vindicem, ſed pacis auctorem: tantâ cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliámque cum ſingulari curâ frugum, agrorum, hominum, vrbiũ, perduxit in Campaniam; tentauítque iuſtis legibus, & æquis conditionibus bellum componere: ſed iis, quibus & peſſima, & immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Creſcebat interim in dies Sullæ exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque, & ſaniſſimo. Felici deinde circa Capuam euentu Scipionem Norbanúmque conſules ſuperat: quorum Norbanus, acie victus, Scipio, ab exercitu ſuo deſertus, ac proditus, inuiolatus à Sulla dimiſſus eſt. adeò enim Sulla diſſimilis fuit bellator, ac victor; vt, dum vincit, iuſtiſſimo lenior, poſt victoriam audito fuerit crudelior. nam & conſul, vt prædixi-

mus, exarmatum Q. Sertorium, propinquanti mox bello facem, & multos alios, potitus eorum, dimiſit incolumes: credo, vt in eodem homine duplicis, ac diuerſiſſimi animi conſpiceretur exemplum. Poſt victoriam, qua deſcendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla, gratus Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſoluit; aquas ſalubritate in medendíſque corporibus nobiles vt potiùs agros omnes adduxit deæ, huius gratæ religionis memoria, & inſcriptio, templi affixa poſti, hodiéq; teſtatur ærea tabula. Intereà deinde conſules Carbo III. & C. Marius ſepties conſulis filius, annos natus XXVI. vir animi magis, quàm æui paterni, multa fortitérque molitus, neque vſquam inferior nomine conſulis, apud Sacriportum pulſus à Sulla acie, Præneſte, quòd antè natura munitum præſidiis firmauerat, ſe, exercitúmq; contulit. Ne quid vnquam

malis publicis deeſſet, in quâ ciuitate ſemper virtutibus certatum erat, certabatur ſceleribus; optimúſque ſibi videbatur, qui fuerat peſſimus. quippe, dum ad Sacriportum dimicatur, Damaſippus prætor Domitium Scæuolam etiã pontificem maximum, & diuini humanique iuris auctorem celeberrimum, & C. Carbonem prætorium, conſulis fratrem & Antiſtium ædilitium, velut fauentes Sullæ partibus, in curia Hoſtilia trucidauit. Non perdat nobiliſſimi facti gloriam Calpurnia, Beſtiæ filia, vxor Antiſtij, quæ, iugulato, vt prædiximus, viro, gladio ſe ipſam transfixit quantum huius gloriæ famæque acceſſit? nunc virtute eminet, patria latet. At Pontius Teleſinus, dux Samnitium, vir domi bellíque fortiſſimus, penitúſque Romano nomini infeſtiſſimus, contractis circiter XL. mill. fortiſſimæ pertinaciſſimeque in retinẽdis armis iuuentutis, Car-

bone ac Mario coſ. abhinc annos xl. Kal. Nou. ita ad portam Collinam cũ Sulla dimicauit, vt ad ſummum diſcrimen & eum, & remp. perduceret: quæ non maius periculum adiit, Hannibalis intra tertiũ miliarium caſtra conſpicata, quàm eo die, quo circumuolans ordines exercitus ſui Teleſinus, dictitánſq; adeſſe Romanis vltimũ diem, vociferabatur eruendam delendámq; vrbem; adiiciens, nunquam adfuturos raptores Italicæ libertatis lupos, niſi ſylua, in quam refugere ſolerent, eſſet exciſa. Poſt primam demum horam noctis & Romana acies reſpirauit, & hoſtium ceſſit. Teleſinus poſtera die ſemianimis repertus eſt, victoris magis, quàm morientis, vultum præferens: cuius abſciſſum caput ferri geſtariq; circa Præneſte Sulla iuſſit. Tum demum, deſperatis rebus ſuis, C. Marius adoleſcens per cuniculos, qui, miro opere fabricati, in diuerſas agrorum partes fuerunt, cona-

tus erumpere, cùm foramine è terra emerſiſſet, à diſpoſitis in idipſum interemptus eſt. Sunt, qui ſua manu; ſunt, qui concurrentẽ mutuis ictibus cum minore fratre Teleſino, vnà obſeſſo, & erumpente, occubuiſſe prodiderunt. vtcumque cecidit, hodièque tanta patris imagine non obſcuratur eius memoria. de quo iuuene quid existimauerit Sulla, in promptu eſt. occiſo enim demum eo, Felicis nomen aſſumpſit: quod quidem vſurpaſſet iuſtiſſimè, ſi eundem & vincendi, & viuendi finem habuiſſet. Oppugnationi autem Præneſtis ac Marij præfuerat Ofella Lucretius; qui, cùm antè Marianarum fuiſſet partium, prætor ad Sullam transfugerat Felicitatẽ diei, quo Samnitium Teleſiniq; pulſus eſt exercitus, Sulla perpetua ludorum Circenſium honorauit memoria, quibus ſine nomine Sullanæ victoriæ celebrantur. Paullò, antè, quàm Sulla ad Sacriportum dimi-

caret, magnificis prœliis partium eius viri hoſtium exercitum fuderant, duo Seruilij apud Cluſium, Metellus Pius apud Fauẽtiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur finita belli ciuilis mala, cùm Sullæ crudelitate aucta ſunt. quippe, dictator creatus, (cuius honoris vſurpatio per annos cxx. intermiſſa. nam proximus poſt annum, quàm Hannibal Italia exceſſerat: vt appareat populum Romanum vſum dictatoris non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe poteſtatem imperij, quo priores ad vindicandam maximis periculis remp. vſi fuerant) immodice crudelitatis licentia vſus eſt. Primus ille, & vtinam vltimus, exemplum proſcriptionis inuênit, vt, in qua ciuitate petulantis conuicij iudicium hiſtrioni exoleto redditur, in ea iugulati ciuis reip. conſtitueretur auctoramentum; plurimúmque haberet, qui plurimos interemiſſet; neque occi-

ſi hoſtis, quàm ciuis, vberius foret præmium; fierétque quiſque merces mortis ſuæ. Nec tamen in eos, qui contrà arma tulerant, ſed in multos inſontes ſæuitum. adiectum etiam, vt bona proſcriptorum væhirent; excluſique paternis opibus liberi, etiam petendorum honorum iure prohiberentur; ſimúlque, quod indigniſſimum eſt, ſenatorum filij & onera ordinis ſuſtinerent, & iura perderent. Sub aduentum in Italiam L. Sullæ, Cn. Pompeius, eius Pompeij filius, quem magnificentiſſimas res in conſulatu geſſiſſe bello Marſico prędiximus XXIII. annos natus, abhinc annos CXIII. priuatis vt opibus, ita conſiliis magna auſus, magnificéque conata exſecutus, ad vindicandam reſtituendámque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum. cuius viri magnitudo multorum volumi-
Digitized by Google

num inſtar exigit: ſed operis modus paucis eum narrari iubet Fuit hic genitus matre Lucilia, ſtirpis ſenatoriæ, forma excellens, non ea, qua flos commendatur ætatis, ſed ex dignitate conſtantiáque in illam conueniens amplitudinem, fortunam quoq; eius, ad vltimum vitæ comitata eſt diem: innocentia eximius, ſanctitate præcipuus, eloquentia medius; potentiæ, quæ honoris cauſſa ad eum deferretur; non vt ab eo occuparetur, cupidiſſimus; dux bello peritiſſimus; ciui in toga (niſi vbi vereretur, ne quē haberet parem) modeſtiſſimus; amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, in reconcilianda gratia fideliſſimus in accipiēda ſatisfactione faciliimus, potentia ſua numquam, aut raró ad impotentiam vſus, pænè omnium votorum expers, niſi numeraretur inter maxima, in ciuitate libera domináque gentium, indignari, cùm omnes ciues iure haberet pares, quē quidam

æqualẽ dignitate conſpicere. Hic, à toga virili aſſuetus commilitio prudentiſſimi ducis parentis ſui, bonum & capax recta diſcendi ingenium ſingulari rerum militariũ prudentia excoluit, vt à Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur validiùs. Tum M. Perperna, prætorius, è proſcriptis, gentis clarioris, quàm animi, Sertorium intercenam Etoſcæ interemit, Romaníſque certam victoriam, partibus ſuis excidium, ſibi turpiſſimam mortem peſſimo auctorauit facinore. Metellus & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt: ſed Pompeius, hoc quoque triumpho, adhuc eques Romanus, ante diem, quàm conſulatum iniret, curru vrbẽ inuectus eſt. quem virum, quis non miretur, per tot extraordinaria imperia in ſummũ faſtigium vectum, iniquo tuliſſe animo, C. Cæſaris, in altero conſulatu petendo, ſenatum populúmq; R. rationẽ habere? adeò familia-

re eſt

re eſt hominibus, omnia ſibi ignoſcere, nihil aliis remittere; & inuidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatẽ perſonáſque dirigere. Hoc conſulatu Pompeius tribunitiam poteſtatem reſtituit, cuius Sulla imaginem in iure reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hiſpaniâ geritur, LXIV. fugitiui è ludo gladiatorio Capuâ profugientes, duce Spartaco, raptis ex eâ vrbe gladiis, primò Veſuuium montem petiêre, mox, creſcente in dies multitudine, grauibus variiſque caſibus affecêre Italiam: quorum numerus in tantum adoleuit, vt, quâ vltimò dimicauêre acie, XL. mill. hominum ſe Romano exercitui oppoſuerint. Huius patrati gloria penes M. Craſſum fuit, mox Romanorum omnium principem. Conuerterat Cn. Pompeij perſona totum in ſe terrarum orbem, & per omnia maiore vi habebatur: qui cùm cõſul perquam laudabiliter iuraſſet,

ſe in nullam prouinciam ex eo magiſtratu iturum, idq́ue ſeruaſſet, poſt biennium A Gabinius tribunus legem tulit, vt, cùm belli more, non latrociniorum. orbem claſſibus, iam non furtiuis expeditionibus, piratæ terrerent, quaſdã etiam Italiæ vrbes diripuiſſent; Cn. Pompeius ad eos opprimẽdos mitteretur; eſſétque ei imperium æquũ in omnibus prouinciis cum proconſulibus, vſque ad quinquageſimum miliarium à mari. quo S. C. pænè totius terrarum orbis imperium vni viro deferebatur: ſed tamẽ idem hoc ante biennium in M. Anthonij prætura decretum erat. ſed interdum perſona, vt exemplo nocet, ita inuidiam auget, aut leuat. in Antonio homines æquo animo paſſi erant. rarò enim inuidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contra, in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea ſuo arbitrio aut depoſituri, aut retenturi videntur, &

modum in voluntate habent. Diſſuadebant optimates: ſed conſilia impetu victa ſunt. Digna eſt memoriâ Q. Catuli cùm auctoritas, tum verecundia: qui cùm, diſſuadens legem, in concione dixiſſet, eſſe quidem præclarum virum Cn. Pompeium, ſed nimium iam liberæ reip. neque omnia in vno reponenda; adiecíſsétque, Siquid huic acciderit, quem in eius locum ſubſtituetis? ſucclamauit vniuerſa concio, Te, Q. Catule. Tum ille, victus conſenſu omnium, & tam honorifico ciuitatis teſtimonio, è concione diſceſſit. Hîc hominis verecundiam, populi iuſtitiã mirari libet: huius, quòd non vltrà contendit; plebis, quòd diſſuadentem, & aduerſarium voluntatis ſuæ, vero teſtimonio fraudare noluit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus, ereptum ſenatui, ad equites, Sulla ab illis ad ſenatum, tranſtulerant, æqualiter in-

Digitized by Google

ter vtrumque ordinem partitus eſt. & Horoſcius lege ſuâ equitibus in theatro loca reſtituit. At Cn. Pompeius, multis & præclaris viris in id bellum aſſumptis, deſcriptóque in omnes receſſus maris pręſidio nauium, breui, inexſuperabili manu, terrarũ orbem liberauit; prædonéſque per multa prœlia multis locis victos, circa Ciliciam claſſe aggreſſus, fudit ac fugauit. &, quo maturiùs bellum tam latè diffuſum, conficeret, reliquias eorum contractas, in vrbibus remotoq; à mari loco, in certâ ſede conſtituit. Sunt, qui hunc carpant. ſed, quamquam in auctore ſatis rationis eſt, tamen ratio quemlibet magnum auctorem faceret. data enim facultate ſine rapto viuendi, rapinis arcuit. Cùm eſſet in fine bellum Piraticum, & L. Lucullus (qui ante ſeptem annos ex conſulatu ſortitus Aſiam, Mithridati oppoſitus erat, magnáſque, ac memorabiles res ibi geſſerat, Mi-

thridatem ſæpè multis locis fuderat, egregiâ Cizicum liberarat victoriâ, Tigranem, regum maximũ in Armenia vicerat, vltimámque bello manum pænè magis noluerat imponere, quàm non potuerat, qui, alioqui per omnia laudabilis, & bello pænè inuictus, pecuniæ expellebatur cupidine) idem bellum adhuc adminiſtraret, Manilius tribunus pl. ſemper vænalis, & alienæ miniſter potentiæ, legem tulit, vt bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium adminiſtraretur. Accepta ea, magníſque certatum inter imperatores iurgiis, cùm Pompeius Lucullo infamiam pecuniæ, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem obiiceret imperii, neuterque ab eo, quod arguebatur, mentitus argui poſſet. nam neque Pompeius, vt primum ad remp. aggreſſus eſt, quemquam animo parem tulit: & in quibus rebus primus eſſe debebat, ſolus eſſe cupiebat, neque eo

Digitized by Google

viro quiſquam aut alia omnia minus, aut gloriã magis concupiit. in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundiſſimus, vt qui eos, vt libentiſſimè iniret, ita finiret æquo animo; & quod cupiſſet arbitrio ſuo ſumere, alieno deponeret. & Lucullus, ſummus alioqui vir, profuſæ huius in ædificiis, conuictibúſque, & apparatibus luxuriæ primus auctor fuit: quem ob iniectas moles mari, & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare, haud infacetè Magnus Pompeius Xerxem togatum vocare aſſueuerat. Per id tempus à Q. Metello Creta inſula in populi R. poteſtatem redacta eſt, quæ, ducibus Panare & Laſthene, XXIV. millibus iuuenum coactis velocitate pernicibus, armorum laborúmque patientiſſimis, ſagittarum vſu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigauerat. Ne ab huius quidem vſurâ gloriæ temperauit animũ Cn. Pompeius,

Digitized by Google

quin victoriæ partem conaretur vindicare, ſed & Luculli & Metelli triumphum cùm ipſorum ſingularis virtus, tum etiam inuidia Pompeij apud optimum quemque fecit fauorabilem. Per hæc tempora *M. Cicero*, qui omnia incrementa ſua ſibi debuit, vir nouitatis nobiliſſimæ, & vt vitâ clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur; conſul, Sergij Catilinæ, Lentulíque & Cethegi, & aliorum vtriuſque ordinis virorum coniurationem ſingulari virtute, conſtantiâ, vigiliâ, curáq; eripuit. Catilina metu conſularis imperij vrbe pulſus eſt. Lentulus conſularis, & prætor iterùm, Cethegùſque, & alij, clari nominis viri, auctore ſenatu, iuſſu conſulis, in carcere necati ſunt. ille ſenatus dies, quo hæc acta ſunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conſpicuam, atque prænitentem, in altiſſimo luminauit. Hic, genitus

proauo M. Catone, principe illo familiæ Porciæ, homo virtuti ſimillimus, & per omnia ingenio diis, quàm hominib⁹, propior, qui numquam rectè fecit, vt facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat; cuíque id ſolum viſum eſt rationem habere, quod haberet iuſtitiam; omnibus humanis vitiis immunis, ſemper fortunam in ſuâ poteſtate habuit. hic, tribunus pl. deſignatus, adhuc admodum adoleſcens, cùm alij ſuaderent, vt per municipia Lentulus coniuratíque cuſtodirentur, pænè inter vltimos interrogatus ſententiam, tantâ vi animi atque ingenij inuectus eſt in coniurationem, vt ardore oris orationem omnium, lenitatem ſuadentium ſocietate conſilij, ſuſpectam fecerit: ſic impendentia ex ruinis incendiiſque vrbis, & commutatione ſtatus publici, pericula expoſuit; ita conſulis virtutem amplificauit, vt vniuerſus ſenatus in eius ſententiam tranſi-

ret, animaduertendumque in eos, quos prædiximus, cenſeret; maiórque pars ordinis eius Catonem proſequerentur domum. At Catilina non ſegnius nota obiit, quàm ſceleris conandi conſilia inierat: quippe, fortiſſimè dimicans, quem ſpiritum ſupplicio debuerat, ſupplicio reddidit. Conſulatui Ciceronis non mediocre adiecit decus natus eo anno D. AVGVSTVS abhinc annos LXXXII. omnibus omnium gentium viris magnitudine ſuâ inducturus caliginem. Iam pænè ſuperuacaneũ videri poteſt, eminentium ingeniorum notare tempora: quis enim ignorat diremptos gradibus ætatis floruiſſe hoc tẽpore Ciceronem, Hortenſiũ, ſaneq; Craſſum, Catonem, Sulpicium, moxq; Brutum, Calidiũ, Cœlium, Caluum, & proximum Ciceroni Cæſarem; eorúmque velut alumnos Coruinium, ac Pollionem Aſinium, æmulúmque Thucydidis Salluſtium, auctoréſque car-

minum Varronem ac Lucretium, neque vllo in ſuſpecti operis ſui carmine minorem Catullum. Pænè ſtulta eſt inhærentium oculis ingeniorum enumeratio, inter quæ maxime noſtri æui eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriúſque, & conſecutus Salluſtium Liuius Tibullúſque & Naſo, perfectiſſimè in forma operis ſui, nam viuorum vt magna admiratio, ita cenſura difficilis eſt. Dum hæc in vrbe Italiáque gerũtur, Cn Pompeius memorabile aduerſus Mithridatem, qui poſt Luculli profectionem magnas noui exercitus vires reparauerat, bellum geſſit. At rex, fuſus fugatúſque & omnibus exutus copiis, Armeniam Tigranémque ſocerum petit, regem eius temporis, niſi quia Luculli armis erat infractus, potentiſſimũ. Simul itaq; duos perſecutus Pompeius, intrauit Armeniam prior filius Tigranis, ſed diſcors patris, peruenit ad Pompeium, mox ipſe

ſupplex, & præſens ſe regnúmque ditioni eius permiſit, præfatus neminem alium, neque Romanum, neq; vllius gentis virum, futurum fuiſſe, cuius ſe ſocietati commiſſurus foret, quàm Cn. Pompeium: proinde omnem ſibi vel aduerſam, vel ſecundam cuius auctor ille eſſet, fortunã tolerabilem futuram: non eſſe turpe, ab eo vinci, quem vincere eſſet nefas: neque ei inhoneſtè aliquẽ ſummitti, quem fortuna ſuper omnes extuliſſet. Seruatus regi honos imperij, ſed multato ingenti pecuniâ: quæ omnis ſicuti Pompeio moris erat, redacta in quæſtoris poteſtatem, ac publicis deſcripta litteris. Syria, aliæque quas occupauerat, prouinciæ ereptæ, & aliæ reſtitutæ populo Romano, aliæ tum primùm in eius poteſtatem redactæ, vt Syria, quæ tum primùm facta eſt ſtipendiaria. Finis imperij regis terminatus Armeniâ.

Haud abſurdum videtur propo-

ſiti operis regulæ, paucis percurrere, quæ cuiuſque ductu gens ac natio redacta in formulam prouinciæ, ſtipendia pacta ſit, notauimus faciliùs, vt quæ partibus ſimul vniuerſa conſpici poſſint. Primus in *Siciliam* tranſiecit exercitum conſul Claudius, & prouinciam eam, poſt annos fermè LII captis Syracuſis, fecit Marcellus Claudius. Primus *Africam* Regulus, nono fermè anno primi Punici belli: ſed poſt CCIV. annos P. Scipio Æmilianus, erutâ Carthagine, abhinc annos CLXXXII. Africam in formulam redegit prouinciæ. *Sardinia* inter primum & ſecundum bellum Punicum, ductu T. Manlij conſulis, certum recepit imperij iugum. Immane bellicæ ciuitatis argumentum, quod ſemel ſub regibus, iterum hoc T. Manlio conſule, tertiò Auguſto principe, certæ pacis argumentũ Ianus Geminus clauſus dedit. In *Hiſpanias* primi omnium duxêre exercitus Cn.

& P. Scipiones, initio ſecundi belli Punici, abhinc annos CCL. inde variè poſſeſſa & ſæpè amiſſa partibus, vniuerſa, ductu Augusti, facta ſtipendiaria eſt. *Macedoniam* Paullus, Mummius *Achaiam*, Fuluius nobilior ſubegit *Ætoliam*: *Aſiam* L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: ſed beneficio ſenatus populique R. mox ab Attalis poſſeſſam regibus, M. Perperna, capto Ariſtonico, fecit tributariam. *Cypro* deuictâ, nullis aſsignanda gloria eſt. quippe Senatuſconſulto, miniſterio Catonis, regis morte, quam ille conſcientia acciuerat, facta prouincia eſt. *Creta*, Metelli ductu, longiſſimæ libertatis fine multata. Et *Siria*, *Pontuſq;* Cn. Pompeij virtutis monumenta ſunt. *Gallias* primùm Domitio Fabio nepote Paulli, qui Allobrogicus vocatus eſt, intratas cum exercitu, magna mox clade noſtra, ſæpè & affectauimus, & amiſimus. ſed fulgentisſimum C.

Cæſaris opus in iis conſpicitur; quippe, eius ductu, auſpiciiſque infractæ, pænè idem, quod totus terrarum orbis, ignauum confe- runt ſtipendium. Ab eodem facta Numidicus *Ciliciam* perdomuit, viſa viciſſet poſt bellum Antiochinum Vulſo Manlius *Gallogræciam*. *Bythinia*, vt prædiximus, teſtamento Nicomedis relicta hæreditaria. D. Auguſtus, præter Hiſpanias aliáſque gentes, quarum titulis forum eius prænitet, pænè idem, factâ *Ægypto* ſtipendiariâ, quantum pater eius Galliâ in ærarium reditus contulit. At Ti. Cæſar, quam certam Hiſpanis parendi confeſſionem extorſerat, parem Illyriis, Dalmatiſque extorſit. *Rætiam* autem, & *Vindelicos*, ac *Noricos*, *Pannoniamq;*, & Scordiſcos, nouas imperio noſtro ſubiunxit prouincias. Vt has armis, ita auctoritate *Cappadociam* populo R. fecit ſtipendiariam. Sed reuertamur ad ordinem.

Secuta deinde Cn. Pompeij militia, gloriæ laboríſne maioris, incertum eſt. Penetratæ cum victoriâ Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quæ dextra, atq; intima Ponti incolũt, Colchos, Heniochóſque, & Achæos. & oppreſſus auſpiciis Pompeij, inſidiis filij Pharnacis, Mithridates, vltimus omnium iuris ſui regum præter Parthicos.

Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius, ſuóque & ciuium voto maior, & per omnia fortunam hominis egreſſus, reuertit in Italiam, cuius reditum fauorabilem opinio fecerat. quippe plerique, non ſine exercitu venturum in vrbẽ, affirmabant, & libertati publicæ ſtatuturum arbitrio ſuo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior ciuilis tanti imperatoris reditus fuit. omni quippe Brundiſij dimiſſo exercitu, nihil, præter nomen imperatoris retinens, cum priuato

comitatu, quem ſemper illi vacare moris fuit, in vrbem rediit; magnificentiſſimúmque de tot regibus per biduum egit triumphum, longéque maiorem omni ante ſe inlatâ pecunia in ærarium, præterquã à Paullo, ex manubiis intulit. abſente Cn. Pompeio, T. Ampius, & T. Labien⁹ tribuni pl. legẽ tulerunt, vt s. ludis Circenſibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vteretur, ſcenicis autem prætexta, coronáque aurea. id ille non plus, quàm ſemel, (& hoc ſanè nimium fuit) vſurpare ſuſtinuit. Huius viri faſtigium tantis auctibus fortuna extulit, vt primùm ex Africa, iterùm ex Europa, tertio ex Aſia triumpharet: &, quot partes terrarum orbis ſunt, totidẽ faceret monumenta victoriæ ſuæ. Numquam eminentia inuidia carent. Itaque & Lucullus, memor tamen acceptæ iniuriæ, & Metellus Creticus, non iniuſtè querens. (quippe, ornamentum triumphi eius, captiuos

titos duces Pompeius ſubduxerat) & cum iis pars optimatium refragabatur, ne aut promiſſa ciuitatib. à Pompeio, aut benemeritis præmia, ad arbitrium eius, perſoluerentur. Secutus deinde eſt conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti manum iniicit, &, quamlibet feſtinantem, in ſe morari cogit. hic, nobiliſſimâ Iuliorum genitus familiâ, &, quod inter omnes antiquiſſimos conſtabat, ab Anchiſe, ac Venere deducens genus, forma omnium ciuium excellentiſſimus, vigore animi acerrimus, munificentiæ effuſiſſimus, animo ſuper humanam & naturã & fidem euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientiâ periculorum, Magno illi Alexandro, ſed ſobrio neque iracundo, ſimillimus, qui denique ſemper & ſomno, & cibo in vitam, non in voluptatem, vteretur; cùm fuiſſet C. Mario ſanguine coniunctiſſimus, atque idem Cinnæ gener; cuius fi-

liam vt repudiaret, nullo modo compelli potuit; cùm M. Piſo conſularis Anniam, quæ Cinnæ vxor fuerat, in Sullæ dimiſiſſet gratiam; habuiſſétque ferè XIIX annos, eo tempore, quo Sulla rerum potitus eſt; magis miniſtris Sullæ, adiutoribúſque partium, quàm ipſo, conquirentibus eum ad necem, mutata veſte, diſſimiléınque fortunæ ſuæ indutus habitum, nocte vrbe elapſus eſt. Idem poſteà admodum iuuenis, cùm à piratis captus eſſet, ita ſe per omne ſpatium, quo ab iis retentus eſt, apud eos geſſit, vt pariter iis terrori venerationíque eſſet; neque vnquam aut nocte, aut die (cur enim, quod vel maximum eſt, ſi narrari verbis ſpecioſis non poteſt, mittatur?) aut excalcearetur, aut diſcingeretur, in hoc ſcilicet, ne, ſi quando aliquid ex ſolito variaret, ſuſpectus iis, qui oculis tantummodò eum cuſtodiebant, foret. Longum eſt narrare, quid, & quo-

ties auſus ſit, quanto opere conata eius qui obtinebat Aſiam magiſtratus P. R. motu ſuo deſtituerit. Illud referatur, documentum tanti mox euaſuri viri. Quæ nox eam diem ſecuta eſt, quâ publicâ ciuitatum pecuniâ redemptus eſt. (ita tamen, vt cogeret, antè obſides à piratis ciuitatibus dari) contractâ claſſe, & priuatus, & tumultuariâ, inuectus, in eum locum, in quo ipſi prædones erant, partẽ claſſis fugauit, partem merſit, aliquot naues, multóſque mortales cepit; lætúſque nocturnæ expeditionis triumpho, ad ſuos reuerſus eſt; mandatíſque cuſtodiæ, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconſulem Iunium, cùm idem enim Aſiam eam quam obtinebat petens, vt auctor fieret ſumendi de captiuis ſupplicij quòd cùm ille ſe facturum negaſſet, venditurúmque captiuos dixiſſet, (quippe ſequebatur inuidia inertiam) incredibili celeritate reue-

ctus ad mare, priùs, quàm de eá re vili proconſulis redderentur epiſtolæ, omnes, quos ceperat, ſuffixit cruci. Idem mox ad ſacerdotium ineundum (quippe abſens pontifex factus erat, cùm in Cotte conſularis locum pænè puer à Mario Cinnáque Flamen Dialis creatus, victoria *Sullæ*, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amiſiſſet id ſacerdotium) feſtinãs in Italiam, ne conſpiceretur à prædonibus, omnia tunc obtinẽtibus maria, & meritò iam infeſtis ſibi, quattuor ſcalmorum nauem, vnà cum duobus amicis, decemq; ſeruis, ingreſſus, effuſiſſimũ Hadriatici maris tranſiecit ſinum. Quo quidem in curſu conſpectis, vt putabat, piratarum nauibus, cùm exuiſſet veſtem, alligaſſétque pugionem ad femur, alterutri ſe fortunæ parans, mox intellexit, fruſtratum eſſe viſum ſuum, arborúmque ex longinquo ordinem antemnarum præbuiſſe imaginem. Reliqua eius acta in

vrbe, nobiliſſimáque Dolabellæ accuſatio, & maior ciuitatis in ea fauor, quàm reis præſtari ſolet; contentionéſque ciuiles, cum Q. Catulo, atque aliis eminentiſſimis viris celeberrimæ; & ante præturā victus, maximi pontificatus petitione, Q. Catulus, omnium confeſſione ſenatus princeps; & reſtituta in ædilitate aduerſante quidē nobilitate, monumenta C. Marij, ſimúlque reuocati ad ius dignitatis proſcriptorum liberi; & præturа, quæſturáque mirabili virtute, atque induſtria obita in Hiſpaniâ, cùm eſſet quæſtor ſub Vetere Antiſtio, auo huius Veteris, conſularis atque pontificis, duorum conſularium, & ſacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana ſimplicitas intelligi poteſt; quò notiora ſunt, minus egent ſtylo.

Hoc igitur cos inter eum, & Cn. Pompeium, & M. Craſſum inita potentiæ ſocietas, quæ vrbi orbiq;

Digitized by Google

terrarum, nec minùs diuerſo quoque tempore, ipſis exitiabilis fuit. Hoc conſilium ſequendi Pompeius cauſſam habuerat, vt tandem acta in transmarinis prouinciis, quibus, vt prædiximus, multi obtrectabant, per Cæſarem confirmarentur conſulem: Cæſar autem, quòd animaduertebat ſe, cedendo Pompeij gloriæ, aucturum ſuam, &, inuidiâ communis potentiæ in illum relegatâ confirmaturum vires ſuas: Craſſus, vt quem principatum ſolus aſſequi non poterat, auctoritate Pompeij, viribus teneret Cæſaris. Affinitas etiam inter Cæſarem, Pompeiúmque contracta nuptiis. quippe filiam C. Cæſaris Cn. Magnus duxit vxorem.

In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, vt ager Campanus plebeiis diuideretur, ſuaſore legis Pompeio. ita circiter XX mill. ciuium eò deducta, & ius ab his reſtitutum poſt annos circiter CLII. quàm bello Punico ab Romanis *Capua* in for-

mam præfecturæ redacta erat.

Bibulus collega Cæſaris, cùm actiones eius magis vellet impedire, quàm poſſet, maiore parte anni domi ſe tenuit: quo facto dum augere vult inuidiam collegæ, auxit potentiam.

Tum Cæſari decretæ in quinquennium Galliæ.

Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, diſertus, audax, qui neque dicendi, neque faciendi vllum, niſi quem vellet, noſſet modum, malorum propoſitorum exſecutor acerrimus, infamis etiam ſororis ſtupro, & actus inceſti reus, ob initum inter religioſiſſima P. R. ſacra adulterium; cùm graues inimicitias cum M. Cicerone exerceret, (quid enim inter t m diſſimiles amicū eſſe poterat?) & à patribus ad plebem tranſiret, legem in tribunatu tulit: Qui ciuem R. damnatum interemiſſet, ei aqua & igni interdiceretur. Cuius verbis, etſi non nominabatur Cicero, ta-

Digitized by Google

men ſolus petebatur: ita vir optimè meritus de rep. conſeruatæ patriæ pretium calamitate exſilij, tulit. Non caruerunt ſuſpicione oppreſſi Ciceronis Cæſar & Pompeius. Hoc ſibi contraxiſſe videbatur Cicero, quòd inter xx. viros diuidendo agro Campano eſſe noluiſſet. Idem intra biennium ſerâ Cn. Pompeij curâ, verùm & cupito interitu, votíſque Italiæ, ac decretis ſenatus, virtute atque actione Annij Milonis, tribuni pl. dignitati patriæq́; reſtitutus eſt. Neque, poſt Numicidi exſilium, aut reditum, quiſquam aut expulſus inuidioſiùs, aut receptus eſt lætiùs. Cuius domus quàm infeſtè à Clodio diſiecta erat, tam ſpeciosè à ſenatu reſtituta eſt.

Idem P. Clodius in ſenatu, ſub honorificentiſſimo miniſterij titulo, M. Catonem à rep. relegauit. Quippe legem tulit, vt is quæſtor cum iure prætorio, adiecto etiam quæſtore, mitteretur in inſulam

Cyprum, ad ſpoliandum regno Ptolemæum, omnibus morum vitiis eam contumeliam meritum. ſed ille, ſub aduentum Catonis, vitæ ſuæ vim intulit: vnde pecuniam longè ſperata maiorem Cato Romam retulit: cuius integritatem laudari, nefas eſt: inſolentia pænè argui poteſt, quòd, vnà cum conſulibus ac ſenatu effusâ ciuitate, obuiam cùm per Tiberim ſubiret nauibus, non antè is egreſſus eſt, quàm ad eum locum peruênit, vbi erat exponenda pecunia.

Cùm deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas, C. Cæſar in Galliâ ageret; nec contentus plurimis ac feliciſſimis victoriis, innumerabilibúſque cæſis, & captis hoſtium millibus, etiam in Britanniam tranſieciſſet exercitum, alterum pænè imperio noſtro, ac ſuo quærens orbem: inuictum par conſulũ Cn. Pompeius, & M. Craſſus, alterum iniêre conſulatum, qui neque petitus hone-

ſtè ab his, neque probabiliter geſtus eſt.

Cæſari, lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatæ in idem ſpatium temporis prouinciæ: Craſſo, bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. qui vir, cetera ſanctiſſimus, immuniſque voluptatibus, neque in pecuniâ, neque in gloriâ concupiſcendâ aut modum norat, aut capiebat terminum hunc proficiſcentem in Syriam diris cum ominibus, tribuni pl frustrà retinere conati. quorum exſecrationes ſi in ipſum tantummodò valuiſſent, vtile imperatoris damnũ ſaluo exercitu fuiſſet reip. Tranſgreſſum Euphratem Craſſum, petentémq; Seleuciam, circumfuſis immanibus copiis equitum, rex Orodes vnà cum parte maiore Romani exercitus interemit. reliquias legionum C. Caſſius, atrociſſimi mox auctor facinoris, tum quæſtor, conſeruauit; Syriámque adeò in P. R. pote-

ſtate retinuit, vt tranſgreſſos in eam Parthos, felici rerum euentu, fugaret ac funderet.

Per hæc inſequentiáque, & quæ prædiximus tempora, amplius cccc mill. hoſtium à C. Cæſare cæſa ſunt, plura capta. pugnatum ſæpè directa acie, ſæpè in agminibus, ſæpè eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique æſtatibus, vix vllâ non iuſtiſſimus triumphus emeritus. Circa Aleziam verò tantæ res geſtæ, quantas audere, vix hominis; perficere, pænè nullius, niſi Dei, fuerit.

Septimo fermè anno Cæſar morabatur in Galliis; cùm medium iam ex inuidiâ Pompeij malè cohærentis inter Cn. Pompeium, & C. Cęſarem concordiæ pignus, Iulia, vxor Magni, deceſſit; atque omnia inter deſtinatos tanto diſcrimini duces dirimente fortuna, filius quoque paruus Pompeij, Iuliâ natus, intra breue ſpatiū obiit.

Tùm, in gladios, cædéſque ciuium furente ambitu, cuius neque finis reperiebatur, nec modus, tertius conſulatus ſoli Cn. Pompeio, etiã aduerſantium anteà dignitati eius iudicio, delatus eſt. cuius ille honoris gloriâ, veluti reconciliatis ſibi optimatibus, maximè à C. Cæſare alienatus eſt. ſed eius conſulatus omnem vim in coërcitionem ambitus exercuit.

Quo tempore P. Clodius, à Milone, candidato conſulatus, exemplo inutili, facto ſalutari reip. circa Bouillas, contractâ ex occurſu rixâ iugulatus eſt. Milonem reum non magis inuidia facti, quàm Pompeij damnauit volũtas: quem quidem M. Cato palàm latâ abſoluit ſententiâ, quam ſi maturiùs tuliſſet, non defuiſſent, qui ſequerentur exemplum, probarént que eum ciuem occiſum, quo nemo pernicioſior reip. neque bonis inimicior vixerat.

Intra breue deinde ſpatium bel-

ſi ciuilis exarſerunt initia, cùm iuſtiſſimus quiſque & à Cæſare, & à Pompeio vellet dimitti exercitus. quippe Pompeius in ſecundo conſulatu Hiſpanias ſibi decerni voluerat, eaſque per triennium abſens ipſe, ac præſidens vrbi, per Afranium & Petreium, conſularem ac prætorium, legatos ſuos adminiſtrabat; & iis, qui à Cęſare dimittendos exercitus contendebant, aſſentabatur; iis, qui ab ipſo, aduerſabatur. qui ſi ante biennium, quàm ad arma itum eſt, perfectis muneribus theatri, & aliorum operum, quæ ei circumdedit, grauiſſimâ tentatus valetudine, deceſſiſſet in Campaniâ, (quo quidem tempore vniuerſa Italia vota pro ſalute eius, primo omnium ciuiū, ſuſcepit) defuiſſet fortunæ deſtruendi eius locus; &, quam apud ſuperos habuerat magnitudinem, inlibatam detuliſſet ad inferos.

Bello autem ciuili, & tot, quæ deinde per continuos xx. annos

conſecuta ſunt, malis, non alius maiorem flagrantioremque, quàm C. Curio tribunus pl. ſubiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, ſuæ, alienæq́; & fortunæ & pudicitiæ prodigus, homo ingenioſiſſimè nequam, & facundus malo publico cuius animo, voluptatibus, vel libidinibus, neque opes vllæ, neque cupiditates ſufficere poſſent. hic primò pro Pompeij partibus, id eſt, vt tunc habebatur, pro repub. mox, ſimulatione, contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. id gratis, an accepto centies HS fecerit, vt accepimus, in medio relinquemus. ad vltimum, ſaluberrimas & coaleſcentis conditiones pacis, quas & Cæſar iuſtiſſimo animo poſtulabat, & Pompeius æquo recipiebat, diſcuſſit ac rupit, vnicè cauente Cicerone concordiæ publicæ. Harum, præteritarúmque rerum ordo cùm iuſtis aliorũ voluminibus promitur, tum, vti ſpe-

to, noſtris explicabitur.

Nunc propoſito operi ſua forma reddatur, ſi priùs gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis, Metellóq; & Hortenſio; qui cùm ſine inuidia in rep. floruiſſent, eminuiſſéntque ſine periculo, quieta, aut certè non præcipitata, fatali antè initium bellorum ciuiliũ morte functi ſunt.

Lentulo & Marcello cos. poſt vrbem conditam annis DCCIII. & anno LXXXIIX. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires, Bellum ciuile exarſit. Alterius ducis cauſſa melior videbatur, alterius erat firmior. Hîc omnia ſpecioſa, illîc valentia. Pompeium ſenatus auctoritas, Cæſarem militum armauit fiducia. Conſules ſenatúſque cauſſæ, non Pompeio, ſummam imperij detulerunt. Nihil relictum à Cæſare, quod ſeruandæ pacis cauſſa tentari poſſet. nihil receptum à Pompeianis; cùm alter conſul iuſto eſſet ferocior;

Lentulus verò ſaluâ rep. ſaluus eſſe non poſſet; M. autem Cato moriendum antè, quàm vllam conditionem ciuis accipiendam reipub. contenderet. vir antiquus & grauis, Pompeij partes laudaret magis, prudens ſequeretur Cæſaris; & illa glorioſa, hæc terribiliora duceret. Vt deinde, ſpretis omnibus, quæ Cæſar poſtulauerat, tantummodò contentus cum vnà legione titulum retinere prouinciæ, priuatus in vrbem veniret, & ſe in petitione conſulatus ſuffragiis P. Ro. committere decreuerat: ratus bellandum Cæſar, cum exercitu Rubiconem tranſiit: Cn. Pompeius, conſuléſque, & maior pars ſenatus, relictâ vrbe, ac deinde Italiâ, tranſmiſere Dyrrhachium. At Cæſar Domitio, legionibúſque Corfinij, quæ vnà cum eo fuerant, potitus, duce aliiſque, qui voluerant abire ad Pompeium, ſine dilatione dimiſſis, perſecutus Brundiſium, ita vt appareret, malle integris rebus,

bus, & conditionibus finire bellum, quàm opprimere fugientes, cùm tranſgreſſos reperiſſet conſules, in vrbem reuertit: redditáque ratione conſiliorum ſuorum in ſenatu & in concione, ac miſerrimæ neceſſitudinis, cùm alienis armis ad arma compulſus eſſet, Hiſpanias petere decreuit. Feſtinationem itineris eius aliquandiu morata Maſſilia eſt; fide melior, quàm conſilio prudentior, intempeſtiuè principalium armorum arbitria captans, quibus ij ſe debent interponere, qui non parentem coërcere poſſunt. Exercitus deinde, qui ſub Afranio conſulari, ac Petreio prætorio fuerat, ipſius aduentu vigore ac fulgore occupatus, ſe Cæſari tradidit. vterque legatorum, & quiſquis cuiuſque ordinis ſequi eos voluerat, remiſſi ad Pompeium. Proximo anno, cùm Dyrrhachium, ac vicina ei vrbi regio, caſtris Pompeij teneretur, (cui, accitis ex omnibus

tranſmarinis prouinciis legionibus, equitum ac peditum auxiliis, regúmque & tetrarcharum, ſimúlque dynaſtarum copiis immanem exercitum confecerat, & mare præſidiis claſſium, vt rebatur, ſepſerat, quo minùs Cæſar legiones poſſet tranſmittere) ſua & celeritate, & fortuna C. Cæſar vſus; nihil in morâ habuit, quo minùs &, cùm vellet, ipſe exercitúſque claſſibus perueniret, & primò pænè caſtris Pompeii ſua iungeret; mox etiam obſidione munimentíque eum complecteretur. Sed inopia obſidentibus, quàm obſeſſis, erat grauior. Tum Balbus Cornelius, excedente humanam fidem temeritate, ingreſſus caſtra hoſtium, ſæpiúſque cum Lentulo collocutus conſule, dubitante quanti ſe venderet, illis incrementis fecit viam, quibus non Hiſpaniæ ſuæ natus, ſed Hiſpanus in triumphum & pontificatum aſſurgeret, fierétque ex priuato conſu-

latis. Variatum deinde prœliis, ſed vno longè magis Pompeianis proſpero, quo grauiter impulſi ſunt Cæſaris milites. Tum Cæſar cum exercitu fatalem victoriæ ſuæ Theſſaliam petiit. Pompeius, longè diuerſa aliis ſuadentibus, (quorum pleríque hortabantur; vt in Italiam tranſmitteret: neque hercules quidquam partibus illis ſalubrius fuit: alii, vt bellum traheret, quod dignationi partem in die ipſi magis proſperúm fieret) vſus impetu ſuò, hoſtem ſecutus eſt. Aciem Pharſalicam, & illum cruentiſſimum Romano nomini diem, tantúmque vtriúſque exercitus profuſum ſanguinis, & colliſa inter ſe duo reip. capita, effuſúmque alterum Romani imperii lumen, tot taléſque Pompeianarum partium cæſos viros, non recipit enarranda hic ſcripturæ modus. Illud notandum eſt: vt primùm C. Cæſar inclinatam vidit Pompeianorum aciem, neque

Digitized by Google

prius, neque antiquius quidquam habuit, quàm in omnes partes (vt militari & verbo, & conſuetudine vtar) dimitteret. Pro dij immortales, quod huius voluntatis erga Brutum ſuæ poſteà vir tam mitis pretium tulit! Nihil illa victoria mirabilius, magnificentius, clarius fuit; quando neminem, niſi acie conſumptum, ciuem patria deſiderauit: ſed munus miſericordiæ corrupit pertinacia, cùm libentiùs vitam victor iam daret, quàm victi acciperent. Pompeius, profugiens cum duobus Lentulis conſularibus, Sextóque filio, & Fauonio prætorio, quos victores darent comites ei fortuna aggregauerat, aliis vt Parthos, aliis vt Africam peteret, (in qua fideliſſimum partium ſuarum haberet regem Iubam) ſuadentibus, Ægyptum petere propoſuit, memor beneficiorum, quæ in patrem eius Ptolemæi, qui tum puero, quàm iuueni, propior regnabat, Alexandriæ contulerat.

Sed quis in aduerſis beneficiorum ſeruat memoriam? aut quis vllam calamitoſis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Miſſi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam à Mytilenis Corneliam vxorem receptam in nauem, fugæ comitem habere cœperat) conſilio Theodori & Achillæ exciperent, hortarentúrque, vt ex onerariâ in eam nauem, quæ obuiam proceſſerat, tranſcenderet. quod cùm feciſſet, princeps Romani nominis, imperio arbitrióque Ægyptij mancipij, C. Cæſare, P. Seruilio cos. iugulatus eſt. Hic, poſt tres conſulatus, & totidem triumphos, domitúmque terrarum orbem, ſanctiſſimi ac præſtantiſſimi viri, in id euecti, ſuper quod adſcendi non poteſt, duodeſexageſimum annum agentis pridie natalem ipſius, vitæ fuit exitus: in tantum in illo viro à ſe diſcordante fortunâ, vt, cui modò ad victoriã

terra defuerat, deeſſet ad ſepulturam. Quid aliud, quàm nimium occupatos dixerim, quos in ætate & tanti, & pænè noſtri ſæculi, viri fefellit quinquennium? cùm C. Atilio, & Q. Seruilio conſulibus tam facilis eſſet annorum digeſtio: quod adieci, non vt arguerem, ſed ne arguerer. Non fuit tamen maior in Cæſarem, quàm in Pompeium fuerat, regis eorúmque, quorum is auctoritate regebatur, fides. quippe cùm venientem eum tentaſſent inſidiis, ac deinde bello laceſſere auderent, vtrique ſummo imperatorum, alteri ſuperſtiti meritas pœnas luêre ſuppliciis. Nuſquam erat Pompeius corpore, adhuc vbique Iubæ nomine: quippe ingens partium eius fauor bellum excitauerat Africum. quod ciebat rex Iuba, & Scipio, vir conſularis, ante biennium, quàm exſtingueretur Pompeius, lectus ab eo ſocer. corúmque copias auxerat M. Cato, in-

genti cum difficultate itinerum, locorúmque inopiâ, perductis ad eos legionibus: qui vir, cùm ſummum ei à militibus deferretur imperium, honoratiori parêre maluit. Admonet promiſſæ breuitatis fides, quanto omnia tranſcurſu dicenda ſint.

Sequens fortunam ſuam Cæſar, peruectus in Africam, quam occiſo Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus, ibi primò varia fortunam expugnauit via, inclinatæque hoſtium copiæ. Nec diſſimilis ibi aduerſus victos, quàm in priores, clementia Cæſaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæſarem grauius excepit Hiſpanienſe, (nam victus ab eo Pharnaces vix quidquam gloriæ eius adſtruxit) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adoleſcens, impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflauerat, vndique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem ſequentium, ex

toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Cæſarem in Hiſpaniam comitata fortuna eſt. ſed nullum vmquam atrocius periculoſiúſque ab eo initum prœlium, adeò vt plus quàm dubio Marte, deſcenderet equo, conſiſténſque ante recedentem ſuorum aciem. increpitâ priùs fortunâ, quod ſe in eum ſeruaſſet exitum, denunciaret militibus, veſtigio ſe non receſſurum: proinde viderent, quem, & quo loco imperatorem deſerturi forent. verecundiâ magis, quàm virtute, acies reſtitutæ, C. A. duce, quàm à milite, fortiùs. Cn. Pompeius, grauis vulnere inuentus, inter ſolitudines auias interemptus eſt. Labienum Varúmq; acies abſtulit. Cæſar, omnium victor, regreſſus in vrbem, (quod humanā excedat fidem,) omnibus, qui contra ſe arma tulerant, ignouit, magnificentiſſimíſq; gladiatorij muneris, naumachiæ, & equitum peditúmque, ſimul elephantorum

certaminis ſpectaculis, epulíque per multos dies dati celebratione, repleuit eam. Quinq; egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini teſtudine, Africi ebore, Hiſpanienſis argento raſili conſtitit. Pecunia, ex manubiis lata, paullò ampliùs ſexies millies HS. Neque illi tanto viro, & tam clementer omnibus victoriis ſuis vſo, plus quinque menſiũ principalis quies contigit: quippe cùm menſe Octobri in vrbem reuertiſſet, idibus Martiis, coniurationis auctoribus Bruto & Caſſio, quorum alterum, promittendo conſulatũ non obligauerat, contrà, differendo Caſſium offenderat; adiectis etiam conſiliariis cædis familiariſſimis omnium, & fortuna partium eius in ſummum euectis faſtigium, D. Bruto, & C. Trebonio, aliíſq; clari nominis viris, interemptus eſt. cui magnam inuidiam conciliarat M. Antonius, omnibus audendis

paratiſſimus, conſulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus ſedentis pro Roſtris inſigne regium, quod ab eo ita repulſum erat, vt non offenſus videretur. Laudandum experientiâ cōſilium eſt Panſæ atque Hirtii, qui ſemper prædixerant Cæſari, vt principatum, armis quæſitum, armis teneret. ille, dictitans, mori ſe, quàm timeri malle, dum clementiam, quam præſtiterat, exſpectat, incautus ab ingratis occupatus eſt, cùm quidem plurima præſagia atque indicia dii immortales futuri obtuliſſent periculi. nam & haruſpices præmonuerant, vt diligentiſſimè iduum Martiarũ caueret diem; & vxor Calpurnia, territa nocturno viſu, vt ea die domi ſubſiſteret, orabat; & libelli, coniurationem nunciantes, dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profectò ineluctabilis fatorum vis, cuius cùm fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit. Quo anno id patra-

uere facinus Brutus & C. Caſſius, prætores erant, D. Brutus conſul deſignatus. Hi vna cum coniurationis globo, ſtipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupauere, cùm conſul Antonius, (quem cùm ſimul interimendum cenſuiſſet Caſſius, teſtamentúmque Cæſaris abolendum, Brutus repugnauerat; dictitans, nihil ampliùs ciuibus præter tyranni, ita enim appellari Cęſarem facto eius expediebat, petendum eſſe ſanguinem) conuocato ſenatu, cùm iam Dolabella, quem ſubſtiturus ſibi Cæſar deſignauerat conſulem, faſces atque inſignia corripuiſſet conſularia, velut pacis auctor, liberos ſuos obſides in Capitolium miſit; fidémque deſcendendi tutò interfectoribus Cæſaris dedit: & illud decreti Athenienſium celeberrimi exemplum, relatum à Cicerone, obliuionis præteritarum rerum, decreto patrum comprobatum eſt. Cæſaris deinde teſtamentum

apertum eſt, quo C. Octauium, nepotem ſororis ſuæ Iuliæ, adoptabat; de cuius origine, etiam ſi præuentis & pauca dicenda ſunt. Fuit C. Octauius, vt non patriciâ, ita admodum ſpecioſâ equeſtri genitus familiâ, grauis, ſanctus, innocens, diues. Hic prætor inter nobiliſſimos viros creatus, primo loco, cum ei dignatio Iuliâ genitam Atiam conciliaſſet vxorem, ex eo honore ſortitus Macedoniam, appellatúſque in eâ imperator, decedens ad petitionem conſulatus obiit, prætextato relicto filio, quem C. Cæſar, maior eius auunculus, educatum apud Philippum vitricum, dilexit vt ſuum, natúmque annos XIIX. Hiſpanienſis militiæ aſſecutum ſe poſteà comitem habuit, nunquam aut alio vſum hoſpitio, quàm ſuo, aut alio vectum vehiculo: pontificatúſque ſacerdotio puerum honorauit. Et pacatis bellis ciuilibus, ad erudiendum liberalibus diſciplinis

ſingularis indolem iuuenis, Apolloniam eum in ſtudia miſerat, mox belli Getici, ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui vt eſt nunciatum de cæde auunculi; cùm protinus ex vicinis legionibus centuriones ſuam, ſuorúmque militum operam pollicerentur, neque eam ſpernendam Saluidienus, & Agrippa dicerent; ille feſtinans peruenire in vrbem, omnem ordinationem & necis, & teſtaměti Brundiſij comperit. Cui aduentanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia; &, cùm intraret vrbem, Solis orbis ſuper caput eius, curuatus æqualiter, rotundatúſque, in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt. Non placebat Atiæ matri Philippóque vitrico, adiri nomen inuidioſæ fortunæ Cæſaris: ſed aſſerebant ſalutaria reip. terrarúmque orbis fata conditorem conſeruatorémque Romani nominis. Spreuit itaque

cæleſtis animus humana conſilia; & cum periculo potiùs ſumma, quàm tutò humilia, propoſuit ſequi; maluítque auunculo, & Cæſari de ſe, quàm vitrico credere; dictitans, nefas eſſe, quo nomine Cæſari dignus eſſet viſus, ſemetipſum videri indignum. Hunc protinùs Antonius conſul ſuperbè excipit (neque is erat contemptus, ſed metûs) vixque admiſſo in Pompeianos hortos, loquendi ſecum tempus dedit; mox etiam, velut inſidiis eius petitus, ſceleſtè inſimulare cœpit: in quo turpiter deprehenſa eius vanitas eſt. Apertè deinde Antonii ac Dolabellæ conſulum ad nefandam dominationem erupit furor HS. ſepties millies, depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiuſdem, inſertis falſis, ciuitatibúſque corruptis, commentariis. Atque omnia pretio temperata, vendente remp. conſule. Idem, prouinciam D.

Bruto deſignato cõſuli decretam, Galliam occupare ſtatuit: Dolabella tranſmarinas decreuit ſibi, intérque naturaliter diſſimillimos ac diuerſa volentes creſcebat odiũ, eóque C. Cæſar iuuenis quotidianis Antonii petebatur inſidiis. Torpebat oppreſſa dominatione Antonii ciuitas. indignatio, & dolor omnibus, vis ad reſiſtendũ nulli aderat, cùm C. Cæſar, XIX. annum ingreſſus, mira auſus, ac ſumma conſecutus, priuato conſilio, maiorem ſenatu pro rep. animum habuit. primúmque à Calatia, mox à Caſilino veteranos exciuit paternos. Quorum exemplum ſecuti alii, breui in formam iuſti coiere exercitus. mox, cùm Antonius occurriſſet exercitui, quem ex tranſmarinis prouinciis Brundiſium venire iuſſerat, legio Marcia, & Quarta, cognitâ & ſenatus voluntate, & tanti iuuenis indole, ſublatis ſignis, ad Cæſarem ſe contulerũt. Eum ſenatus, honoratum

equeſtri ſtatuâ, quæ hodiéque in Roſtris poſita ætatem eius ſcriptura indicat, (qui honor non alij, per ccc. annos, quàm L. Sullæ, & Cn. Pompeio, & C. Cęſari contigerat) proprætorem vnà cum conſulibus deſignatus, Hirtio & Pansâ, bellum cum Antonio gerere iuſſit. Ab eo, annum agente viceſimum, fortiſſimè circa Mutinam adminiſtratum eſt; & D. Brutus obſidione liberatus; Antonius turpi ac nudâ fugâ coactus deſerere Italiam: conſulum autem alter in acie, alter poſt paucos dies ex vulnere mortem obiit. Omnia antè, quàm fugaretur Antonius, honorificè à ſenatu in Cæſarem, exercitumq́; eius decreta ſunt, maximè auctore Cicerone: ſed, vt receſſit metus, erupit voluntas, protinúſq; Pompeianis partibus rediit animus. Bruto, Caſſióque prouinciæ, quas iam ipſi ſine vllo S. C. occupauerant, decretæ. laudati, quicumque his ſe exercitus tradidiſſent. omnia
tranſ-

tranſmarina imperia eorum commiſſa arbitrio. quippe M. Brutus, & C. Caſſius, nunc metuentes arma Antonij, nunc, ad augendam eius inuidiam ſimulantes ſe metuere, teſtati edictis, libenter ſe vel in perpetuo exſilio victuros, dum reſp. conſtaret concordia, nec vllam belli ciuilis præbituros materiam, plurimum ſibi honoris eſſe in conſcientia facti ſui, profecti vrbe atque Italiâ, intento ac pari animo, ſine auctoritate publicâ, prouincias, exercitúſque occupauerant; &, vbicumque ipſi eſſent, prętexentes eſſe remp. pecunias etiam, quæ ex tranſmarinis prouinciis Romam ab quæſtoribus deportabantur, à volentibus acceperant, quæ omnia ſenatus decretis comprehenſa, & comprobata ſunt. Et D. Bruto, quòd alieno beneficio viueret, decretus triumphus. Panſæ, atque Hirtij corpora publicâ ſepulturâ honorata. Cæſaris adeò nulla habita mentio, vt le-

gati, qui ad exercitum eius miſſi erant, iuberentur, ſummoto eo, milites alloqui. Non fuit tàm ingratus exercitus, quàm fuerat ſenatus. nam, cùm eam iniuriam diſſimulando Cæſar ferret, negauêre milites, ſine imperatore ſuo vlla ſe audituros mandata. Hoc eſt illud tempus, quo Cicero, inſito amore Pompeianarum partium, Cæſarem laudandum & tollendum cenſebat; cùm aliud diceret, aliud intelligi vellet. Interim Antonius, fugâ tranſgreſſus Alpes, primò per colloquia repulſus à M. Lepido, qui Pontifex maximus in C. Cæſaris locum furto creatus, decretâ ſibi Hiſpaniâ, adhuc in Galliâ morabatur: mox ſæpiùs in conſpectum veniens militum, cùm & Lepido omnes imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat ſobrius, per auerſa caſtrorum proruto vallo militibus receptus eſt: qui titulo imperij cedebat Lepido, cùm

ſumma virium penes eum foret. Sub Antonij ingreſſum in caſtra Iuuentius Laterenſis, vir vitâ ac morte conſentaneus, cùm acerrimè ſuaſiſſet Lepido, ne ſe cum Antonio, hoſte iudicato, iungeret, irritus conſilij, gladio, ſe ipſe transfixit. Plancus deinde, dubiâ, id eſt ſuâ fide, diu, quarum eſſet partium, ſecum luctatus, ac ſibi difficilè conſentiens; & nunc adiutor D. Bruti, deſignati conſulis, collegæ ſui, ſenatuique ſe litteris venditans, mox eiuſdem proditor; Aſinius autem Pollio, firmus propoſito, & Iulianis partibus fidus, Pompeianis aduerſus; vterque exercitus tradidêre Antonio D. Brutus, deſertus primò à Planco, pòſt etiam inſidiis eiuſdem petitus, paullatim, relinquente eum exercitu, fugiens, in hoſpitis cuiuſdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo, ab ijs quos miſerat Antonius, iugulatus eſt; iuſtiſſimáſque optimè de ſe merito viro

C. Cæſari pœnas dedit: cuius cùm primus omnium amicorum fuiſſet, interfector fuit, & fortunæ, ex quâ fructum tulerat, inuidiam in auctorem relegabat; cenſebátque æquum, quæ acceperat à Cæſare retinere; Cæſarem, qui illa dederat, periſſe. Hæc ſunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus æternas Antonij memoriæ inuſſit notas. ſed hic fulgentiſſimo & cæleſti ore, at tribunus Canutius continuâ rabie lacerabat Antonium. Vtrique vindicta libertatis morte ſtetit, ſed tribuni ſanguine commiſſa proſcriptio, Ciceronis vel ſatiato Antonio pœnâ finita. Lepidus deinde à ſenatu hoſtis iudicatus eſt, vt antè fuerat Antonius. Tum inter eum, Cæſarémque & Antonium, commercia epiſtolarum: & conditionum facta mentio, cùm Antonius & ſubinde Cæſarem admoneret, quàm inimicæ ipſi Pompeianæ partes forent, & in quod iam emer-

ſiſſent faſtigiũ; & quanto Ciceronis ſtudio Brutus Caſſiúſque attollerentur; denunciarétque, ſe cum Bruto Caſſióque, qui iam decem & ſeptem legionum potentes erant, iuncturum vires ſuas. ſi Cæſar eius aſpernaretur concordiam; dicerétque plus Cæſarem patris, quàm ſe amici vltioni debere. tum inita potentiæ ſocietas, & hortantibus, orantibúſq́, exercitibus, inter Antonium etiam, & Cæſarem facta affinitas, cùm eſſet priuigna Antonii deſponſa Cæſari. conſulatúmq; iniit Cæſar pridie, quàm viginti annos impleret, x. Kal. Octobres, cùm collegâ Q. Pedio, poſt V. C. annis DCCIX. ante LXXII. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires. Vidit hic annus Ventidiũ, per quam vrbem inter captiuos Picentium in triumpho ductus erat, in eâ conſularem prætextam iungentem prætoriâ. Idem hic poſteà triumphauit. Furente deinde Antonio, ſimúlque Lepido, quorum vter-

que, vt prædiximus, hoſtes iudicati erant, cùm ambo mallent ſibi nunciari quid paſſi eſſent, quàm quid emeruiſſent; repugnante Cæſare, ſed fruſtra aduerſus duos, inſtauratum Sullani exempli malum, proſcriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quàm quòd aut Cęſar aliquem proſcribere coactus eſt; aut ab illo Cicero proſcriptus eſt; abſciſsáq; ſcelere Antonij vox publica eſt, cùm eius ſalutem nemo defendiſſet, qui per tot annos & publicam ciuitatis & priuatam ciuium defenderat. Nihil tamen egiſti, M. Antoni (cogit enim excedere propoſiti formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio) nihil inquam, egiſti mercedem cæleſtiſſimi oris & clariſſimi capitis abſciſſi numerando, auctoramentóque funebri ad conſeruatoris quondam reip. tantíque cos. irritando necem. Rapuiſti tu M. Ciceroni lucem ſolicitam, & ętatem ſenilem, & vitam inferiorem

te principe, quam ſub te III. viro mortem: famam verò gloriámque factorum atq; dictorum adeò non abſtuliſti, vt auxeris. Viuit, viuétq; per omnium ſæculorũ memoriam. Dúmque hoc vel forte, vel prouidentiâ, vel vtcumque conſtitutum, rerum naturæ corpus, quod ille penè ſolus Romanorum animo vidit, ingenio complexus eſt, eloquentia illuminauit, manebit incolume: comitem æui ſui laudem Ciceronis trahet; omníſque poſteritas illius in te ſcripta mirabitur, tuum in eum factum exſecrabitur; citiúſque in mundo genus hominum, quàm cadet. Huius totius temporis fortunam ne deflere quidem quiſquam ſatis digne potuit, adeò nemo exprimere verbis poteſt. Id tamen notandum eſt, fuiſſe in proſcriptis vxorum fidem ſummam, libertorum mediam, ſeruorum aliquam, filiorum nullam. adeò difficilis eſt hominibus vtcumque conceptæ ſpei mora. Ne

quid vlli ſanctum relinqueretur, vel in dotem inuitamentúmque ſceleris, Antonius L. Cæſarē auunculum, Lepidus Paullum fratrem, proſcripſerant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, vt frater eius Plancus Plotius proſcriberetur. Eóque inter iocos militares, qui currum Lepidi Plancíque ſecuti erant, inter exſecrationem ciuium vſurpabant hunc verſum: *De germanis, non de Gallis, duo triumphant conſules.* Suo præteritum loco referatur. neq; enim perſona vmbram actæ rei capit. Dum in acie Pharſalicâ Africaq; de ſummâ rerum Cæſar dimicat, M. Cœlius, vir eloquio animóq; Curioni ſimillimus, ſed in vtróq; perfectior, nec minus ingenioſè nequam, cùm in modicâ quidē ſeruari poſſet, quippe peior illi res familiaris, quàm mens, erat, in prętura nouarum tabularum auctor exſtitit; nequiítque ſenatus, & auctoritate coſſ. deterreri, accito etiam Milone

Annio, qui, non impetrato reditu, Iulianis partibus infeſtus erat, in vrbe ſeditionem magis, occultè autem bellicum tumultum mouens, primo ſummotus à rep. mox conſularibus armis, auctore ſenatu, circa Turios oppreſſus eſt. In cepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit; qui, Compſam in Hirpinis oppugnans, ictúſque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit; vir inquies, & vltra ſortem temerarius. Quatenus autem aliquid ex omiſſis peto, notetur immodicâ & intempeſtiuâ libertate vſos aduerſus C. Cęſarem, Marullum Epidium, Flauiúmque Cæſetium, trib. pl. dum arguunt in eo regni voluntatem, pænè vim dominationis expertos. In hoc tamen ſæpe laceſſiti principis ira exceſſit, vt, cenſoriâ potiùs contentus notâ, quàm animaduerſione dictatoriâ, ſummoueret eos à rep. teſtaretúrque, eſſe ſibi miſerrimum, quòd aut natura ſui ei ex-

cedendum foret, aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem reuertendum eſt. Iam & Dolabella in Aſiâ C. Trebonium conſularem, cui ſuccedebat, fraude deceptum, Smyrnæ occiderat, virum aduerſus merita Cæſaris ingràtiſſimum, participémque cædis eius, à quo ipſe in conſulare prouectus faſtigium fuerat: & C. Caſſius, acceptis à Staio Murco, & Criſpo Marcio, prætoriis viris, imperatoribus, qui præualidis in Syriâ legionibus, incluſum Dolabellam, qui præoccupatâ Aſiâ, in Syriam peruenerat, Laodiceâ expugnat; ita tamen, vt ad ictum ſerui ſui Dolabella non ſegniter ceruicem daret: & decem legiones in eo tractu ſui iuris fecerat. & M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonij in Macedoniâ, Vatinióq; circa Dyrrhachium volentes legiones extorſerat: ſed Antonium bello laceſſierat: Vatinium dignatione obruerat: cùm & Brutus cuilibet ducum preferendus vi-

deretur; & Vatinius nulli nomini non eſſet poſtferendus in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenij, adeò, vt animus eius digniſſimo domicilio incluſus videretur erátque ſeptem legionibus validus. Et lege Pediâ, quam conſul Pedius, collega Cæſaris, tulerat, omnibus, qui Cæſarem patrem interfecerant, aqua ignîque damnatis interdictum erat. quo tempore Capito patruus meus, vir ordinis ſenatorij, Agrippæ ſubſcripſit in C. Caſſium.

Dúmque ea in Italia geruntur, acri atque proſperrimo bello Caſſius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus Lycios deuicerat; & inde in Macedoniam exercitus tranſiecerant: cùm per omnia repugnans naturæ ſuæ Caſſius etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias, quos aut pronior fortuna comitata ſit, aut veluti fatigata maturiùs deſtituerit, quàm Brutum & Caſſium.

Tum Cęſar & Antonius tranſięcerunt exercitus in Macedoniam, & apud vrbem Philippos cum M. Bruto Caſſióq; acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus præerat, impulſis hoſtibus caſtra Cæſaris cepit. nam ipſe Cæſar, etiam ſi infirmiſſimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in caſtris remaneret, manifeſtè denunciatione quietis territo. Id autem, in quo Caſſius fuerat, fugatũ, ac malè multatum, in altiora ſe receperat loca. Tum Caſſius, ex ſua fortuna euentum collegæ æſtimans, cùm dimiſiſſet euocatum, iuſſiſſétque nunciare ſibi, quæ eſſet multitudo ac vis hominum, quæ ad ſe tenderet, tardiùs eo nunciante, cùm in vicino eſſet agmen curſu ad eum tendentiũ, neque puluerę facies, aut ſigna denotari poſſent; exiſtimans, hoſtes eſſe, qui irruerent, lacernâ caput circumdedit, extentamque ceruicem interritus liberto prębuit. De-

ciderat Caſſij caput, cùm euocatus aduenit, nuncians Brutum eſſe victorem. qui, cùm imperatorem proſtratum videret; Sequar, inquit, eum, quem mea occidit tarditas, & ita in gladium occubuit. Poſt paucos deinde dies Brutus conflixit cum hoſtibus, & victus acie, cùm in tumulum nocte ex fugâ ſe recepiſſet, impetrauit à Stratone Ægeate, familiari ſuo, vt manum morituro commodaret ſibi; reiectóque læuo ſuper caput brachio, cùm mucronem gladij eius dextera tenēs ſiniſtræ admouiſſet mammillæ, ad eum ipſum locum, quà cor emicat, impellens ſe in vulnus, vno ictu transfixus, exſpirauit. Protinus Meſſalla, fulgentiſſimus iuuenis, proximus in illis caſtris Bruti, Caſſiíque auctoritati, cùm eſſent, qui eum ducem poſcerent, ſeruari beneficio Cæſaris maluit, quàm dubiam ſpem armorum tentare ampliùs. Nec aut Cęſari quidquam ex victoriis ſuis fuit lætius,

quàm ſeruaſſe Coruinum; aut maius exemplum hominis grati ac pij, quam Coruinus in Cæſarem fuit. Non aliud bellum cruentius cæde clariſſimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum, Hortenſiúmque eminentiſſimorum ciuium filios fortuna abſtulit. nam Varro ad ludibrium moriturus Antonij, digna illo, ac vera de exitu eius magna cum libertate ominatus eſt. Druſus Liuius, Iuliæ Auguſtæ pater, & Varus Quintilius, ne tentatâ quidem hoſtis miſericordia, alter ſe ipſe in tabernaculo interemit: Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cùm ſe inſignibus honorũ velaſſet, iugulatus eſt. Hunc exitum M. Bruti partium ſeptimum & trigeſimum annum agentis fortuna eſſe voluit, corrupto animo eius in diem, quæ illi omnes virtutes vnius temeritate facti abſtulit. Fuit auem dux Caſſius melior, quanto vir Brutus.

Digitized by Google

è quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Caſſium. in altero maior vis, in altero virtus. Qui ſi viciſſent, quantũ reip. interfuit, Cæſarem potiùs habere quàm Antonium principem, tantum retuliſſet habere Brutum, quàm Caſſium. Cn. Domitius; pater L. Domitii, nuper à nobis viſi, eminentiſſimę ac nobiliſſimæ ſimplicitatis viri, auus huius Cn. Domitii, clariſſimi iuuenis, occupatus nauibus, cum magno ſequentium conſilia ſua comitatu, fugæ fortunæque ſe commiſit, ſemetipſo contentus duce partium. Staius Murcus, qui claſſi & cuſtodiæ maris præfuerat, cum omni commiſſa ſibi parte exercituum nauiúmque Sex. Pompeium, Cn. Magni filiũ, qui ex Hiſpania reuertens, Siciliam armis occupauerat, petit. ad quem & è Brutianis caſtris, & ex Italia aliiſque terrarum partibus, quos præſenti periculo fortuna ſubduxerat, proſcripti cõfluebant. quip-

pe nullum habentibus ſtatum, quilibet dux erat idoneus; cùm fortuna non electionem daret, ſed perfugium oſtenderet; exitialémque tempeſtatem fugientibus ſtatio pro portu foret. Hic adoleſcens erat ſtudiis rudis, ſermone barbarus, impetu ſtrenuus, manu promptus, cogitatione celer, fide patri diſſimillimus, libertorum ſuorum libertus, ſeruorúmque ſeruus, ſpecioſis inuidens, vt parêret humillimis: quem ſenatus pænè totus, adhuc è Pompeianis conſtans partibus poſt Antonij à Mutinâ fugam eodẽ illo tempore, quo Bruto Caſſióque tranſmarinas prouincias decreuerat, reuocatum ex Hiſpania, vbi aduerſus eum clariſſimum bellum Pollio Aſinius prætorius geſſerat, in paterna bona reſtituerat, & oræ maritimæ præfecerat. Is tum, vt prædiximus, occupatâ Siciliâ, ſeruitia fugitiuóſque in numerum exercitus ſui recipiens, magnum modum legionum effecerat;

cerat; pérque Menam & Menecratem, paternos libertos, præfectos claſſium, latrociniis ac prædationibus infeſtato mari, ad ſe exercitúmque tuendum rapto vtebatur, cum eum non depuderet vindicatum armis ac ductu patris ſui mare infeſtare piraticis ſceleribus. Fractis Brutianis Caſſianiſque partibus, Adrianus tranſmarinas obiturus prouincias ſubſtitit; *Cæſar* in Italiam ſe recepit, eámque longè, quàm ſperauerat, tumultuoſiorem reperit. quippe L. Antonius conſul, vitiorum fratris ſui conſors, ſed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers, modò apud veteranos criminatus *Cæſarem*, modò eos, qui iuſtè diuiſione prædiorum, nominatiſque colonis agros amiſerāt, ad arma conciens, magnum exercitum conflauerat. Ex altera parte vxor Antonii Fuluia, nihil muliebre, præter corpus, gerens, omnia armis tumultúque miſcebat. Hæc belli ſedem

Præneſte ceperat. Antonius, pulſus vndique viribus Cæſaris, Peruſiam ſe contulerat; Plancus, Antonianarum adiutor partium: ſpem magis oſtenderat auxilij, quàm opem ferebat Antonio. Vſus Cæſar virtute & fortuna ſua, Peruſiam expugnauit; Antonium inuiolatum dimiſit. in Peruſinos magis ira militum, quàm voluntate ſæuitum ducis. vrbs incenſa, cuius initium incendij princeps eius loci fecit Macedonicus; qui, ſubiecto rebus ac penatibus ſuis igni, transfixum ſe gladio flammæ intulit. Per eadem tempora exarſerat in Campania bellum, quod, profeſſus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium, ciebat Trib. Claudius Nero, prætorius & pontifex, Tib. Cæſaris pater, magni vir animi, doctiſſimíque ingenij. id quoque aduentu Cæſaris ſepultum atque diſcuſſum eſt. Quis Fortunæ mutationes, quis dubios rerum humanarum caſus ſatis mirari

queat? quis non diuerſa præſentibus, contrariáque expectatis aut ſperet, aut timeat? Liuia, nobiliſſimi & fortiſſimi viri Druſi Claudiani filia, genere, probitate, forma, Romanarum eminentiſſima, quam poſteà coniugem Auguſti vidimus, quam transgreſſi ad eos ſacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri ſui Cæſaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Cæſarem, vindicem Romani imperij, futurúmque eiuſdem Cæſaris filium, geſtans ſinu, per auia itinerum vitatis militum gladiis vno comitante, quo faciliùs occultaretur fuga, peruênit ad mare, & cum viro Nerone peruecta in Siciliâ eſt. Quòd alieno teſtimonium redderem, in eo non fraudabo auum meum. quippe C. Velleius, honoratiſſimo inter illos CCCLX. iud. loco à Cn. Pompeio lectus, eiuſdẽ, Marcíque Bruti ac Tironis præfectus fabrûm, vir nulli ſecundus, in Campaniâ, digreſſu Neronis à

Digitized by Google

Neapoli, cuius ob ſingularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, grauis iam ætate & corpore, comes eſſe non poſſet, gladio ſe ipſe transfixit. Inuiolatam excedere Italia Cæſar paſſus Fuluiã, Plancúmque muliebris fugæ comitem. nam Pollio Aſinius cum ſeptem legionibus, diu retentâ in poteſtate Antonij Venetiâ, magnis ſpecioſiſque rebus circa Altinum, aliáſque eius regionis vrbes editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digreſſum è Brutianis caſtris poſt cædem eius prædiximus, & propriæ claſſis factum ducem, conſiliis ſuis illectum, ac fide data, iunxit Antonio. Quo facto quiſquis æquũ ſe præſtiterit, ſciat non minus à Pollione in Antonium, quàm ab Antonio in Pollionem eſſe collatum. Aduentus deinde in Italiam Antonij, præparatúſque contra eum Cæſaris, habuit belli metum: ſed pax circa Brundiſium compoſita. Per quæ tem-

Digitized by Google

pora Rufi Saluidieni ſceleſta conſilia patefacta ſunt. qui, natus obſcuriſſimis initiis, parum habebat ſummam accepiſſe, & proximus à Cn. Pompeio, ipſóque Cæſare ex equeſtri ordine conſul creatus eſſe, niſi adſcendiſſet, quo infra ſe & Cæſarem videret, & remp. Tum, expoſtulante conſenſu populi, quem grauis vrebat infeſto mari annona, cum Pompeio quoque circa Miſenũm pax inita: qui haud abſurdè cùm in naui Cæſarémque & Antoniũ cœna exciperet, dixit: In carinis ſuis ſe cœnam dare. referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio poſſidebatur. In hoc pacis fœdere placuit, Siciliam Achaiámque Pompeio concedere: in quo tamen animus inquies manere non potuit: id vnum tantummodo ſalutare aduentu ſuo patriæ attulit, quòd omnibus proſcriptis, aliiſque, qui ad eum ex diuerſiſ cauſſis fugerant, reditum ſalutémque

Digitized by Google

pactus eſt. quæ res & alios clariſſimos viros, & Neronem Claudiũ, & M. Silanum, Sentiúmque Saturninum, & Aruntium Actium reſtituit reip. Staium autem Murcum, qui, aduentu ſuo claſſiſque celeberrimæ, vires eius duplicauerat, inſimulatum falſis criminationibus, quia talem virum collegam officij Mena & Menecrates faſtidierant, Pompeius in Siciliâ interfecerat. Hoc tractu temporum Octauiam, ſororem Cæſaris M. Antonius duxit vxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in tranſmarinas prouincias: quas magnis momentis Labienus, ex Brutianis caſtris profectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam, interfectóque legato Antonij, concuſſerat: qui virtute & ductu Ventidij vnà cum Parthorũ copiis, celeberrimóque iuuenum Pacoro regis filio, exſtinctus eſt. Interim Cęſar per hęc tempora, ne, res diſciplinæ inimiciſſima, otium

corrumperet militem, crebris in Illyrico, Dalmatiáque expeditionibus, patientiâ periculorum, belique experientiâ durabat exercitum. Eâdem tempeſtate Caluinus Domitius, cùm ex conſulatu obtineret Hiſpaniam, grauiſſimi comparandíq; antiquis exempli auctor fuit: quippe primipili centurionē, nomine Vibillium, ob turpem ex acie fugam, fuſte percuſſit. Creſcente in dies & claſſe & famâ Pompeij, Cæſar molem belli eius ſuſcipere ſtatuit. Ædificandis nauibus, contrahendóque militi ac remigi, naualibuſque adſueſcendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus eſt M. Agrippa, virtutis nobiliſſimæ, labore, vigiliâ, periculo inuictus, parendíque, ſed vni, ſcientiſſimus, aliis ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultíſque facta coniungens. Hic in Auerno & Lucrino lacu ſpecioſiſſimâ claſſe fabricatâ, quotidianis exercitationi-

bus militem remigémque ad ſummam & militaris & maritimæ rei perduxit ſcientiam. Hac claſſe Cæſar, cùm prius deſponderent ei Nerone, cui antè nupta fuerat, Liuiã, auſpicatis reipub. omnibus, duxiſſet eam vxorem, Pompeio Siciliæque bellum intulit. Sed virum humana ope inuictum, grauiter eo tempore fortuna concuſſit: quippe longè maiorem partem claſſis, circa Veliam Palinuríque promontorium, adorta vis Africi, lacerauit ac diſtulit. Ea patrando bello mora fuit, quòd poſteà dubia, & interdum ancipiti, fortunâ geſtum eſt. nam & claſſis eodem loco vexata eſt tempeſtate, &, vt nauali primo prælio, apud Mylas, ductu Agrippæ, pugnatum proſperè; ita inopinato claſſis aduentu, grauis ſub ipſius Cæſaris oculis circa Tauromenium accepta clades: neque ab ipſo periculum abfuit. Legiones, quæ cum Cornificio erant, legato Cæſaris expoſitæ in

terra, pænè à Pompeio oppreſſæ ſunt. Sed ancipitis fortuna temporis, maturâ virtute correcta. Explicatis quippe vtriuſque partis claſſibus, pænè omnibus exſutus nauibus, Pompeius Aſiam fugâ petiuit. iuſſúque M. Antonij, cuius opem petierat, dum inter ducem, & ſupplicem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, à Titio iugulatus eſt: cui in tantum durauit hoc facinore contractum odium, vt mox, ludos in theatro Pompeij faciens, exſecratione populi, ſpectaculo quod præbebat, pelleretur. Acciuerat gerens contra Pompeium bellum ex Africâ Cæſar Lepidum cum XII. ſemiplenis legionibus. Hic vir omnium vaniſſimus, neque vllâ virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeij, quia propior fuerat, ſequentem non ipſius, ſed Cæſaris auctoritatem ac fidem, ſibi iunxerat: inflatúſq; amplius XX. le-

gionum numero, in id furoris pro-ceſſerat, vt inutilis in aliena victo-riâ comes, quamdiu moratus erat, diſſidendo in conſiliis Cæſaris, & ſemper diuerſa iis, quæ aliis place-bant, dicendo, totam victoriam vt ſuam interpretaretur; audebátque denunciare Cæſari, excederet Si-cilia. Non ab Scipionibus, aliíſque veteribus Romanorum ducum, quidquam auſum patratúmque fortius, quàm tunc à Cęſare. Quip-pe cum inermis & lacernatus eſſet, præter nomen nihil trahens, in-greſſus caſtra Lepidi, euitatis, quæ iuſſu hominis prauiſſimi tela in eum iacta erant, cùm lacerna eius perforata eſſet lancea, Aquilam le-gionis rapere auſus eſt. Scires, quid intereſſet inter duces. Armati inermem ſecuti ſunt; decimóque anno, quàm ad diſſimillimam vitæ ſuæ potentiam peruenerat Lepi-dus, & à militibus, & à fortuna de-ſertus, pullóque velatus amiculo, inter vltimam confluentium ad

æſarem turbam latens, genibus
us aduolutus eſt. Vita, rerumq́;
arum dominium, conceſſa ei
nt: ſpoliata quam tueri non po-
rat dignitas. Subito deinde ex-
citus ſeditio, qui plerumq; con-
mplatus frequentiam ſuam, à
ſciplina deſciſcit; &, quod coge-
ſe putat poſſe, rogare non ſuſti-
et; partim ſeueritate, partim li-
eralitate diſcuſſa principis. Spe-
oſumq́; per id tempus adiectum
pplementum Campanæ colonię.
us reditus erant publici, pro his
nge vberiores reditus duodecies
s. in Creta inſula redditi. & aqua
tomiſſa, quæ hodiéque ſingula-
& ſalubritatis inſtar, & amœni-
tis ornamentum eſt. Inſigne co-
næ claſſicæ, quo nemo vmquam
omanorum donatus erat, hoc
ello Agrippa ſingulari virtute
eruit. Victor deinde Cæſar re-
erſus in Vrbem, contractas em-
tionib. cõplures domos per pro-
uratores, quo laxior fieret ipſius,

publicis ſe vſibus deſtinare profeſſus eſt: Templumque Apollini & circa porticus facturum promiſit, quod ab eo ſingulari exſtructum munificentiâ eſt. Quâ æſtate Cæſar eam proſperè Lepidum in Siciliâ bene fortunâ in Cæſare, & rep. militauit ad Orientē; quippe Antonius cum XIII. legionibus egreſſus Armeniam, ac deinde Mediā, & per eas regiones Parthos petens, habuit regem eorum obuium. primóque duas legiones, cum omnibus impedimentis, tormentiſque, & Statiano legato, amiſit; mox ſæpius ipſe, cùm ſummo totius exercitus diſcrimine, ea adiit pericula, quibus ſeruari ſe poſſe deſperauerat; amiſſaque non minus quartâ parte militum, captiui cuiuſdam, ſed Romani, conſilio ac fide ſeruatus; qui clade Craſſiani exercitus captus, cùm fortunam, non animū mutaſſet, acceſſit nocte ad ſtationem Romanam; prædixítque, ne deſtinatum iter peterent, ſed di-

:rſo ſilueſtrique petuaderent. oc M. Antonio acto, illis legiobus ſaluti fuit: de quibus tamen, tóque exercitu haud minus pars iarta, vt prædiximus, militum, lonum ſeruitiiq; deſiderata eſt; ıpedimentorum vix vlla ſuperıt. Hanc tamen Antonius fu-:m ſuam, quia viuus exierat, Vioriam vocabat. Qui, tertiâ æſta- reuerſus in Armeniam, regem ıs Artauaſden, fraude deceptum, tenis, ſed, ne quid honori deeſt, aureis vinxit. Creſcente dein- & amoris in Cleopatram inndio, & vitiorum, quæ ſemper :ultatibus, licentiáque, & aſıtationibus aluntur, magnitune, bellum patriæ inferre conſtiıt; cùm antè, nouum ſe Liberum ıtrem appellari iuſſiſſet; cùm, re:nitus hederis coronáque vela-s aureâ, & thyrſum tenens, coernîſque ſuccinctus, curru, vet Liber Pater, vectus eſſet Alendriæ. Inter hunc apparatum

belli, Plancus non iudicio recta legendi, neque amore reip. aut Cæſaris, (quippe hæc ſemper impugnabat) ſed morbo proditor, cùm fuiſſet humillimus aſſentator reginæ, & infra ſeruos cliens, cùm Antonij librarius, cùm obſceniſſimarum rerum & auctor & miniſter, cùm in omnia, & in omnibus venalis, cùm cœruleatus & nudus, capútque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus, Glaucum ſaltaſſet, in conuiuio refrigeratus ab Antonio, ob manifeſtarum rapinarum indicia, transfugit ad Cæſarem. & idem poſteà clementiam victoris pro ſua virtute interpretabatur; dictitans, id probatũ à Cæſare, cui ille ignouerat. Mox autem hunc, mox auunculum Titius imitatus eſt. Haud abſurdè Coponius, vir prætorius, grauiſſimus pater, Silij ſocer, cùm recens transfuga, multa ac nefanda Plancus abſenti Antonio in ſenatu obiiceret: *Multa*, inquit, *me-*

rcules fecit Antonius, pridie quàm illum relinqueres. Cæſare dein-
:, & Meſſallâ Coruino coſ. de-
ellatum apud Actium; vbi longè
tè quàm dimicaretur, explora-
ſima Iulianarum partium fuit vi-
oria. Vigebat in hac parte miles,
que imperator; illam arcebant
nnia. hinc reges firmiſſimi; illinc
opiâ affectiſſimi, nauium hæc
agnitudo, modicâ ne celeritate:
uerſa illa ſpecie terribilior. hinc
Antonium nemo, illinc ad Cæ-
em quotidie aliqui transfugie-
nt. Denique, in ore atque ocu-
Antonianæ claſſis, per M. A-
ippam Leucas expugnata, Pa-
: captæ, Corinthus occupata,
; ante vltimum diſcrimen claſſis
ſtium ſuperata. Rex Amyntas
liora & vtiliora ſecutus: nam de
s exemplis vitæ natura Dola-
lla ad Cæſarem, virque clariſſi-
is Cn. Domitius, qui ſolus An-
iianarũ partiũ, nunquam regi-
m, niſi nomine ſalutauit, ma-

ximo & præcipiti periculo tranſmiſit ad Cæſarem. Aduênit deinde maximi diſcriminis dies, quo Cæſar Antoniúſque, productis claſſibus, pro ſalute alter, in ruinam alter terrarum orbis, dimicauêre. Dextrum nauium Iulianarum cornu M. Lario commiſſum, læuum Arruntio, Agrippæ omne claſſici certaminis arbitrium. Cæſar ei parti deſtinatus, in quam à fortunâ vocaretur, vbique aderat: claſſis Antonij regimen, Publicolæ, Soſióque commiſſum. At in terrâ locatum exercitum Taurus Cæſaris, Antonij regebat Canidius. Vbi initum certamen eſt, omnia in alterâ parte fuêre, dux, remiges, milites; in altera nihil, præter milites. prima occupat fugam Cleopatra: Antonius fugientis Reginę, quàm pugnantis militis ſui, comes eſſe maluit: & imperator, qui in deſertores ſæuire debuerat, deſertor exercitus ſui factus eſt. Illis, etiam detracto capite, in longum

rùm fortiſſimè pugnandi durauit conſtantia; & deſperata victoriâ, in mortem dimicabatur. Cæſar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitánſque & oſtendens, fugiſſe Antonium, quærebat, pro quo & cum quo pugnarent. At illi, cùm diu pro abſente dimicaſſent duce, ægrè ſummiſſis armis, ceſſere victoriam, ciciúſque vitam veniámque Cæſar promiſit, quã illis, vt ea precarentur, perſuaſum eſt. Fuítque in confeſſo, milites optimi imperatoris, imperatorem fugaciſſimi militis functum officio. vt dubites, ſuóne, an Cleopatræ arbitrio victoriam temperaturus fuerat, qui ad eius arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terra fecit exercitus, cùm ſe Canidius præcipiti fuga rapuiſſet ad Antonium. Quid ille dies terrarum orbi præſtiterit, ex quo in quem ſtatum peruenerit fortuna publica, quis in hoc tranſcurſu tam arrati operis exprimere

audeat? Victoria verò fuit clementiſſima; nec quiſquā interemptus, niſi pauciſſimi, & ij, qui deprecari quidem pro ſe non ſuſtinerent. Ex quâ lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumuiratus ſui, aut in campis Philippis, ſi licuiſſet, victoriæ ſuæ facturus fuerit triumphum. ad ſolium alarunt, in priſca grauitate celeberrimi fides, mox diu clementia luctatus ſua Cæſar, ſeruauit incolumem. Non prætereatur Aſinii Pollionis factum, & dictum memorabile. namque, cùm ſe poſt Brundiſinam pacem continuiſſet in Italia, neque aut vidiſſet vmquam reginam, aut poſt eneruatum amore eius Antonii animum, partibus eius ſe miſcuiſſet, rogante Cæſare, vt ſecum ad bellum proficiſceretur Actiacum; *Mea*, inquit, *in Antonium maiora merita ſunt, illius in me beneficia notiora: itaque diſcrimini veſtro me ſubtraham, & ero præda victoris.* Proximo deinde an-

no, perſecutus reginam Antoniúmque Alexandriam, vltimam bellis ciuilibus impoſuit manum. Antonius ſe ipſe non ſegniter interemit, adeò vt multa deſidiæ crimina morte redimeret. At Cleopatra, fruſtratis cuſtodibus, illata aſpide, morſu ſanè eius, expers muliebris metus, ſpiritum reddidit. Fuitque & fortuna, & clementia *Cæſaris* dignum, quod nemo ex is, qui contra eum arma tulerant, ab eo juſſúve eius interemptus. D. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex Pompeium, ab eodem victum, idem Antonius, cùm dignitatis quoque ſeruandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu priuauit. Brutus & Caſſius antè, quàm victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt. Antonii Cleopatræque quis fuiſſet exitus, narrauimus. Canidius timidius deceſſit, quàm profeſſioni eius, qua ſemper vſus erat, congruebat. Vltimus autem ex interfectoribus

Cæſaris, Parmenſis Caſſius, morte pœnas dedit, vt dederat Trebonius. Dum vltimam bello Actiaco Alexandrinóque Cæſar imponit manum, M. Lepidus iuuenis, forma, quàm mente, melior; Lepidi eius, qui III. vir fuerat reip. conſtituendæ, filius, Iuniâ Bruti ſorore natus, interficiendi, ſimul in Vrbem reuertiſſet, Cæſaris conſilia inierat. Tunc Vrbis cuſtodiis præpoſitus C. Mæcenas, equeſtris, & ſplendido genere natus, vir, vbi res vigiliam exigeret, ſanè exſomnis, prouidens atque agendi ſciens; ſimul verò aliquid ex negotio remitti poſſet, otio ac mollitiis pænè vltrà feminam fluens, non minus Agrippâ Cæſari carus, ſed minus honoratus: quippe vixit, anguſti claui pænè contentus; nec minora conſequi potuit, ſed non tam concupiuit. hic ſpeculatus eſt per ſummam quietem ac diſſimulationem, præcipitis conſilia iuuenis, & mira ce-

[t]eritate, nulláque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppreſſo Lepido, immane noui ac reſurrecturi belli ciuilis reſtinxit initium: & ille quidem malè conſultorum pœnas exſoluit. Æquetur prædictæ Calphurniæ Antiſtii, Seruilia Lepidi vxor; quæ, viuo igni deuorato, præmaturam mortem immortali nominis ſui penſauit memoriâ. Cæſar autem reuerſus in Italiam, atque vrbem occurſus, quo fauore omnium hominum, ætatum, ordinum exceptus ſit; quæ magnificentia triumphorum eius, quæ fuerit munerum, ne in operis quidem iuſti materiâ, ne dum huius tam receſi, dignè exprimi poteſt. Nihil deinde optare à diis homines, nihil dii hominibus præſtare poſſunt, nihil voto concipi, nihil felicitate conſummari, quod non Auguſtus, poſt reditum in Vrbem, reip. populóque Rom. terrarúmque orbi repræſentauit. Finita viceſimo anno bella ciuilia, ſepul-

ca externa, reuocata pax, ſopitus vbique armorum furor; reſtituta vis legibus, iudiciis auctoritas, ſenatui maieſtas; imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum; tantummodò octo prætoribus allecti duo; priſca illa & antiqua reip. forma reuocata; rediit cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cuique rerum ſuarum poſſeſſio; leges emendatæ vtiliter, latæ ſalubriter; ſenatus ſine aſperitate, nec ſine ſeueritate lectus. Principes viri, triumphiſque & ampliſſimis honoribus functi, hortatu principis, ad ornandam Vrbem illecti ſunt. Cõſulatus tantummodò vſque ad vndecimum, quem continuaret Cæſar, cùm ſæpè obnitens repugnaſſet, impetrari potuit. nam dictaturam, quàm pertinaciter ei deferebat populus, tam conſtanter repulit. Bella ſub imperatore geſta, pacatúſque victoriis terrarum orbis, & tot extra Italiam domíque ope-

a, omne æui ſui ſpatium impen-
ſrum in id ſolum opus ſcripto-
em fatigans. Nos, memores pro-
ſſionis, vniuerſam imaginem
incipatus eius oculis animíſque
biecimus. *S*epultis, vt prædixi-
us, bellis ciuilibus, coaleſcenti-
úſque reip. membris, & coram
ltero, quæ tam longa armorum
ries lacerauerat: Dalmatia xx. &
c. rebellis, ad certam confeſſio-
em pacata eſt imperii; Alpes, fe-
s, multíſque nationibus celebres,
erdomitæ; Hiſpaniæ, nunc ipſius
reſentiâ, nunc Agrippæ, quem
ſque in tertium conſulatum, &
ox collegium tribunitiæ pote-
atis, amicitia Principis euexerat,
ulto varióque Marte pacatæ. In
uas prouincias cũ initio, *S*cipio-
e & *S*empronio Longo cos. pri-
o anno ſecundi Punici, abhinc
nos CCL. Romani exercitus miſ-
eſſent, duce Cn. Scipione, Afri-
ni patruo, per annos CC. in his
ulto mutuóque ita certatum eſt

ſanguine, vt, amiſſis P. R. imperatoribus exercitibúſque, ſæpè contumelia, etiam nonnunquam periculum Romano inferretur imperio. Illæ enim prouinciæ Sciplones conſumpſerunt: illæ contumelioſo xx. annorum bello ſub duce Viriatho maiores noſtros exercuerunt: illæ, terrore Numantini belli, populum R. concuſſerunt. in illis turpe Q. Pompeii fœdus, turpiúſque Mancini ſenatus cum ignominiâ dediti imperatoris, reſcidit: illa tot conſulares, tot prætorios abſumpſit duces; patrúmque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, vt per quinquennium diiudicari non potuerit, Hiſpanis Romaniſne in armis plus eſſet roboris, & vter populus alteri pariturus foret. Has igitur prouincias, tam diffuſas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Cæſar Auguſtus: vt, quæ maximis bellis nunquam vacauerant, eæ

ub C. Antiſtio, ac deinde P. Silio egato, ceteríſque, poſteâ etiam la-rociniis vacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac Rege Parthorum ſigna Romana, quæ Craſſo oppreſſo Orodes, quæ Antonio pulſo filius eius Phraates ceperant, Auguſto remiſſa ſunt: quod cognomen illi viro Planci ſententiâ, conſenſu vniuerſi ſenatus populique R. indidit. Erant tamen, qui hunc feliciſſimū ſtatum odiſſent. quippe L. Murena, & Fānius Cæpio, diuerſis moribus, (nā Murena ſine hoc facinore potuit uideri bonus, Cæpio & ante hoc erat peſſimus) cùm iniſſent occidendi Cæſaris conſilia, oppreſſi auctoritate publicâ. quod vi facere voluerant, iure paſſi ſunt. neque multo pòſt Rufus Egnatius, per omnia gladiatori quâm ſenatori propior, collecto in ædilitate fauore populi, quem exſtinguendis priuatâ familiâ incendiis in dies auxerat, in tantum quidem, vt ei

præturam continuaret, mox etiam conſulatum petere auſus; cùm eſſet omni flagitiorum ſcelerúmque conſcientia merſus; nec melior illi res familiaris, quàm mens foret; aggregatis ſimillimis ſibi, interimere Cęſarem ſtatuit, vt, quo ſaluo ſaluus eſſe non poterat, eo ſublato moreretur. Quippe ita ſe mores habent, vt publica quiſque ruinâ malit occidere, quàm ſua proteri, & idem paſſurus, minùs conſpici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit: abditúſque carceri, cum conſciis facinoris mortem digniſſima vita ſua obiit. Præclarum excellentis viri factum, C. Sentii Saturnini, circa ea tempora conſulis, ne fraudetur memoria. Aberat in ordinandis Aſiæ Orientíſque rebus Cæſar, circumferens terrarum orbi præſentia ſua pacis ſuæ bona: tum Sentius forte & ſolus, & abſente Cæſare cos. cùm alia, priſca ſeueritate ſummáque conſtantiâ, vetere conſulum more

: ſeueritate geſſiſſet, protraxiſſet
ıblicanorum fraudes, puniſſet
ıaritiam, regeſſiſſet in ærarium
ecunias publicas, tum in comitiis
ıbendis præcipuum egit conſu-
m. nam & quæſturam petentes,
uos indignos iudicauit, profite-
vetuit; &, cùm id facturos ſe
erſeuerarent, conſularem, ſi in
ımpum deſcendiſſent, vindictam
ıinatus eſt. & Egnatium floren-
em fauore publico, ſperantémq;
ue, vt præturam ædilitati, ita con-
ılatum præturæ ſe iuncturum,
rofiteri vetuit; & cùm id non
btinuiſſet, iurauit etiam ſi fa-
tus eſſet conſul ſuffragiis popu-
, tamen ſe eum non renunciatu-
um. Quod ego factum cuilibet
eterum conſulum gloriæ compa-
ındum reor, niſi quòd natura-
ter, audita viſis laudamus liben-
ùs; & præſentia, inuidiâ; præ-
erita, veneratione proſequimur;
: his nos obrui, illis inſtrui credi-
ıus. Ante triennium ferè, quàm

Egnatianum ſcelus erumperet, circa Murenæ Cæpioniſque coniurationis tempus, abhinc annos L. M. Marcellus, ſororis Auguſti Octauiæ filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari, ſucceſſorem potentiæ eius arbitrabantur futurum, vt tamen id per M. Agrippam ſecurè ei poſſe contingere non exiſtimarent; magnificentiſſimo munere ædilitatis edito, deceſſit admodùm iuuenis, ſanè, vt aiunt, ingenuarum virtutum, lætúſque animi & ingenii, fortunæque, in quam alebatur, capax. Poſt cuius obitum Agrippa, qui ſub ſpecie miniſteriorum Principalium profectus in Aſiam, vt fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offenſiones, præſenti ſe ſubduxerat tempori; reuerſus inde, filiam Cæſaris Iuliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, duxit vxorem; feminam neque ſibi, neque reip. felicis vteri. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius

Nero, quo primo, vt prædiximus, Liuia, Druſi Claudiani filia, deſpondente Nerone, cui antè nupta fuerat, Cæſari nupſerat, innutritus cæleſtium præceptorum diſciplinis, iuuenis, genere, formâ, celſitudine corporis, optimis ſtudiis, maximóque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus quantus eſt, ſperari potuerat, viſúſque prætulerit principem; quæſtor, vndeuiceſimum annum agens, capeſſere cœpit remp. maximámque difficultatem annonæ, ac rei frumentariæ inopiam ita Oſtiæ, atque in vrbe, mandato vitrici, moderatus eſt; vt per id, quod agebat, quantus euaſurus eſſet, eluceret. Nec multo pòſt miſſus ab eodem vitrico cum exercitu ad viſendas ordinandáſque, quæ ſub Oriente ſunt, prouincias, præcipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingreſſus Armeniam, redactâ eâ in poteſtatē P. R. regnum eius Artauaſdi tradi-

dit. cuius rex quoque Parthorum tãti nominis fama territus, liberos ſuos ad Cæſarem miſit obſides. Reuerſum inde Neronem, Cæſar haud mediocris belli molem experiri ſtatuit, adiutore operis dato fratre ipſius Druſo Claudio, quem intra Cæſaris penates enixa erat Liuia. quippe vterque, diuiſis partibus, Rhætos Vindelicóſque adgreſſi, multis vrbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes, locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo, quàm damno Romani exercitus, plurimo cum earum ſanguine, perdomuerunt. Ante quæ tempora cenſura Planci & Paulli acta inter diſcordiam, neque ipſi honori, neque reip. vſui fuit: cùm alteri vis cenſoris, alteri vita deeſſet: Paullus vix poſſet implere cenſorem, Plancus timere deberet, nec quidquam obiicere poſſet

adoleſcentibus, aut obiicientes audire, quod non agnoſceret ſenex. Mors deinde Agrippæ (qui nouitatem ſuam multis rebus nobilitauerat, atque in hoc perduxerat, vt & Neronis eſſet ſocer: cuiúſque liberos, nepotes ſuos D. Auguſtus, præpoſitis Caii ac Lucii nominibus, adoptauerat) admouit propiùs Neronem Cæſari. quippe filia eius Iulia, quæ fuerat Agrippæ nupta, Neroni nupſit. Subinde bellum Pannonicũ, quod inchoatum Agrippa Marcóque Vinicio, auo tuo, cos. magnũ, atróxque, & per quàm vicinũ imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Gentes Pannoniorum, Dalmatarúmque nationes, ſitúmque regionum ac fluminum, numerúmque & modum virium, excelſiſſimáſque & multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus ſeruet formam ſuam. Huius victoriæ cõpos Nero, ouans triũphauit. Sed

dum in hac parte imperii omnia geruntur proſperrimè, accepta in Germaniâ clades ſub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniæ, quàm rectè faciendi, cupidiore, & inter ſummam vitiorum diſſimulationem vitioſiſſimo; amiſſáque legionis quintæ Aquilâ vocauit ab Vrbe in Gallias Cæſarem. Cura deinde, atque onus Germanici belli delegata Druſo Claudio, fratri Neronis, adoleſcenti tot tantarúmque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria percipit; cuius ingenium vtrùm bellicis magis operibus, an ciuilibus ſuffecerit artibus, in incerto eſt. Morum certè dulcedo ac ſuauitas, & aduerſus amicos æqua ac par ſui æſtimatio, inimitabilis fuiſſe dicitur. nam pulchritudine corporis, proximâ fraternæ fuit. Sed illum, magnâ ex parte domitorē Germaniæ, plurimo eius gentis variis in locis profuſo ſanguine fatorum iniquitas, conſulem, agē-

tem

tem annum triceſimum, rapuit. Moles deinde eius belli tranſlata in Neronem eſt, quod is ſua & virtute, & fortuna adminiſtrauit; peragratúſque victor omnes partes Germaniæ, ſine vllo detrimento commiſſi exercitus, quod præcipuè huic duci ſemper curæ fuit, ſic perdomuit eam, vt in formam pænè ſtipendiariæ redigeret prouinciæ. Tum alter triumphus cum altero conſulatu ei oblatus eſt. Dum ea, quæ prædiximus, in Pannonia, Germaniáque geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodiéque diligentiſſimum, atq; eundem leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit. Quippe, legat⁹ Cęſaris, triennio cùm his bellauit; gentéſque ferociſſimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in priſtinum pacis redegit modum; eiúſque narratione

M

Aſiæ ſecuritatem, Macedoniæ pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus ſentiendum ac prædicandum eſt, eſſe mores eius vigore ac lenitate mixtiſſimos, & vix quemquam reperiri poſſe, qui aut otium validiùs diligat, aut faciliùs ſufficiat negocio, & magis, quæ agenda ſunt, curet ſine vlla oſtentatione agẽdi. Breui interiecto ſpatio, Ti. Nero, duobus conſulatibus, totidémq; triumphis actis, tribunitiæ poteſtatis conſortione æquatus Auguſto, ciuium, poſt vnum, (& hoc, quia volebat) eminentiſſimus, ducum maximus, fama fortunáque celeberrimus & verè alterum reip. lumen & caput, mira quadam & incredibili atque inenarrabili pietate, (cuius cauſſæ mox detectæ ſunt) cùm C. Cæſar ſumpſiſſet iam virilem togam, Lucius item maturus eſſet viris, ne fulgor ſuus orientium iuuenum obſtaret initiis, diſſimulatâ cauſsa conſilij ſui, commeatum ab ſocero, atque

eodem vitrico, acquieſcendi à continuatione laborum, petiit. Quis fuerit eo tempore ciuitatis habitus, qui ſingulorum animi, quæ digredientium à tanto viro omnium lacrymæ, quàm pænè ei patria manum iniecerit, iuſto ſeruemus operi. Illud etiam in hoc tranſcurſu dicendum eſt, ita ſeptem annos Rhodi moratum, vt omnes, qui procos legatíque, in tranſmarinas profecti prouincias, viſendi eius gratia, ad quem cõuenientes, ſemper priuatos illa maieſtas priuata numquam fuit, faſces ſuos ſummiſerint, faſsiq́ue ſint otium eius honoratius imperio ſuo. Senſit terrarum orbis, digreſſum à cuſtodia Neronem Vrbis. nam & Parthus, deſciſcens à ſocietate Romana, adiecit Armeniæ manum; & Germania, auerſis domitoris ſui oculis, rebellauit. At in Vrbe, eo ipſo anno, quo magnificentiſsimi gladiatorij muneris naumachiæq́ue ſpectaculis, D. Auguſtus, abhinc an-

nos xxx. ſe, & Gallo Caninio coſ. dedicato Martis templo, animos oculóſq; P. R. repleuerat, fœda dictu, memoriáque horrenda in ipſius domo tempeſtas erupit. Quippe filia eius Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil, quod facere aut pati turpiter poſſet femina, luxuriâ, libidine infectũ reliquit; magnitudinémq; fortunæ ſuæ, peccandi licentiâ metiebatur; quidquid libêret, pro licito iudicans. Tum Iulius Antonius, ſingulare exemplum clementiæ Cæſaris, violator eius domus, ipſe ſceleris à ſe commiſſi vltor fuit; quem victo eius patre, nõ tantùm incolumitate donauerat, ſed ſacerdotio, præturâ, conſulatu, prouinciis, honoratum etiam matrimonio ſororis ſuæ filiæ, in artiſſimam affinitatem receperat. Quinctiúſque Criſpinus, ſingularem nequitiam ſupercilio truci protegens, & Appius Claudius, & Sempronius Gracchus, ac Scipio, alii-

que minoris nominis, vtriúſque ordinis viri, quaſi cuiuslibet vxore violatâ, pœnas pependêre; cùm Cæſaris filiam, & Neronis violaſſent coniugem. Iulia relegata in inſulam, patriæq́ue & parentum ſubducta oculis. quam tamen comitata mater Scribonia, voluntarij exſilij permanſit comes. Breue ab hoc interceſſerat ſpatium, cùm C Cæſar, ante aliis prouinciis adſidendum obitis, in Syriam miſſus, conuento prius Ti. Nerone, cui omnem honorem, vt ſuperiori, habuit, tam variè ſe ibi geſſit, vt nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat, cum rege Parthorum iuuenes, excelſiſſimæ inſulæ, quàm amnis Euphrates ambiebat, æquato vtriúſque partis numero, coiit. Quod ſpectaculũ ſtantis ex diuerſo hinc Romani, illinc Parthorũ exercitus, cùm duo inter ſe eminẽtiſſima imperiorum, & hominum coirent capita, perquàm clarum &

memorabile, ſub initia ſtipendio-rum meorum, tribuno militum mihi viſere contigit: quem militiæ gradum antè ſub patre tuo, M. Vinicio, & P. Silio auſpicatus, in Thracia, Macedoniáque, mox Achaia, Aſiáque, & omnibus ad Orientem verſus prouinciis, & ore atque vtroque maris Pontici latere, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, vrbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Caium in noſtra ripa, poſterior hic apud regem in hoſtili epulatus eſt. Quo tempore M. Lollij, quem veluti moderatorem iuuentę filij ſui Auguſtus eſſe voluerat, perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia, per Parthum indicata, Cæſaris ira euulgauit: cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed, quàm hunc deceſsiſſe lætati homines, tam paullo pòſt obiſſe Cenſorinum in iiſdem prouinciis, grauiter tulit ciuitas, virum demo-

ndis hominib. genitum. Arme-
am deinde ingreſſus, primâ par-
introitus proſperè geſsit; mox
colloquium (cui ſe temerè cre-
iderat) circa Artageram grauiter
quodam, nomine Adduo, vulne-
itus, ex eo, vt corpus minus habi-
:. ita animum minus vtilem reip.
abere cœpit. Nec defuit conuer-
itio hominum, vitia eius aſſen-
atione alentium. etenim ſemper
nagnæ fortunæ comes adeſt Adu-
atio: per quæ eò ductus erat, vt
n vltimo ac remotiſſimo terrarum
rbis angulo conſeneſcere, quàm
Romam regredi, mallet. Diu re-
uctatus, inuitúſque reuertens in
taliam, in vrbe Liciæ (Limyram
ominant) morbo obiit; cùm antè
nnum fermè quinquageſimum
Cæſar, frater eius, Hiſpanias pe-
ens, Maſſiliæ deceſſiſſet. Sed for-
tuna, quæ ſubduxerat ſpem magni
nominis, iam tum reip. ſua præſi-
dia reddiderat. quippe antè vtri-
uſque horum obitum patre tuo P.

Vinicio cos. Tib. Nero, reuerſus Rhodo incredibili lætitiâ patriam repleuerat. Non eſt diu cunctatus Cæſar Auguſtus neque enim quęrendus erat, quem legeret; ſed legēdus, qui eminebat. Itaque quod poſt Lucii mortem, adhuc Caio viuo, facere voluerat, eóque vehementer repugnante Nerone erat inhibitus, poſt vtriuſque adoleſcentium obitum facere perſeuerauit, vt & tribunitiæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret, multum quidem eo cùm domi, tum in ſenatu recuſante. & eum Ælio Cato Sentio cos. V. Kalend. Iul. poſt V. C. annis DCCLIV. abhinc annis XXVII. adoptaret. Lætitiam illius diei, concurſúmque ciuitatis, & vota pænè inſerentium cęlo manus, ſpémque conceptæ perpetuæ ſecuritatis æternitatíſque Romani imperii, vix in illo iuſto opere abundè perſequi poterimus, nedum hîc implere tentemus. id vnum dixiſſe iuuat,

quàm ille omnibus fuerit carus. tum refulſit certa ſpes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus, ſalutis, quietis, pacis, tranquillitatis; adeò, vt nec plus ſperari potuerit, nec ſpei reſponderi feliciùs. Adoptatus eadem die etiam M. Agrippa, quem poſt mortem Agrippæ Iulia enixa erat. ſed in Neronis adoptione illud adiectum, his ipſis Cæſaris verbis: *Hoc*, inquit, *reip. cauſſâ facio*. Non diu vindicem, cuſtodémque imperii ſui morata in Vrbe patria, protinus in Germaniam miſit; vbi ante triennium ſub M. Vinicio, auo tuo, clariſſimo viro, immenſum exarſerat bellum. erat & ab eo quibuſdam in locis geſtum, quibuſdam ſubſtentatum feliciter, eóque nomine decreta ei cum ſpecioſiſſimâ inſcriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum antè tribunatu caſtrorum, Ti. Cæſaris militem fe-

cit. quippe, protinus ab adoptione miſſus cum eo præfectus equitum in Germaniam, ſucceſſor officij patris mei, cæleſtiſſimorum eius operum per annos continuos IX. præfectus, aut legatus, ſpectator, & , pro captu mediocritatis meæ, adiutor fui. Neque illi ſpectaculo, quo fructus ſum, ſimile conditio mortalis recipere videtur mihi; cùm per celeberrimam Italiæ partem, tractum omnem Galliæ prouinciarum, veterem imperatorem, & antè meritis ac viribus, quàm nomine, Cæſarem reuiſentes, ſibi quiſque, quàm illi, gratularētur plenius. At verò militū conſpectu eius elicitæ gaudio lacrymę àlacritáſque, & ſalutationis noua quædam exſultatio, & contingendi manum cupiditas, non continentium protinus, quin adiicerent, *Videmus te, imperator, ſaluum recepimus*; ac deinde, *Ego tecum, imperator, in Armeniâ, ego in Rætiâ fui: ego à te in Vindelicis. ego*

in Pannoniâ, ego in Germaniâ donatus ſum; neque verbis exprimi, & fortaſſe vix mereri fidem poteſt. intrata protinus Germania, ſubacti Canincfates, Attuari, Bructeri, recepti Cheruſci gentes, & amnis, mox noſtra clade nobilis, tranſitus Viſurgis: penetrata vlteriora, cùm omnem partem aſperrimi & periculoſiſſimi belli Cæſar vindicaret, in iis, quæ minoris erant diſcriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germaniâ fuerat, præfeciſſet; virum multiplicem in virtutibus, nauum, agilem, prouidum, militariumque officiorum patientem ac peritum pariter, ſed eundem, vbi negotia feciſſent locum otio, liberaliter lautéque eo abutentem; ita tamen, vt eum ſplendidum ac hilarem potiùs, quàm luxurioſum, aut deſidem, diceres. de cuius viri claro celebrique conſulatu prædiximus. Anni

eius æſtiua, vſque in menſem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecêre victoriæ. Pietas ſua Cæſarem, pænè obſtructis hieme alpibus, in vrbem traxit, ad tutelam imperij: eum Veris initio reduxit in Germaniam; in cuius mediis finibus, ad caput Iuliæ fluminis, hiberna digrediens princeps locauerat. Prô dii boni, quanti voluminis opera inſequēti æſtate, ſub duce Tiberio Cæſare, geſſimus! Perluſtrata armis tota Germania eſt. Victæ gentes, pænè nominibus incognitæ. Receptæ Cauchorum nationes. omnis eorum iuuentus, infinita numero, immenſa corporibus, ſitu locorum tutiſſima, traditis armis, vnà cum ducibus ſuis, ſepta fulgenti armatóque militum noſtrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti Longobardi; gens etiam Germanâ feritate ferocior. Denique, quod numquam anteà ſpe conceptum, nedum opere tenta-

rum erat, ad quadringenteſimum miliarium, à Rheno vſque ad flumen Albini, qui Senonum Hermundorúmque fines præterfluit, Romanus cùm ſignis perductus exercitus, & eôdem, mirâ felicitate & curâ ducis, temporum quoque obſeruantiâ, claſſis, quæ Oceani circum nauigauerat ſinus, ab inaudito atque incognito antè mari flumine Albi ſubuectæ, plurimarũ gentium victoriâ, cum abundantiſſimâ rerum omnium copiâ, exercitui Cæſaríque ſe iunxit. Non tempero mihi, quin tantæ rerum magnitudini hoc, qualecumque eſt, inſeram. cùm citeriorem ripam prędicti fluminis caſtris occupaſſemus, & vlterior armatâ hoſtium iuuentute fulgeret, ſub omnem motum noſtrarum nauium protinus refugientium, vnus è barbaris, ætate ſenior, corpore excellens, dignitate, quantum oſtendebat cultus, eminens, cauatum, vt illis mos eſt, ex materiâ conſcendit alueum,

ſolúſque id nauigii genus tempe-rans, ad medium proceſſit flumi-nis: & petiit, liceret ſibi, ſine peri-culo, in eam, quam armis teneba-mus, egredi ripam, ac videre Cæſa-rem. Data petenti facultas. Tum appulſo lintre, & diu tacitus con-templatus Cæſarem, Noſtra qui-dem, inquit, furit iuuentus, quæ cùm veſtrum numen abſentium colat, præſentium potiùs arma me-tuit, quàm ſequitur fidem. ſed ego, beneficio ac permiſſu tuo, Cæſar, quos antè audiebam, hodie vidi deos: nec feliciorem vllum vitæ meæ aut optaui, aut ſenſi diem. Impetratóque, vt manum contin-geret, reuerſus in nauiculam, ſine fine reſpectans Cæſárem, ripæ ſuo-rum appulſus eſt. Victor omnium gentium, locorúmque, quos adie-rat, Cæſar, cum incolumi inuiola-tóque, & ſemel tantummodò, ma-gna cum clade hoſtium, fraude eorum tentato exercitu, in hiber-na legiones reduxit; eadem, qua

priore anno, feſtinatione vrbem petens. Nihil erat iam in Germania, quod vinci poſſet, præter gentem Marcomannorum: quæ Maroboduo duce, excita ſedibus ſuis, atque in inferiora refugiens, incinctos Herciniæ ſiluæ campos incolebat. Nulla feſtinatio huius viri mentionem tranſgredi debet. Maroboduus, genere nobilis, corpore præualens, animo ferox, natione magis quàm ratione barbarus, nō tumultuarium, neque fortuitum, neque mobilem, & ex voluntate parentium conſtantem inter ſuos occupauit principatum: ſed, certū imperium, vimque regiam complexus animo, ſtatuit, auocata procul à Romanis gente ſua, eo progredi; vbi, cùm propter potentiora arma refugiſſet, ſua faceret potentiſſima. Occupatis igitur, quos prædiximus, locis, finitimos omnes aut bello domuit, aut conditionibus iuris ſui fecit. Corpus ſuum cuſtoditū, imperium, perpe-

tuis exercitiis, pænè ad Romanæ diſciplinæ formam redactũ, breui in eminens, & noſtro quoque imperio timendum perduxit faſtigiũ; gerebátque ſe ita aduerſus Romanos, vt neque bello nos laceſſeret, &, ſi laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim, ac voluntatem reſiſtendi declararet. Legati, quos mittebat ad Cæſares, interdum vt ſupplicem commendabant, interdum vt pro pari loquebantur. Gentibus hominibúſque à nobis deſciſcentibus erat apud eum perfugium, totúmque ex malè diſſimulato agebat æmulum; exercitúmque, quem LXX. millium peditum, quatuor equitum, fecerat, aſſiduis aduerſus finitimos bellis exercendos, maiori, quam quod habebat, operi præparabat. Erátque etiam eo timendus, quòd cùm Germaniam ad læuam, & in fronte, Pannoniam ad dexteram; à tergo ſedium ſuarum haberet Noricos, tanquam in omnes ſemper venturus, ab omnibus timeba-

timebatur. Nec ſecurã incrementi ſui patiebatur eſſe Italiam: quippe cùm à ſummis Alpium iugis, quæ finem Italiæ terminant, initium eius finium haud multo plus cc. millibus paſſuũ abeſſet. Hunc virum, & hanc regionem, proximo anno diuerſis è partibus Tib. Cæſar aggredi ſtatuit. Sentio Saturnino mandatum, vt per Cattos, exciſis continentibus Herciniæ ſiluis, legiones Boiohœmum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen eſt) ipſe à Carnunto, qui locus Norici Regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico manebat, ducere in Marcomannos orſus eſt. Rumpit interdum, moratur propoſita hominum Fortuna. Præparauerat iam hiberna Cæſar ad Danubium, admotóque exercitu non plus, quàm v. dierum iter à primis hoſtium, Saturninum admoneri placuerat: pænè æquali diuiſæ interuallo ab hoſte, intra paucos dies in prædi-

ᵭo loco cum Cæſare iuncturæ erant; cùm vniuerſa Pannonia, inſolens longæ pacis bonis, & adulta viribus Dalmatia, omnibus tractus eius gentibus in ſocietatem adductis, ex conſtituto arma corripuit. Tum neceſſaria glorioſis præpoſita; neque tutum viſum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vicino hoſti relinquere Italiam. Gentium nationúmque, quæ rebellauerant, omnis numerus amplius DCCC. millibus explebat CC. ferè peditum colligebantur, armis habilia, equitum VIIII. cuius immenſę multitudinis, parentis acerrimis ac peritiſſimis ducibus, pars petere Italiam decreuerat, iunctã ſibi Nauporti ac Tergeſtis confinio; pars in Macedoniam eruperat; pars ſuis ſedibus præſidium eſſe deſtinauerat. Proxima duobus Batonibus, ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In omnibus autem Pannoniis non diſciplinæ tantummodò, ſed linguæ quoque notitia

Romanæ; pleríſque etiam litterarum vſus, & familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla vmquam natio tam maturè conſilio belli bellum iunxit ac decreta patrauit. oppreſſi ciues Romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus, ad internecionem, ea in regione, quæ plurimum ab Imperatore aberat, cæſus. occupata armis Macedonia; omnia, & in omnibus locis, igni ferróque vaſtata: quia tantus etiam huius belli metus fuit, vt ſtabilem illum, & firmatum tantorum bellorum experientiâ, Cæſaris Auguſti animum quateret atque terreret. Habiti itaque delectus, reuocati vndique omnes veterani, viri feminæque ex cenſu libertinum coactæ dare militem. Audita in ſenatu vox principis. Decimo die, ni caueretur, poſſe hoſtem in vrbis Romæ venire conſpectum. Senatorum equitúmque Romano-

rum exactæ ad id bellum operæ pollicitæ. Omnia hæc fruſtrà præparaſſemus, niſi, qui illa regeret, fuiſſet. Itaque, vt præſidium militum, reſp. ab Auguſto ducem in bellum popoſcit Tiberium. Habuit in hoc quoque bello mediocritas non ſpecioſi miniſtri locum. Finita equeſtri militia, deſignatus quæſtor, necdum ſenator æquatus ſenatoribus, & iam deſignatis tribunis pl. partem exercitus ab Vrbe, traditi ab Auguſto, perduxi ad filium eius: in queſtura deinde, remiſſa ſorte prouinciæ, legatus eiuſdem ad eundem miſſus, quas nos primo anno acies hoſtium vidimus: quantis, prudentia ducis, opportunitatibus, furentes eorum vires vniuerſas euaſimus artibus? quanto cum temperamento ſimul vtilitatis res auctoritate Imperatoris agi vidimus? qua prudẽtia hiberna diſpoſita ſunt? quanto opere, incluſus cuſtodiis exercitus noſtri, ne qua poſſet erumpere,

inopſq; copiarum, & intra ſe furens, viribus hoſtis elangueſceret? Felix euentu, forte conatu, prima æſtate belli Meſſallini opus mandandum eſt memoriæ; qui vir, animo etiam, quàm gente, nobilior, digniſſimus, qui & patrem Coruinum habuiſſet, & cognomen ſuũ Cottæ fratri relinqueret, præpoſitus Illyrico, ſubita rebellione, cum ſemiplena legione viceſima, circumdatus hoſtili exercitu amplius xx. mill. hoſtium fudit, fugauítque; & ob id ornamentis triumphalibus honoratus eſt. Ita placebat barbaris numerus ſuus, ita fiducia virium, vt, vbicumque Cæſar eſſet, nihil in ſe reponerẽt. pars exercitus eorum propoſita ipſi duci, & ad arbitrium vtilitatémq; noſtram macerata, perductáque ad exitiabilem famem, neque inſtantem ſuſtinere, neque facientibus copiam pugnandi dirigentibúſque aciem, auſa congredi, occupato monte Claudio, munitio-

ne ſe defendit. At ea pars, quæ obuiam ſe effuderat exercitui, quem A. Cæcina & Siluanus Plautius cõſulares ex tranſmarinis adducebant prouinciis, circumfuſa v. legionibus noſtris, auxiliaribúſque, & equitatu regio, (quippe magnâ Thracum manu iunctus prædictis ducibus Rœtalces, Thraciæ rex, in adiutorium eius belli ſecum trahebat) penè exitiabilem omnibus cladem intulit. Fugata regionum equeſtris acies, fugatæ alæ, conuerſæ cohortes ſunt apud ſigna quoque legionum trepidatum, ſed Romana virtus militis plus eo tempore vindicatum gloriç quàm ducibus, reliquit: qui, multum amore imperatoris ſui crepantes, antè in hoſtem inciderunt, quàm per exploratores, vbi hoſtis eſſet, cognoſcerent. Iam igitur, in dubiis rebus ſemetipſæ legiones adhortatæ, iugulatis ab hoſte quibuſdam tribunis militum, interempto præfecto caſtrorum, præfe-

ctiſque cohortium, non incruentis centurionibus, quibus etiam primi ordines cecidêre, inuasêre hoſtes: nec ſuſtinuiſſe contenti, perruptâ eorum acie, ex inſperato victoriam vindicauerunt.

Hoc ferè tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius adoptatus ab auo ſuo naturali erat, & iam ante biennium, qualis eſſet, apparêre cœperat, mirâ prauitate animi, atque ingenii in præcipitia conuerſus, patris, atque eiuſdem aui ſui animum alienauit ſibi; móxque, creſcentibus in dies vitiis dignum furore ſuo habuit exitum. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus, quíque ſub Cæſare fuerant, quíque ad eum venerant, contractíſque in vna caſtra decem legionibus, LXX. amplius cohortibus XIV. ſed pluribus, quàm decem veteranorum millibus, ad hoc magno voluntariorum numero,

frequentique equite regio; tanto denique exercitu, quantus nullo vmquam loco poſt bella fuerat ciuilia, omnes eo ipſo læti erant, maximámque fiduciam victoriæ in numero reponebant. At imperator optimus, eorum, quę agebat, iudex, & vtilia ſpecioſis præferens, quódque ſemper eum facientem vidi, in omnibus bellis, quæ probanda eſſent, non quæ vtique probarentur, ſequens, paucis diebus exercitum, qui venerat ad refouendas ex itinere eius vires; moratus; cùm eum maioré, quàm vt temperari poſſet, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere ſtatuit, proſecutúſque longo, & perquàm laborioſo itinere, cuius difficultas narrari vix poteſt, vt neque vniuerſos quiſquam auderet aggredi, & partem digredientium ſuorum quiſque metu finium vniuerſi tentare non poſſent. remiſit eò, vnde venerant: & ipſe aſperrimæ hiemis initio regreſſus

Siſciam, legatos, inter quos ipſi fuimus, partitis præfecit hibernis. O rem dictu non eminentem, ſed ſolidâ veráque virtute atque vtilitate maximam, experientia ſuauiſſimam, humanitate ſingularem! Per omne belli Germanici Pannonicíque tempus, nemo è nobis, gradúmve noſtrum aut præcedentibus, aut ſequentibus, imbecillus fuit, cuius ſalus ac valetudo non ita ſuſtentaretur Cæſaris curâ, tanquam diſtractiſſimus ille tantorum onerum mole huic vni negotio vacaret animus. Erat deſiderantibus paratum iunctum vehiculum; lectica eius publica, cuius beneficium cum alij, tum ego ſenſi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc ſolum importatũ inſtrumentum balinei, nullius non ſuccurrit valetudini. Domus tantùm, ac domeſtici deerant; ceterùm nihil, quod ab illis aut præſtari aut deſiderari poſſet. Adiice iam illud, quod, quiſquis illis temporibus in-

terfuit, (vt alia, quæ retuli) agnoſceret protinus. Solus ſemper equo vectus eſt; ſolus cum iis, quos inuitauerat, maiore parte æſtiuarum expeditionum cænauit ſedens; nõ ſequentibus diſciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignouit; admonitio frequens inerat, & caſtigatio, vindicta rariſſima; agebátque medium, plurima diſſimulantis, aliqua inhibentis. Hiems emolumentum patrati belli contulit. ſed inſequenti æſtate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Dalmatiâ manentibus, pacem petiit. Ferocem illam tot millium iuuentutem, paullò antè ſeruitutem minatam Italiæ, conferentem arma, quibus vſa erat, apud flumẽ nomine Bathinum, proſternentéque ſe vniuerſam genibus imperatoris. Batonémque & Pinetem, excelſiſſimos duces, captum alterum; alterum deditum, iuſtis voluminibus ordine narrabimus; vt ſpero. Autumno victor in hiber-

na reducitur exercitus, cuius omnibus copiis à Cæſare M Lepidus præfectus eſt, vir nominis ac fortunæ eorum proximus, quem in quantum quiſque aut cognoſcere, aut intelligere potuit, in tantũ miratur ac diligit, tantorúmque nominum, quibus ortus eſt, ornamentum iudicat. Cæſar ad alteram belli Delmatici molem animum atque arma contulit in qua regione quali adiutore legatóque fratre meo, Magio Celere Velleiano, vſus ſit, ipſius patríſque eius prædicatione teſtatum eſt, & ampliſſimorum honorum, quibus triumphans eum Cæſar donauit, ſignat memoriæ. Initio æſtatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentes integras, immunéſque adhuc clade belli, & eò feroces ac truces tendens ad Tiberium imperatorem, & cum difficultate locorum, & cum vi hoſtium luctatus, magnâ cum clade obſiſtentium, exciſis agris, exuſtis ædi-

ſiciis, cæſis viris, lætus victoriâ, prædáque onuſtus, peruênit ad Cæſarem; & ob ea quæ ſi propriis geſſiſſet auſpiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, conſentiente cum iudicio principum voluntate ſenatus, donatus eſt. Illa æſtas maximi belli conſummauit effectus. quippe Daoriſi & Deſitiates Delmatæ, ſitu locorum ac montium, ingeniorum ferociâ, mirâ etiam pugnandi ſcientiâ & præcipuè anguſtiis ſaltuum pænè inexpugnabiles, non iam ductu, ſed manibus atque armis ipſius Cæſaris tum demum pacati ſunt, cùm pænè funditus euerſi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germaniâ aut videre malus, aut mirari magis potui, quàm quòd imperatori numquam adeò vlla opportuna viſa eſt victorię occaſio, quam damno amiſſi penſaret militis. ſempèrque viſum eſt glorioſum, quod eſſet tutiſſimum; & antè conſciētiæ, quâm famæ con-

ultum; nec vmquam conſilia du-
is iudicio exercitũs, ſed exerci-
us prouidentiâ ducis rectus eſt.
Magna in Bello Delmatico expe-
imenta virtutis, in multos ac diffi-
iles locos præmiſſus Germanicus
ledit; celebris etiam operâ dili-
genti Q. Iulius Poſtumus, vir con-
ularis, præpoſitus Delmatiæ, or-
namenta meruit triumphalia: quē
honorem ante paucos annos Paſ-
ſienus & Coſſus, viri quibuſdam
diuerſis virtutibus celebres, in A-
fricâ meruerant. Sed Coſſus victo-
riæ teſtimonium etiam in cogno-
men filij contulit, adoleſcentis in
omnium virtutum exempla geni-
ti. At Poſtumi operum L. Apro-
nius particeps, illa quoque militiâ
eos, quos mox conſecutus eſt, ho-
nores excellenti virtute meruit.
Vtinam non maioribus experi-
mentis teſtatum eſſet, quantum
in omni re Fortuna poſſet; ſed
in hoc quoque genere abundè a-
gnoſci vis eius poteſt. nam & Scia-

nus, vir antiquiſſimi moris, & priſcam grauitatem ſemper humanitate temperans, in Germaniâ Illyricóque, & mox in Africâ, ſplendidiſſimis functus miniſteriis, non merito, ſed materiâ adipiſcendi triumphalia, defectus eſt. Et A. Licinius Nerua Silianus, P. Silii filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abundè miratus eſt, ne nihil optimo ciui, ſimpliciſſimo duci periſſet, præreptus immaturè & fructu ampliſſimæ principis amicitiæ, & conſummatione euectæ in altiſſimum paternúmque faſtigium imaginis, defectus eſt. Horum virorum mentione ſi quis quæſiſſe me dicet locum, fatentem arguet. neque enim iuſtus ſine mendacio candor apud bonos crimini eſt. Tantum quòd vltimam impoſuerat Pannonico ac Delmatico Bello Cæſar manum, cùm, intra quinque conſummati tanti operis dies funeſtæ ex Germaniâ epiſtolæ, cæſi Vari, trucidatarúm-

que legionum trium, totidémque alarum, & ſex cohortium, velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente nobis fortunâ, ne occupato duce, & cauſſa perſona morã exigit. Varus Quinctilius, illuſtri magis quàm nobili ortus familiâ, vir ingenio mitis, moribus quietus, vt corpore & animo immobilior, otio magis caſtrorum, quàm bellicæ aſſuetus militiæ; pecuniæ verò quàm non contemptor, Syria, cui præfuerat, declarauit; quam pauper diuitem ingreſſus, diues pauperem reliquit: is cùm exercitui, qui erat in Germaniâ, præeſſet, concepit eſſe homines, qui nihil præter vocem membráq; haberent hominum; quíque gladiis domari non poterant, poſſe iure mulceri. Quo propoſito mediam ingreſſus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iuriſdictionibus, agendóque pro tribunali ordine, trahebat æſtiua. At illi, quod, niſi expertus, vix

credebat, in ſumma feritate verſu-tiſſimi, natúmque mendacio genus, ſimulantes fictas litium ſeries, & nunc prouocantes alter alterum iniuriâ, nunc agentes gratias, quòd eas Romana iuſtitia finiret, feritáſque ſua, nouitate incognitæ diſciplinæ, miteſceret, & ſolita armis diſcerni iure terminarentur, in ſummam ſocordiam perduxêre Quinctilium; vſque eò, vt ſe prætorem vrbanum in foro ius dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui præeſſe crederet. Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, ſenſu celer, vltra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri, principis gentis eius filius, ardorem animi, vultu oculíſque præferens, aſſiduus militiæ noſtræ prioris comes, & iam ciuitatis Romanæ ius equeſtrémque conſecutus gradum, ſegnitiâ ducis in occaſionem ſceleris vſus eſt; haud imprudenter ſpeculatus neminem celeriùs opprimi, quàm

qui

qui nihil timeret; & frequentiſſimum initium eſſe calamitatis, ſecuritatem. Primò igitur paucos, mox plures in ſocietatem conſilii recipit: opprimi poſſe Romanos, & dicit & perſuadet: decretis facta iungit; tempus inſidiarum conſtituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem, claríque nominis Segeſtem indicatur: ſed præualebant iam fata conſiliis omnémque animi eius aciem præſtinxerant. Quippe ita ſe res habet, vt plerumque, qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpat, efficiátque quod miſerrimum eſt, vt, quod accidit, id etiam meritò accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat. Negat itaque ſe credere, ſpémque in ſe beneuolentiæ ex merito æſtimare profitetur. Nec diutiùs, poſt primum indicem, ſecundo relictus locus. Ordinem atrociſſimæ calamitatis, qua nulla, poſt Craſſi in Parthis damnum, in externis gentibus, grauior Romanis fuit,

Digitized by Google

iuſtis voluminibus, vt alii, ita nos conabimur exponere. Nunc ſumma deflenda eſt. Exercitus omnium fortiſſimus, diſciplinâ, manu, experientiáque bellorum inter Romanos milites princeps, marcore ducis, perfidiâ hoſtis, iniquitate fortunæ circumuentus; cùm ne pugnandi quidem egregiè occaſio, in quantum voluerant, data eſſet miſeris, caſtigatis etiam quibuſdam graui pœnà, quia Romanis & armis & animis vſi fuiſſent, incluſus ſiluis, paludibus, inſidiis ab eo hoſte ad internecionem trucidatus eſt, quem ita ſemper more pecudum trucidauerat, vt vitam aut mortem eius nunc irâ, nunc veniâ temperaret. Duci plus ad moriendum, quam ad pugnandum, animi fuit. quippe, paterni auitíque exempli ſucceſſor, ſe ipſe transfixit. At è præfectis caſtrorum duobus quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit; qui, cùm lon-

gè maximam partem aſſumpſiſſet acies, auctor deditionis, ſupplicio quàm prœlio, mori maluit. At Volumnius, legatus Vari, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditẽ relinquens, fuga cum alis Rhenum petere ingreſſus eſt; quod factum eius Fortuna vlta eſt. non enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertor occidit. Vari corpus ſemiuſtum hoſtilis lacerauerat feritas; caput eius, abſciſſum, latúmque ad Maroboduũ, & ab eo miſſum ad Cæſarem, gentilitii tandem tumuli ſepulturâ honoratum eſt. His auditis, reuolat ad patrem Cæſar; perpetuus patronus Romani Imperii, aſſuetam ſibi cauſſam ſuſcipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium, metiens, qui Cimbricam Teutonicámque militiam Italiæ minabantur; vltra Rhenum, cum exercitu tranſgreditur. Ar-

minio territo, quem arguiſſe pater & patria contenti erant, penetrat interius, aperit limites, vaſtat agros, vrit domos, fundit obuios; maximâque cum gloria incolumi omnium, quos tranſduxerat, numero, in hiberna reuertitur. Reddatur verum L. Aſprenati teſtimonium, qui, legatus ſub auunculo ſuo Varo militans, naua virilique opera duarum legionum, quibus prꝍerat, exercitum immunem tanta calamitate ſeruauit: maturéque ad inferiora hiberna deſcendendo, vacillantium etiam cis Rhenum ſitarum gentium animos confirmauit. Sunt tamen qui, vt viuos ab eo vindicatos, ita iugulatorum ſub Varo occupata crediderint patrimonia, hæreditatémque exciſi exercitus, in quantum voluerit, ab eo aditam. Lucii etiam Ceditii, præfecti caſtrorum, eorumque, qui, vnà circundati Aliſone, immenſis Germanorum copiis obſidebantur, laudanda virtus eſt;

qui omnibus difficultatibus ſuperatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hoſtium faciebat inexſuperabiles, nec temerario conſilio, nec ſegni prouidentia vſi, ſpeculatíque opportunitatem, ferro ſibi ad ſuos peperêre reditum. Ex quo apparet, Varum, ſanè grauem, & bonæ voluntatis virum, magis imperatoris defectum conſilio, quam virtute deſtitutum militum, ſe, magnificentiſſimúmque perdidiſſe exercitum. Cùm in captiuos ſæuiretur à Germanis, præclari facinoris auctor fuit Caldus Cœlius, vetuſtate familiæ ſuæ digniſſimus; qui, complexus catenarum, quibus vinctus erat, ſeriem, ita illas illiſit capiti ſuo, vt protinus pariter ſanguinis cerebríque profluuio exſpiraret. Eadem & virtus & fortuna, ſubſequenti tempore, ingreſſa animam Imperatoris Tiberii fuit, quæ initio fuerat; qui concuſſis hoſtium viribus, claſſibus peditúmque expeditionibus,

cùm res Galliarum maximæ molis, accenſáſque plebis Viennenſium diſſenſiones, coercitione magis, quàm pœnâ, molliſſet; & ſenatus populúſque Rom. poſtulante patre eius, vt æquum ei ius in omnibus prouinciis exercitibúſque eſſet, quàm erat ipſi, decreto complexus eſſet: (etenim abſurdum erat, non eſſe ſub illo, quæ ab illo vindicabantur; & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in Vrbem reuerſus, iam pridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis, Delmatiſque egit triumphum. cuius magnificentiam quis miretur in Cæſare? fortunæ verò quis non miretur indulgentiam? quippe omnes eminentiſſimos hoſtium duces occiſos fama narrauit, ſed vinctos triumphus oſtendit. quem mihi, fratrique meo, inter præcipuos, præcipuíſque donis adornatos viros, co-

nitari cõtigit. Quis non inter reliqua, quibus ſingularis moderatio Tib. Cæſaris elucet, atque eminet, hoc quoque miretur, quòd, cùm ſine vlla dubitatione ſeptem triũphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare poteſt, quin ex Armeniâ receptâ, & ex rege ei præpoſito, cuius capiti inſigne regium ſua manu impoſuerat, ordinatíſque rebus Orientis, ouans triumphare debuerit? &, Vindelicorum Rætorúmque victor, curru Vrbem ingredi? fractis deinde poſt adoptionem, cõtinuâ triennii militia, Germaniæ viribus, idem illi honor & deferendus, & recipiendus fuerit? &, poſt cladem ſub Varo acceptam, ociùs proſperrimo rerum euentu, eadem exciſa Germania, triumphum ſummi ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro, neſcias, vtrum magis mireris, quòd laborum periculorúmque ſemper exceſſit modum, an quòd honorum temperauit. Venitur ad

tempus, in quo fuit plurimum metus. quippe Cæſar Auguſtus, cùm Germanicum, nepotem ſuum, reliqua belli patraturum, miſiſſet in Germaniam, Tiberium autem filium miſſurus eſſet in Illyricum, ad firmanda pace, quæ bello ſubegerat, proſequens eum, ſimúlque interfuturus athletarum certaminis ludicro. quod eius honori ſacratum à Neapolitanis eſt, proceſſit in Campaniam: quamquam iam motus imbecillitatis, inclinatæque in deterius principia valetudinis ſenſerat; tamen obnitente vi animi, proſecutus filium, digreſſúſque ab eo Beneuenti, ipſe Nolam petiit; &, ingraueſcente in dies valetudine, cùm ſciret, quis, volenti omnia poſt ſe ſalua remanere, accerſendus foret, feſtinanter reuocauit filium. ille ad patrem patriæ exſpectato reuolauit maturiùs. Tum, ſecurum ſe Auguſtus prædicans, circumfuſuſque amplexibus Tiberii ſui, commendans illi

ıa, atque ipſius opera, nec quid-
uam iam de fine, ſi fata poſce-
ent, recuſans, ſubrefectus primo
onſpectu, alloquióque cariſſimi
ı ſpiritus, mox, cúm omnem cu-
ım fata vincerent, inſua reſolutus
ıitia, Pompeio Apuleióque cos.
eptuageſimo ſexto anno, ani-
ıam cæleſtem cęlo reddidit. Quid
unc homines timuerint, quæ ſe-
atus trepidatio, quæ populi con-
uſio, quis orbis metus, in quàm
rto ſalutis exitiíque fuerimus
onfinio, neque mihi, tam feſti-
ıanti, exprimere vacat; neque,
uı vacat, poteſt. Id ſolùm voce
ublica dixiſſe habeo: Cuius vrbis
uinam timueramus, eam ne com-
ıotam quidem ſenſimus; tantá-
ue vnius viri maieſtas fuit, vt nec
onis, neque contra malos opus
rmis foret. Vna tamen veluti lu-
tatio ciuitatis fuit, pugnantis cum
Cæſare ſenatus populíque Roma-
ıi, vt ſtationi paternæ ſuccederet;
llius, vt potiùs æqualem ciuem,

quàm eminentem liceret agere principem, tandem magis ratione quàm honore, victus eſt; cum, quidquid tuendum non ſuſcepiſſet, periturum videret. ſolíque huic contigit, pænè diutius recuſare principatum, quàm, vt occuparent eum, alii armis pugnauerant. Poſt redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum, primum Principalium eius operum fuit, Ordinatio comitiorum, quam, manu ſua ſcriptam, D. Auguſtus reliquerat. Quo tempore mihi fratríque meo, candidatis Cæſaris, proximè à nobiliſſimis ac ſacerdotibus viris, deſtinari prætoribus contigit, conſecutis, vt neque poſt nos quenquam D. Auguſtus, neq; ante nos Cæſar commendaret Tiberius. Tulit protinus & voti, & conſilii ſui pretium reſp. neque diu latuit, aut quid, non impetrando, paſſuri fuiſſemus; aut quid, impetrando, profeciſſemus. quippe

xercitus, qui in Germaniâ militaat, præſentíſque Germanici impeio regebatur, ſimúlque legiones, uæ in Illyrico erant, rabie quaam & profundâ cōfundendi omia cupiditate, nouum ducem, ouum ſtatum, nouam quærebant remp. quinetiam auſi ſunt minari, daturos ſenatui, daturos rincipi leges; modum ſtipendii, inem militiæ ſibi ipſi conſtituere onati ſunt. proceſſum etiam in rma, ferrúmque ſtrictum eſt; & ænè in vltimum gladiatorum eupit impunitas. defuítque, qui ontra remp. duceret, non qui ſequerentur. Sed hæc omnia veteris Imperatoris maturitas, multa inibentis, aliqua cum grauitate ollicentis, inter ſeueram præcipuè noſtrorum vltionem, mitis aliorum caſtigatio, breui ſopiit ac uſtulit. Quo quidem tempore, vt pleraque ignaue Germanicus, ita Druſus, qui à patre in id ipſum, plurimo quidem igne emicans, in-

cendium militaris tumultus miſſus erat, priſcâ antiquáque ſeueritate vſus, ancipitia ſibi tam re, quã exemplo perniciosſa, & his ipſis militum gladiis, quibus obſeſſus erat, obſidentes coërcuit, ſingulari adiutore in eo negotio vſus, Iunio Blæſo, viro neſcias vtiliore in caſtris, an meliore in togâ, qui, poſt paucos annos proconſul in Africâ ornamenta triumphalia, cũ appellatione Imperatoria, meruit. ac Hiſpanias, exercitúmque virtutibus, celeberrimáque in Illyrico militiâ, vt prædiximus, cum imperio obtineret, in ſummâ pace, quiete continuit; cùm ei pietas rectiſſima ſentiendi, & auctoritas quę ſentiebat, obtinẽdi, ſupereſſet: cuius curam ac fidem, Dolabella quoque, vir ſimplicitatis generoſiſſimæ, in maximâ parte Illyrici per omnia imitatus eſt. Horum XVI. annorum opera quis, cùm incerta ſint oculis animíſque omniũ, in partibus eloquatur? Sacrauit pa-

entem ſuum Cæſar non imperio,
ed religione, non appellauit eum,
ed fecit deum. reuocata in fo-
um fides, ſummota è foro ſeditio,
mbitio campo, diſcordia curiâ,
epultæque ac ſitu obſitæ; iuſtitia,
quitas, induſtria, ciuitati reddi-
e; acceſſit magiſtratibus auctori-
as, ſenatui maieſtas, iudiciis gra-
itas, compreſſa theatralis ſedi-
o; rectè faciendi omnibus aut in-
uſſa voluntas, aut impoſita ne-
eſſitas. honorantur recta, praua
uniuntur. ſuſpicit potentem hu-
nilis, non timet: antecedit, non
ontemnit humiliorem potens:
uãdo annona moderatior? quan-
o pax lætior? Diffuſa in Orien-
s Occidentiſque tractus, & quid-
uid meridiano aut ſeptemtrio-
e finitur, pax Auguſta per om-
es terrarum orbis angulos à la-
rociniorum metu ſeruat immu-
es. Fortuita non ciuium tantum-
nodò, ſed Vrbium damna Princi-
is munificentia vindicat. Reſti-

intutæ vrbes Aſiæ. vindicatæ ab iniuriis magiſtratuum prouinciæ. honor dignis paratiſſimus. pœna in malos ſera, ſed aliqua ſuperatur æquitate gratia, ambitio virtute. nam, facere rectè ciues ſuos, Princeps optimus, faciendo docet; cùmque ſit Imperio maximus, exemplo maior eſt. Raró eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam ſuam vſi ſunt; vt duo Scipiones duobus Lęliis, quos per omnia æquauerunt ſibi; vt D. Auguſtus M. Agrippa & maximè ab eo, Statilio Tauro, quibus nouitas familiæ haud obſtitit, quo minus ad multiplices conſulatus, triumphóſque, & complura eniterentur ſacerdotia, etenim magna negotia magnis adiutoribus egent. Neque in paruo paucitas miniſteria defecit. Intereſtque reip. quod vſu neceſſarium, & dignitate eminere; vtilitatémque auctoritate muniri. Sub his exemplis Tiberius Cæſar Seianum Ælium.

rincipe equeſtris ordinis patre atum, materno verò genere claiſſimas, vetereſque, & inſignes onoribus complexum familias, abentem conſulares fratres, conobrinos, auunculum, ipſum verò aboris ac fidei capaciſſimum, ſufſiciente etiam vigori animi compage corporis, ſingularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit, atque habet, virum ſeueritatis latiſſimæ, hilaritatis priſcæ, actu otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eóque aſſequentem omnia, ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem, vultu vitáque tranquillum, animo exſomnem. In huius virtutum æſtimatione iam pridem iudicia ciuitatis cum iudiciis principis certant. neque nouus hic mos ſenatus populique R. eſt, putandi, quod optimum ſit, eſſe nobiliſſimum. nam & illi antiqui, ante primum bellum Punicum, abhinc annos CCC. T. Coruncanium,

hominem nouum, cum aliis omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulere faſtigium; & equeſtri loco natum Sp. Caruilium, & mox M. Catonem, nouum etiam, Tuſculo, Vrbis inquilinum, Mummiúmque Achaicum in conſulatus, cenſuras, & triumphos prouexêre. & qui C. Marium, ignotæ originis, vſque ad ſextum conſulatum ſine dubitatione Romani nominis habuere principem; &, qui M. Fuluio tantum tribuêre, vt pænè, aſſentatione ſuâ, quibus vellet, principatus conciliaret; quíque nihil Aſinio Pollioni negauerant, quod nobiliſſimis, ſummo cum ſudore, conſequendum foret; profectò hoc ſenſerunt, In cuiuſcumque animo virtus ineſſet, ei plurimum eſſe tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Cæſarem; adiuuanda verò onera principis, Seianum protulit; ſenatúmque & populus

populus Romanus, eò perduxit, vt, quod vſu optimum intelligit, in tutelam ſecuritatis ſuæ libenter aduocet. Sed, propoſitâ quaſi vniuersâ Principatus Tib. Cæſaris formâ, ſingula recenſeamus Quâ ille prudentiâ Rhaſcupolim, interemptorum fratris ſui filij Cotys, conſortiſque eiuſdem Imperij, euocauit? ſingulari in eo negotio vſus operâ Flacci Pomponij, conſularis viri, nati ad omnia, quæ rectè facienda ſunt, ſimplicique virtute merētis ſemper, quàm captantis gloriam. Cum quantâ grauitate, vt ſenator & iudex, non vt princeps, & cauſſas preſſiùs audit? quàm celeriter Libonem ingratum, & noua molientem oppreſſit? Quibus præceptis inſtructum Germanicum ſuum, imbutúmque rudimentis militiæ ſecum actæ, domitorem recepit Germaniæ? Quibus iuuentam eius exaggerauit honoribus, reſpondente cultu triumphi rerum, quas geſſe-

rat magnitudini? Quoties populum congiariis honorauit, ſenatorúmque cenſum, cùm id ſenatu auctore facere potuit, quàm libenter expleuit, vt neque luxuriam inuitaret, neque honeſtam paupertatem pateretur dignitate deſtitui? Quanto cum honore Germanicum ſuum in tranſmarinas miſit prouincias? Quâ vi, conſiliorum ſuorum miniſtro & adiutore vſus Druſo, filio ſuo, Maroboduũ, inhærentem occupati Regni finibus pace maieſtatis eius dixerim, velut ſerpentem abſtruſam terræ, ſalubribus conſiliorum ſuorum medicamẽtis coegit egredi? quàm illum & honoratè, nec ſecurè continet? Quantæ molis Bellum, principe Galliarum ciente Sacrouiro Floróque Iulio, mirâ celeritate ac virtute compreſſit? vt antè populus Rom. viciſſe ſe, quàm bellare, cognoſceret; nunciósque periculi, victoriæ præcederet nuncius. Ma- etiam terroris Bellum Africũ,

& quotidiano auctu maius, auſpiciis conſiliiſque eius breui ſepultum eſt. Quanta, ſuo ſuorúmque nomine, exſtruxit opera! Quam piâ magnificentiâ ſuperq; humanam euectâ fidem, Templum patri molitur! Quàm magnifico animi temperaméto Cn. quoq; Pompeii munera abſumpta igni reſtituit! qui, quidquid vmquam claritudine eminuit, id veluti cognatum cenſet tuendum. Qua liberalitate, cùm alias, tum proximè, incenſo monte Cœlio, omnis ordinis hominum iacturæ, patrimonio ſuccurrit ſuo? Quanta cum quiete hominum, rem perpetui præcipuiq; timoris, ſupplementum, ſine trepidatione delectus, prouidet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, apud aures deorum de his queri; quid hic meruit? primum, vt ſcelerata Druſus Libo iniret conſilia? deinde, vt Silius & Piſo; quorum alterius dignitatem conſtituit, auxit alterius? Vt ad

maiora tranſcendam, quamquam & hæc ille duxit maxima: quid, vt iuuenes amitteret filios? quid, vt nepotẽ ex Druſo ſuo? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubeſcenda eſt. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus lacerauit animum eius? quamdiu abſtruſo, quod miſerrimũ eſt, pectꝰ eius flagrauit incẽdio? quòd ex nuru, quòd ex nepote, dolere, indignari coactus eſt. Cuius temporis ægritudinẽ auxit amiſſa mater eminẽtiſſima, & per oñia deis, quàm hominibus ſimilior femina; cuius potentiam nemo ſenſit, niſi aut leuatione periculi, aut acceſſione dignitatis. Voto finiendũ volumen ſit. IVPPITER Capitoline, & auctor ac ſtator Romani nominis: Gradiue Mars, perpetuorúmq; cuſtos Veſta ignium, & quicquid numinum hanc Romani Imperij molem in ampliſſimum terrarum orbis faſtigium extulit, vos publicâ voce obteſtor, atque precor, cu-

ſtodite, ſeruate, protegite hunc ſtatum, hanc pacem; eíque, functo longiſſimâ ſtatione mortali, deſtinate ſucceſſores quàm ſeriſſimos, ſed eos, quorum ceruices tam fortiter ſuſtinendo terrarum orbis Imperio ſufficiant, quàm huius ſuffeciſſe ſenſimus; conſiliaque omnium ciuium aut pia, † †

maiora tranſcendam, quamquam & hæc ille duxit maxima: quid, vt iuuenes amitteret filios? quid, vt nepotẽ ex Druſo ſuo? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubeſcenda eſt. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus lacerauit animum eius? quamdiu abſtruſo, quod miſerrimũ eſt, pectꝰ eius flagrauit incẽdio? quòd ex nuru, quòd ex nepote, dolere, indignari coactus eſt. Cuius temporis ægritudinẽ auxit amiſſa mater eminẽtiſſima, & per oñia deis, quàm hominibus ſimilior femina; cuius potentiam nemo ſenſit, niſi aut leuatione periculi, aut acceſſione dignitatis. Voto finiendũ volumen ſit. IVPPITER Capitoline, & auctor ac ſtator Romani nominis: Gradiue Mars, perpetuorúmq; cuſtos Veſta ignium, & quicquid numinum hanc Romani Imperij molem in ampliſſimum terrarum orbis faſtigium extulit, vos publicâ voce obteſtor, atque precor, cu-

ſtodite, ſeruate, protegite hunc ſtatum, hanc pacem; eíque, functo longiſſimâ ſtatione mortali, deſtinate ſucceſſores quàm ſeriſſimos, ſed eos, quorum ceruices tam fortiter ſuſtinendo terrarum orbis Imperio ſufficiant, quàm huius ſuffeciſſe ſenſimus; conſiliaque omnium ciuium aut pia, † †

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM.

A.

A Cerranis data eſt ciuitas 25
Achæi ex Laconica pulſi 6
Achæi quas ſedes occupauerint ibid.
Achæi à Q. Metello Macedonico fuſi 19
Achaia in bellum inſtincta 20
Achaiam Mummius in prouinciam redegit 93
Actia victoria 159
Adulatio magnæ fortunæ comes 183.
Ægiſthus per annos VII. regni potitur 4

Ægiſthum Oreſtes cum Electra ſorore obtrüncat ibid.
Ægyptus à D. Auguſto facta ſtipendiaria 94
L. Æmilij Paulli laudes 15. 16
Æmilius Sura de annis P. R. 11
Æmulatio alit ingenia 32
Æolij multos locos obtinent 9
Æſchylus tragicus 30
Æſulum deducta colonia 27
Ætoliam Fuluius Nobilior ſtipēdiariam fecit 93
Affinitas inter Cæſarem Pompeiúmque contracta nuptiis 102
Affinitas inter Antonium & Cæſárem 133
Afranius 31 109. in Togatis clarus 47
Agamemnon rex regum, ab Ægiſtho occiditur 3
Agrippa 125
M. Agrippæ virtus 151
M. Agrippa claſſem exornat ibid. 25
M. Agrippa inſigni coronæ claſſi-

cæ donatur 153
M. Agrippa Leucadem expugnat, Patras capit, Corinthum occupat 159
M. Agrippa Iuliam vxorem ducit 172
M. Agrippæ mors 175
M. Agrippa, Agrippæ filius, ab Auguſto adoptatus 185
Alba deducta colonia 26
Albis fl. Senonum Hermundorúmque fines prætérfluit 189
Alcmæon vltimus Archontum Atheniensium 14
Alcmana Lacones falsò ſibi vindicat 33
Alexander Magnus à Carano ſeptimus decimus 11
Alexander Hercule paterni generis auctore gloriabatur ibid.
Alexander Achille generis materni auctore iure gloriatus eſt ibid.
Alexander Magnus à Lyſippo impetrauit, vt eorum equitum, qui ex ipſius formà apud Granicum

flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret 19
Alexandria condita 25
Alexia 107
Alſium coloni deducti 27
Altinum 148
Amneſtia decreta 123
T. Ampij & T. Labieni trib. pleb. lex pro Pompeio 96
Amyntas rex 159
Andrum inſulam Iones occupant 9
Anicius 16
Antiochus deuictus 11
Antiochus Epiphanes Athenis Olympicum inchoauit 17
Antiſtius ædilitius occiditur 74
L. Antonius M. Antonij frater 145
L. Antonius conſul Italiam tumultibus implet ibid.
Peruſiam petit 146
M. Antonius orator 47
Marij, Cinnæque iuſſu confoſ-

ſus 67
M. Antonius. C. Cæſaris in conſulatu collega 121. 122
M. Antonij & Dolabellæ conſulũ furor 126
M. Antonius occupat HS. ſepties millies ibid.
M. Antonius à M. Lepido per colloquia repulſus 130
M. Antonij priuigna deſponſa Octauio 133
M. Antonius L. Cæſarem auunculum proſcribit 136
M. Antonius in Italia venit 148
M. Antonius Octauiam, ſororem Cæſaris, ducit vxorem 150
M. Anton. exſecratione populi, ſpectaculo pellitur 153
M. Antonij apud Parthos geſta 156
M. Antonius Artauaſdẽ, Armenię regem, catenis aureis vincit 157
M. Antonij in Cleopatram amor ibid.
M. Antonius bellum patriæ infer-

re conſtituit 157
Liberum patrem ſe appellari iubet ibid.
M. Antonius militiæ claſſiſque deſertor 160
M. Anton. ſe ipſe interimit 163
Antonianorum militum in pugnando conſtantia 160. 161
Apollinis Pythij oraculum 5
Appuleius Saturninus à Mario morte multatus 52
L. Apronij virtus 205
Aquileia colonia deducitur 27
Archilochus, & Homerus ſoli perfectiſſimi in iis operibus, quorum primi auctores fuerunt 10
Archontes eum honorem vſq; ad Charopem vſurpabant 6
Archontes perpetui Athenis eſſe deſierunt 14
Archontes in x. annos Athenis creari cœpti ibid.
Argiuus nullus orator 33
Aricini in ciuitatem recepti 23
Ariminum deducuntur coloni 26

Ariſtoteles 30
Ariſtodemus, vnus ex Heracli-dis 5
Ariſtonicus Aſiam occupat 39
Ariſtonicus Craſſum Mucianum occidit ibid.
Ariſtonicus à M. Perpernâ victus ductúſque in triumpho ibid.
Ariſtonicus pœnas M. Aquilio capite dat ibid.
Ariſtonicus captus 93
Ariſtophanes comicus 30
Arminius 208
Arminius, Sigimeri filius, in Varum coniurat ibid.
Arruntius Actius reip. reſtituitur 150
Artauaſdes Armeniæ rex, catenis aureis ab Antonio vinctus 157
Artauaſdi regnum reſtituitur 173
Artorius C. Octauij medicus 140
Aſculani Seruium prætorem Fonteiúmque legatum occiderunt 55
Aſiaticum imperium ab Aſſyriis ad Medos tranſlatum 10

Digitized by Google

Aſiam L. Scipio eripuit Antiocho 93
Aſia ab Attalis poſſeſſa regibus ibid.
Aſiam M. Perperna tributariam fecit ibid.
L. Aſprenatis virtus 212
Aſſyrij, principes omnium gentium 11
Aſinius Pollio 80
Aſinius Pollio Iulianis partibus fidus 131
Aſinius Pollio ſpecioſas res circa Altinum áliáſque Venetiæ vrbes edidit 148
Aſinius Pollio Domitium iunxit Antonio ibid.
ſinij Pollionis factum, & dictum memorabile 162
ſylum 14
thenæ ſub regibus eſſe deſunt 5
thenæ à Sullâ oppugnatæ 74
henienſes in Eubœâ 8
henienſium ingenia 38
henienſium in Romanos fides certa 69

Athenienſium decretum celeberrimum 125
Atia Auguſti mater 124
Atreus Olympicum ſacrum quando inſtituerit 13
Attalus rex Aſiam pop. Rom. hæreditate reliquerat 39
Attica fides 69
Atticus tragœdus 31
Attuari ſubacti 187
D. Aug Cicer. conſule natus 89
Aug. Cæſar in Campaniam proceſſit 216
Nolam petit ibid. expirat 216, 217
Aurunca deducta colonia 26
Auximum coloni miſſi 28

B.

BAlbi Cornelij facinora 114
Bathinus flumen 202
Batones Pannonum duces 194
Bella ciuilia finita viceſi. anno 165
Belli ciuilis initia 108. incendia ibi.
Bellorum ciuilium damna 167

Digitized by Google

ım Africum 118. Campanum
6. Germanicum 185. Druſo
audio delegatum 176. Tib.
er. ibid. Italicum 55. Iugur-
num 49. Nolanum 60. Nu-
ntinum 35. Pannonicum per
ronem geſtum 175
ım Pannonicum, maximum
4. ſeruile 81. Thracicum 177
uentum coloni deducti 26
lus collega Cæſaris 103
ynïam Nicomedes pop. Rom.
gat 94
hus rex 50
onia deducta colonia 27
nnia bis à Cæſare penetrata
7
teri ſubacti 187
diſium colonia deducta 27
us 89
ruti Gallæci præclara in Hi-
nia militia 41
ruto decretus triumphus 129
nſul deſignatus 125
Brutus iugulatur 131. Cæſaris
erfector 134

M. Brutus pretor in Cæſarem coniuratus 123
M. Brutus, & C. Caſſius prouincias exercitúſque occupant 123
M. Brutus Lycios deuincit 129
Caſſio melior vir 142
M. Bruti morientis ætas ibid.
M. Brutus à Stratone Ægeate impetrat, vt ſibi morituro commodet manum 141
Buxentum coloni mittuntur 28

C.

CÆcilius comœdus 51
Cæciliæ familiæ claritudo 51
A. Cæcina 198
L. Cæditij virtus laudanda 212
Cæpionis cenſoria ſeueritas 48
Cæſar 89
C. Cæſar Strabo 47
C. Cæſaris conſulatus, & geſta 97
C. Cæſar magno Alexandro ſimillimus ibid.
C. Cæſaris lex de Campano agro plebi

Digitized by Google

plebi diuidundo 102
Cęſar & Pompeius oppreſſi Ciceronis ſuſpicione non caruerunt 103 104
Cæſaris in Gallia geſta clariſſima 107
Cæſar ad vrbem 112
Cæſar Theſſaliam petit 115
Cæſar in Africam 119
Cęſaris in victos clementia ibid.
Cęſar in Hiſpaniam 120
Cæſaris in Hiſpania facinus, & virtus eximia ibid. 121
Cæſar interemptus 122 123
Cæſaris obitus præmonitiones 122. teſtamentum 123 cum rege Parthorum coit 181. ab Adduo vulneratus 183. mors 182
Cæſaris obitus 184. Ti. Cęſ. geſta 94. in Germaniam reuolat 11
Cæſar ex Pannoniis, Delmatiſque triumphum agit 215. patri ſuccedere renuit 217

T. Cæſaris laudũ enumeratio. 226
Caldus Cœlius præclari facinoris auctor. 213
Cales deducta colonia. 25
Calidius. 89
Calpurnia, vxor Antiſtii, iugulato viro, ſeipſam gladio transfixit 74. Cæſaris vxor. 122
Caluus. 89
Campanis data eſt ciuitas. 25
Campanæ coloniæ ſupplementum adiicitur. 155
Canidius ad Antonium præcipiti fuga ſe rapit 161. moritur. 163
Caninefates ſubacti. 187
Canutius continuâ rabie lacerat Antonium. 132
Capito, Velleii patruus, Agrippæ ſubſcribit in C. Caſſium. 139
Cappadocia facta ſtipendiaria. 94
Capua conditur à Tuſcis 13. in formam præfecturę redacta. 102 103
Caranus, ſextus decimus ab Hercule, regnum Macedoniæ oc-
Digitized by Google

cupat. 11
arbo Papirius orator. 47
arbó ſolus toto anno conſul fuit. 72
. Carbo prætorius, conſulis frater, occiditur. 74
arnuntum locus Norici Regni proximus. 193
arſeoli deducta colonia. 26
arthago anno 65. ante Romam conditur. 11
arthaginem ſenatus ſtatuit excidere. 21
arthago á P. Scipione deleta 22. in Africâ prima extra Italiam colonia condita eſt. 28
arthaginis remoto metu curſu præcipiti à virtute deſcitum. 34
Caruilius homo nouus. 224
ſſii Cenſoris theatrum. 28
ſſio in demoliendo theatro eximia ciuitatis ſeueritas, & conſul Cæpio reſtitêre. ibid.
Caſſius M. Craſſi quæſtor. 106
Caſſius prætor in Cęſarem con-

T. Cæſaris laudũ enumeratio. 226
Caldus Cœlius præclari facinoris auctor. 213
Cales deducta colonia. 25
Calidius. 89
Calpurnia, vxor Antiſtii, iugulato viro, ſeipſam gladio transfixit 74. Cæſaris vxor. 122
Caluus. 89
Campanis data eſt ciuitas. 25
Campanæ coloniæ ſupplementum adiicitur. 155
Canidius ad Antonium præcipiti fuga ſe rapit 161. moritur. 163
Caninefates ſubacti. 187
Canutius continuâ rabie lacerat Antonium. 132
Capito, Velleii patruus, Agrippæ ſubſcribit in C. Caſſium. 139
Cappadocia facta ſtipendiaria. 94
Capua conditur à Tuſcis 13. in formam præfecturę redacta. 102. 103
Caranus, ſextus decimus ab Hercule, regnum Macedoniæ oc-

cupat. 11
Carbo Papirius orator. 47
Carbo ſolus toto anno conſul fuit. 72
C. Carbo prætorius, conſulis frater, occiditur. 74
Carnuntum locus Norici Regni proximus. 193
Carſeoli deducta colonia. 26
Carthago anno 65. ante Romam conditur. 11
Carthaginem ſenatus ſtatuit excidere. 21
Carthago à P. Scipione deleta 22. in Africâ prima extra Italiam colonia condita eſt. 28
Carthaginis remoto metu curſu præcipiti à virtute deſcitum. 34
Sp. Caruilius homo nouus. 224
Caſſii Cenſoris theatrum. 28
Caſſio in demoliendo theatro eximia ciuitatis ſeueritas, & conſul Cæpio reſtitêre. ibid.
C. Caſſius M. Craſſi quæſtor. 106
C. Caſſius prætor in Cęſarem con-

iuratus 121. Dolobellam Laodiceâ incluſum expugnat 138. Rhodum capit 139. ceruicem liberto præbet. 141
Caſſius Longinus cenſor ſeuerus 48
Caſſius Parmenſis occiditur. 164
Caſtrum colonis occupatum. 26
Catilina vrbe pulſus 87. fortiſſimè dimicans, obtruncatur. 89
Cato. ibid.
Cato hiſtoricus. 31
Cato Porcius conſul Italico bello occiſus. 58
Catonis filii mors. 142
M. Cato de Nola & Capua 13. perpetuus diruendæ Carthaginis auctor 23. repetundarum ex Macedonia damnatus. 46
M. Catonis virtus. 88
M. Cato ad ſpoliandum regno Ptolemæum miſſus 104. 105. homo nouus. 224
Catullus poëta. 90
Q. Catuli mors 111. verecundia,

& auctoritas. 83
Ceionii exemplum turpe. 210. 211
Cenſorini obitus. 182
Cenſura Paulli & Planci 175
Cethegus aliíque in carcere necati 87
Chalcidenſes orti Atticis. 8
Charops primus Archon decennalis. 14
Chios ab Ionibus occupata. 9
M. Cicero, eloquentium princeps 31. laudes, & in coniuratos geſta 87. patriæ reſtitutus 104. domus à ſenatu reſtituta. 114
M. Cicero continuis actionibus Antonii memoriæ inuſſit notas 132. mors. 135
Ciliciam perdomuit Numidicus. 94
Cimbri, Theutoníque Rhenum tranſcendunt. 46
Cimbrorum in Romanos geſta. 51
Cinnæ conſulatus à ſenatu abrogatus. 64
Cinna ab exercitu, qui circa Nolam erat receptus. ibid. Patriæ

bellum infert ibid. Marium cũ filio ab exilio reuocat 64. ſeditione ortâ, ab exercitu eſt interemptus. 71
Circenſes ludi. 7.
Ciuitas quo pacto Italiæ data. 59
Claudius conſul primus in Siciliam tranſiecit exercitum. 92
Ti. Claudius Nero bellum Campanum cîet 146. eius laudes 173. cum Druſo Claudio fratre Rætos Vindelicóſque adgreditur 174. triumphat. 175
Germanos domat. 176
Cleopatræ fuga 157. illata aſpide, morſu eius ſpiritum reddit. 163
P. Clodius à Milone iugulatus. 108
Cremona deducta colonia, 27
Codrus, Melanthi filius, vltimus rex Athenarum 3. interemptus. ibid.
Cœlius orator. 89
Cœlius hiſtoricus. 48
M. Cœlii acta. 136
Coloniarum enumeratio. 25. 26. 27. 28.

Digitized by Google

Colophon, ab Ionibus condita. 9
Compſa à Milone oppugnatur. 137
Coponii dictum in Plancum. 158
Corfinio Cæſar potitur. 112
Corinthus anteà Ephyre ab Halete, ſexto ab Hercule, conditur 7. euerſa 22. occupata. 159
Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater. 44
L. Cornelius Merula, flamen Dialis in locum Cinnæ conſul ſuffectus 64. interficitur iuſſu Cinnæ. 66. 67
Cornelius Rufinus, bello Pyrrhi dux celeberrimus. 59
L. Cornelius Sulla conſul. ibid.
Cornificius, Octauii legatus. 152
Coruinus, orator. 89
T. Coruncanius, pont. max. homo nouus. 223. 224
Coſſam coloni miſſi. 26
Coſſi virtus. 205
Cotta, iudicandi munus æqualiter inter ſenatum, & equites par-

ticus eſt. 83. 84
Craſſus 89. L. Craſſius orator. 47
M. Craſſus Seruile bellum repreſſit. 81
M. Craſſo Syria decreta. 106. à Parthis interemptus. ibid.
P. Craſſus orator. 31
Cratinus Comicus. 30
Creon primus Archon annuus. 14
Creta in P. R. poteſtatem redacta 86. Longiſſimæ libertatis fine multata. 93
Creſphontes, vnus ex Heraclidis. 5
Criſpus Marcius. 138
Cumæ in Italiâ à Chalcidenſibus conditæ. 8
Cumarum & Neapolis in Romanos eximia fides. ibid.
Cumanos ritus Oſca mutauit vicinia. ibid.
C. Curio trib. pl. bello ciuili facem ſubiecit. 109. 110
Cymen Æolii condunt. 9
Cyprus deuicta. 93

D.

DAmaſippus Domitium Scæuolam, C. Carbonem, & Antiſtium trucidat. 74
Daoriſi Delmatæ. 204
Delos occupata ab Ionibus. 9
Dertona. 28
Deſitiates Delmatæ. 204
Diphilus comicus. 30
Diuerſitas morum & ſtudiorum inter P. Scipionem, & L. Mummium. 23. 24
Dolabella conſul 123. C. Treboniun occidit 138. ad ictum ſerui ceruicem præbet 138. vir ſimplicitatis generoſiſſimæ. 220
Domitiæ familiæ felicitas. 49
Domitii ex Aruernis victoria. ib.
Cn. Domitii lex de ſacerdotum creatione 51. occupatus nauib. fugit. 143
Domitius Caluinus Vibillium primipili centurionem, ob turpem ex acie fugam, fuſte percutit. 151

Digitized by Google

Domitius Scæuola trucidatur. 74
Domus Ciceronis 54. à ſenatu reſtituta. 104
Druſi Claudii virtus 176. mors ibid.
Druſus Liuius, Iuliæ Auguſtæ pater, ſe ipſe interimit. 142

E.

LEggii clarum exemplum. 210
Egnatius Rufus interimere Auguſtum ſtatuit. 169.170
Eliſſa Tyria, quam quidam Dido autumant. 11
Ennmeratio eminentium ingeniorum. 89.90
Epheſus ab Ionibus condita. 9
Ephyram in Theſprotiâ Philippus occupat. 8
Ephyre anteà Corinthus. 7
Epirum Pyrrhus occupat. 3
Eporædia colonia deducta. 28
Erythra ab Ionibus condita. 9
Eryx primus Archõ decennalis. 14
Eumenes rex. 15

Digitized by Google

Eupolis comicus. 30
Euporus ſeruus C. Gracchum dominum priùs, ſe deinde interemit. 43
Euripides tragicus. 30

F.

Fabius Æmilianus diſciplinæ in Hiſpaniâ clariſſimus. 42
Fabii ex Allobrogibus victoria 49
Fabrateria deducta colonia. 28
Fannius. 31
C. Fannius orator. 47
Firmum colonis occupatur. 26
C. Flauius Fimbria ſe ipſum interimit. 70
Formiani in ciuitatem recepti. 25
Fregellæ deducta colonia. 27
Fregellæ à L. Opimio exciſæ. 43
Fuluia, Antonii vxor, omnia armis miſcet 145. Præneſte capit 146. Italia excedit. 148
Fuluii Flacci aſpera cenſura. 18
Cn. Fuluius cenſoris frater, à fratre

ſenatu motus. ibid.
Fuluius Flaccus cum filio à L. Opimio interemptus. 44
Fuluij Flacci, qui Capuam ceperat, filiorum exemplum clariſſimum. 43
Fundani in ciuitatem recepti. 25

G.

A. Gabinii trib. pl. lex, vt Pompeius ad Piratas compeſcendos proficiſceretur. 83
Gades à Tyria claſſe conditæ. 6
Ser. Galba. 31
Gallias Domitius Fabius primùm cum exercitu intrauit. 93
Galliæ C. Cæſaris auſpiciis infractæ. ibid.
Galliæ Cæſari in quinquennium decretæ 103. Cæſari prorogatæ. 106
Callogræciam perdomuit Vulſo Manlius. 94
Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus. 16

Digitized by Google

Germania rebellat. 179
Germanici virtus. 205
Germanicus pleraque ignauè geſſerat. 219
Germani milites Cæſaris videndi cupidi. 190
Germanus ſeruus, ad interficiendum Marium miſſus, vt eum agnouit, profugit è carcere. 62
Gracchi oratores. 47
C. Gracchi furor 42. colonias extra Italiam poſuerat. 55
Græcia concuſſa maximis motib. 6
Grauiſca colonia deducitur. 27

H.

HAletes, Hippotis filius. 7
Hercinia ſilua. 193
Hercules in Olympicis victor. 13
Hermione Oreſti pacta 4
Heſiodus 120. annos diſtinctus ab Homeri ætate 12. quando claruerit. ibid.
Hiſpania vniuerſa facta ſtipendia-

Digitized by Google

ria 93. Cn. Pompeio decreta. 109
Homerus quando floruerit 9. ſolus appellari Poëta meruit. ibid.
Homerus, & Archilochus ſoli perfectiſſimi in iis operibus, quorũ primi auctores fuere. 10
Homerus non cæcus genitus. ibid.
Horoſcius lege ſuâ equitibus in theatro loca reſtituit. 84
Q. Hortenſius de Minatii Magii virtutibus in annalibus retulit. 57. 58
Q. Hortenſius orator 89. moritur. 111
Hortenſius filius, obtrũcatur. 141

I.

IAnus Geminus quoties certæ pacis argumentum clauſus dederit. 92
Illyrium Dalmatiâque à Tib. Cæſare deuicta. 94
Initium in vrbe Româ ciuilis ſanguinis, gladiorúmque impu-

nitatis. 38
Interamna. 26
Iones, duce Ione, regionem occupant, Ioniámque appellant. 9
Iones multas inſulas occupant. ib.
Ionia. 9
Iphitus Elius Olympiorum certamen, mercatúmque inſtituit. 13
Iſocrates. 30
Italicum bellum. 55
Italici belli Imperatores clari. 55. 56
Iuba Cn. Pompeio fauebat. 116
Iugurtha ſub Africano militauit. 48
Iulia, flumen. 188
Iulia, Pompeii Magni vxor, decedit. 107
Iulia M. Marcelli primùm, M. deinde Agrippæ vxor 172. Neroni nubit. 175
Iuliæ luxuria. 180
Iulię mœchi pœnas pẽdent 180. 181
Iulia in inſulam relegata. ibid.
Iulius florus Galliarũ princeps. 226

Q. Iulii Poſthumi celebris opera. 265
Iunii Blæſi laudes. 220
Iurgia inter Pompeium & Lucullum. 84. 85
Iuuentius Laterenſis ſeipſe gladio transfixit. 131

L.

LAbienus tranſmarinas prouincias magnis momentis concutit 150. occiditur à Ventidio. ibid.
Lacedæmonii in Aſiâ. 8
Lacedæmonius nullus orator. 33
Lælius. 31
Lælius orator. 47
P. Lænas trib. pl. Sex. Lucilium ſaxo Tarpeio deiicit. 70
Longobardi fracti. 188
Larissa, ab Æolis condita. 9
Laſthenes, & Panares, duces Cretenſium. 86
Latinus, Romuli auus. 14
Lebetus ab Ionibus condita. 9

Lentulus

Lentulus & Marcellus conſules. 111
Lentulus necatus in carcere. 87
Lepidus Ælius augur, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe iuſſus. 48
M. Lepidus pont. max. 130. à ſenatu hoſtis iudicatus 133. 134. Paullum fratrem proſcribit 136. vaniſſimus omnium vir Cæſari denunciat, vt Siciliâ excedat ib. Octauii genibus aduolutus 154. 155. Lepidi triumuiri filius, Augusti interficiendi conſilium capit 164. opprimitur à Mæcenate. ibid.
M. Lepidus à Tib. Nerone copiis omnibus præfectus. 203
Leſbos inſula. 9
Leucas expugnata. 159
Lex Licinia. 42
Lex Valeria turpiſſima. 68
Libo ingratus, à Ti. Cæſare oppreſſus. 225
A. Licinius Nerua Silianus. 206
Liuius hiſtoricus. 31

Digitized by Google

M. Liuius Druſus tribunus pl. non bonâ fortunâ vſus 52. interficitur 54. nouiſſima vox ibid mores. ibid.
M. Liuii Druſi domus, poſtea Ciceronis, mox Cenſorini, deinde Statilii Siſennæ. ibid.
M. Lollii legati exercitúſque in Germania clades 176. pecuniæ cupidior, quàm rectè faciendi ibid. crimen & mors. 182
Luca colonia deducitur. 27
Luceria deducta colonia. 26
Lucilius poëta. 47
Lucretius poëta. 90
Lucretius Offella Pręneſtis ac Marii oppugnationi præfuerat. 76
L. Lucullus 96. Lucullus filius, occiditur 106. Mithridatem multis locis fundit 84. 85. Cizicum liberat, 85. Tigranem vincit. ibid.
L. Lucullus profuſæ in ædificiis conuictibúſque & apparatibus luxuriæ primus auctor 86. Xerxes togatus cur à Pompeio

dictus. ibid.
M. Lucullus circa Fidentiam hoſtes Sullæ fudit. 77
Lucullorum duorum mors. 111
Ludi Circenſes. 76
Ludi ſcenici à Circenſibus differunt. 96
Q. Lutatius Catulus proconſul. 52
Lycia, ſeu Lymira vrbs. 183
Lycurgus Lacedæmonius claret. 11
Lydus & Tyrrhenus fratres regnant in Lydiâ 4. ſterilitate frugum compulſi, ſortiuntur, vter cum parte multitudinis patriâ decedat. ibid.
Lyſippus ſtatuarius præſtantiſſimus. 19

M.

MAcedones, orbis domitores, 11
Macedoniam Paullus prouinciam fecit. 93
Macedonia armis exteris occupatur. 195

Digitized by Google

Q. Macedonici ſeuerum ad Contrebiam imperium. 41
Macedonici in Peruſiâ facinus. 146
C. Mæcenas vrbis cuſtodiis præpoſitus 164. M. Lepidum iuuenem opprimit. 165
Magius Celer Velleianus, Vellei frater. 203
Magneſiam Lacedæmonii in Aſiâ occupant. 8
Mancilius Hoſtilius in Numantinos. 35
Mancini fœdus turpiſſimum. 168
Manilii trib. pl. lex, vt bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium adminiſtraretur. 85
Marcellus Siciliam fecit prouinciam 200. mors. 172
Marcomanni. 191
C. Marius ſub Africano miles factus 47. 48. Q. Metelli legatus, 49
Marius deſcribitur 50. primùm conſul creatus ibid. iterum conſul Iugurtham in triumpho duxit ibid. tertiùm conſul in Cim-

bros 51. quartùm conſul cum Teutonis confligit ibid quintũ conſul, fortunatiſſimum prœliũ iniit 52. ſextũ conſul, Seruilii Glauciæ Saturniníque Appuleii furorem armis compeſcuit ib. ſeptimùm conſul cum Cinna 68 eius mors 68 vrbe à Sulla pulſus 62. in carcerem ductus ibid à ciuibus impoſitus in nauem in Africam curſum dirigit 63. vrbis mœnia ingreditur. 66

Marius Marii filius conſul au. 73. à Sullà acie pulſus ibid. Interemptus. 74

Maroboduus Marcomannorum dux Vari caput ad Cæſarem mittit. 211

Martia & Quarta legiones ad Octauium ſe conferunt 127

Marullus Epidius, Flauiúſque Cæſetius trib. pl. in C. Octauio voluntatem regni arguebant. 137

Maſſiliam Cæſar proficiſcitur. 113

Medi rerum potiuntur. 11

Medon, Codri filius, primus Athenis Archon 6. eius poſteri, Medontidæ dicti. ibid.
Megara à Peloponneſiis cōdita. ib.
Menandrus comicus. 30
Menas & Menecrates claſſis Pompeianæ præfecti. 145
Meſſalla Coruinus ſeruatur Cæſaris beneficio. 141
Meſſallini opus egregium. 197
Metelli fratres vno die triumpharunt. 46
Q. Metelli, qui Iugurthinum bellum geſſit, laus 49. Cretam in pop. R. poteſtatem redigit. 86
Metellus Creticus. 96
Q. Metellus Macedonicus Pſeudophilippum vicit Achæóſque fudit 19. vel magnificentiæ Romanæ, vel luxuriæ princeps 20. ſingularis eius felicitas ibid. triumphus 50. à L. Saturnino ciuitate expulſus. 56
Q. Metellus Pius Italici belli Imperator 56. apud Fauentiam Sullæ hoſtes vicit. 72

Metellus & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt. 80
Metelli mors. 111. 112
Miletus, ab Ionibus condita. 9
Milo Annius à Pompeio damnatus, abſolutus à M. Catone 108. lapide ictus periit. 137
Minatii Magii laudes, & geſta. 57
Mineruium deducta colonia. 28
Minturnas coloni miſſi. 26
Minucii triumphus. 47
Mithridatis odium in Romanos 60. Pharnacis filiis inſidiis oppreſſus. 95
Mitylene ab Æoliis condita. 9
Mitylenæorum perfidia. 60
Mœtalces, Thraciæ rex. 198
Mucius iuris ſcientiâ clarus. 47
L. Mummius Achaico bello gerendo deſtinatus 21. Corinthum funditus eruit 23. Achaicus dictus ibid. homo nouus ibid.
L. Murena & Fannius Cæpio occidendi Auguſti conſilia incunt. 169

Digitized by Google

Mycenas Agamemnon in Creta ſtatuit. 3
Myrinam condunt Æolii. 9
Myuns ab Ionibus condita. ibid.

N.

NArbo Marcius colonia in Gallia deducta. 29
Nauportum. 194
Neapolis, & Cumarum in Romanos fides eximia. 8
Naſo, poëta 90
Neapolitani Cæſaris Auguſti honori athletarum certamen ſacrauerunt. 216
Nepe colonia deducta. 25
Neptunia colonia. 28
Nero Claudius patriæ redditur. 150
Ti. Nero Rhodum proficiſcitur, ibique ſeptem annos moratur 179. reuertitur 184. adoptatur à Cæſare Auguſto 185 in Germaniam mittitur ibid. bello Pannonico deſignatus. 196

Digitized by Google

Ti. Neronis mirus erga milites amor & cura. 201
Nicomedes Bithyniam pop. R. legauit. 39
Ninus rex Aſſyriorum. 12
Nola condita a Tuſcis. ibid.
Nolanum bellum. 60
Noricos Ti. Cæſar deuicit. 94
Noui homines ad celſiores dignitatis gradus euecti. 223. 224
Numantia à Scipione deleta. 39

O.

CN. Octauius Perſeo, vt ſe Romanorum fidei committeret, perſuaſit. 16
C. Octauius Macedoniam ſortitur 124. eius laudes ibid. à C. Cæſare adoptatus ibid. equeſtri familia genitus. ibid.
C. Octauio Romam intranti Sol coronam portendit 125. ſtatua equeſtris à ſenatu poſita 127. 128 eius circa Mutinam virtus 128. conſul 133. eius in Illyrico Dal-

matiáque expeditiones. 151
C. Octauius Pompeio, Siciliǽque bellum infert. 152
C. Octauii fortiſſimum factum. 154
C. Octauius ad vrbem reuertitur 155: Antonium claſſe vincit 161. eius erga victos clementia. 162
C. Octauius, & Antonius cum M. Bruto Caſſióque acie concurrunt. 140
Octauius conſul iuſſu Cinnæ interfectus. 66
Opimianum vinum celeberrimũ ab Opimio dictum. 45
L. Opimius C. Gracchum & Fuluium Flaccum morte afficit 43. damnatus 45
Oratorem Argos, Thebæ, Sparta, nullum habuere. 33
Oratores clari. 47
Oreſtis & Electræ factum à diis comprobatum. 4
Oreſtes annis xc. vixit. 4. Ægiſthum, cum Electra ſorore, obtruncat ibid. anni LXX. regnauit
Digitized by Google

ibid Pyrrhum Delphis interfecit. ibid. circa Leſbum ſedem cepêre. 6
Orodes Parthorum rex. 106
Oſci. 8

P.

Pachorus, Parthorum regis filius, interimitur 150
Pacuuius in tragœdiis clarus 47
Pæſtum coloni mittuntur 26
Panares, & Laſthenes Cretenſium duces 86
Pannoniam Ti. Cæſar imperio addidit 94
Pannonia pacem petit 302
Panſa Hirtiuſque Cæſari prædixerant, vt principatum armis quæſitum, armis teneret 122
Panſæ atque Hirtij mors 128
Parthi Armeniæ manum admouent 179. eorum legati ad Sullam 70
Parthorum rex Auguſto Romana ſigna remittit 169. obſides fi-

Digitized by Google

lios mittit. 174
Paſſieni virtus. 205
Patræ captæ. 159
Patres à Romulo electi. 14
Patricii à Patribus dicti. ibid.
Paullus ad Cannas cæſus. 15
Paulli triumphum impedire nonnulli obnitebantur. 16
L. Paulli filii quatuor 17. moriuntur. 18
L. Paulli egregia vox. ibid.
Pax circa Brundiſium inter Antonium, & Auguſtum. 148. 149
Pedia lex aduerſus Cæſaris interfectores. 139
Q. Pedius C. Octauii in conſulatu collega. 135
Pelaſgi Athenas commigrauêre. 6
Pelopis progenies, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinebat 5. ab Herculis progenie expellitur. ibid.
Penthelus, & Tiſamenus, Oreſtis filii, poſt patrem regnauêre triennio. 4. 5

Pergamum Agamemnon in Cretâ ſtatuit. 3
M. Perperna Sertorium interimit 80
Perſæ orbi terrarum imperant. 11
Perſeus victus & in triumpho ductus à Paullo 16. Albæ deceſſit. 18
Peruſia ab Octauio expugnata. 146
Petreius. 109
Pharnaces Medus Sardanapalum interimit. 10. 11
Pharnaces à Cæſare victus. 119
Pharſalica acies. 115
Pharum inſulam occupant Iones. 9
Philippus deuictus. 11. 12
Phocæa ab Ionibus condita. 9
Phraates Parthorum rex. 169
Picenum coloni miſſi. 28
Pindari os Thebas illuminauit. 33
Pinetes Pannonum dux. 302
Piſaurum coloni miſſi. 27
L. Piſo bellum in Thraciâ ortum comprimit. 177
Digitized by Google

Placentiam coloni miſſi. 57
Planci inconſtantia. 131
Plancus Plotius proſcribitur. 135
Plancus Fuluiam fugientem comitatur 148. eius vitia, fugáque ad Octauiam. 158
Plato. 39
Plautius Siluanus. 198
Pompeiorum familiæ quot. 66
Cn. Pompeii patris bello Marſico præclara opera obiit. 65
Cn. Pompeii iuuenis præclara geſta & laudes. 78
Cn. Pompeius prædonibus orbem liberat. 84
Cn. Pompeii de Lucullo dictum. 86
Cn. Pompeii victoriæ. 90. 91
Cn. Pompeij inſignes triumphi. 96
Cn. Pompeius & M. Craſſus conſules 105. tertium conſul ſolus 108. à Cæſare maximè alienatus ibid. Dyrrachium tranſmiſit. 113
Cn. Pompeius in Pharſaliâ victus.

115. iugulatur. 117
Cn. Pompeius, filius, vulneribus confectus. 120
Cn. Pompeii filius paruus Iuliâ natus, obiit. 107
Q. Pompeius conſul. 58
Q. Pompeii fœdus turpe. 168
Sex. Pompeius deſcribitur 143. Siciliam occupat. ibid.
Sex. Pompeii cum Cæſare & Antonio pax 149. dictum ibid. omnibus, qui ad eum fugerant, reditum ſalutémque in pace paciſcitur 149. 150. à Titio iugulatur. 153
Pompeium primum è Pompeiis conſulem ad turpiſſima fœdera Numantini deduxere. 35
Pompeius Mitylenæis libertatem reſtituit, in vnius Theophanis gratiam. 60
Pompeius, collega Sullæ, ſeditione interfectus. 63
Pompeius curru vrbem triumpho inuectus 80. tribunitiam poteſtatem reſtituit. 81

Pomponii ſingularis in Gracchum fides. 44
Pomponii Comici laudes. 48
Pomponius Flaccus, vir ad omnia recta natus. 225
Pontius Teleſinus, Samnitium dux. 74
Pontus Syriáque Cn. Pompeii virtutis monumenta. 93
Popilium Rutiliúmque, conſules quod in amicos Tib. Gracchi ſæuierant oppreſſit inuidia. 45
M. Popillius Lænas mittitur legatus ad Antiochum Epiphanem. 17
Poſthumii Albini aſpera cenſura. 18
Potentia colonia deducta. 27
Priene ab Ionibus condita. 9
Proſcriptio triumuiralis. 134
Proſcripti ad Sex. Pompeium confluunt. 143
Pſeudophilippus à Q. Met. Macedonico ſuperatur. 18
Ptolomæus Syriæ rex ab Antiocho Alexan-

Alexandriæ obſeſſus 17
Ptolemæus Cypri rex. ſub aduentũ Catonis, vitæ ſuæ vim intulit 105
Ptolemæi in Pompeiũ perfidia 117
in Cæſarem 118
Puteolos coloni miſſi 28
Pyrrhus Epirum occupat 3
Pyrrhus Hermiones nuptias occupauerat 4
Pyrrhus regnat 26

Q.

QVadrigarius hiſtoricus 48
Quæ cuiuſque ductu gens, ac natio redacta in formulam prouinciæ, ſtipendia pacta ſit 94

R.

RAbirius poëta 90
Regulus iu Africam primus tranſiecit 92
Rhaſcupolis Cotym occidit 225

S

Rhodiorum in Romanos eximia fides 60
Roma à Romulo condita 14
Roma, libera, dominàque gentium 79
Romani rerum domini 12
Romanorum magnificentia in ædium ſtructuris 34
Romanæ linguæ, & diſciplinæ notitia in Pannoniis omnibus 194. 195
Rufi Saluidieni ſcelеſta conſilia 149
Rutilius hiſtoricus 48
P. Rutilius repetundarum ab equitibus damnatus 55
Rutilius conſul Italico bello cęſus 58

S.

SAcrouir, Galliarum princeps 226
Sabinarum virginum raptus 15
Sabinis ſine ſuffragio data ciuitas 26

Salamina Teucer in Cypro conſtituit 5
Salernum miſſi coloni 27
Sallues à Sextio Caluino deuicti 28
Saluſtius Thucydidis æmulus 89
Samnitium parti ciuitas data 25
Samos ab Ionibus occupatur 9
Sardanapalus à Pharnace Medo imperio vitáque priuatur 10
Saticula deducta colonia 26
Scaurus, orator 47
P. Scipionis Æmiliani laudes 21 conſul creatus ibid. Carthagini bellum infert ibid. in Hiſpania murali coronâ donatus eſt ibid. in Africâ obſidionali ibid. in Hiſpaniâ ex prouocatione hoſtem interemit. 22
P. Scipio liberalium ſtudiorum & auctor, & admirator 23. Polybium Panętiúmque domi militiæque ſecum habuit ibid. interualla negociorum otio elegantiſſimè diſpunxit ibid. Africanus dictus. ibid.

P. Scipio Naſica Ti. Gracchum interficit 38
P. Scipio Numantiam ſolo æquat 39. de Tib. Gracchi cæde à Carbone interrogatur 40.
P. Scipionis Africani mors 40
P. Scipio Æmilianus Africam in formulam redegit prouinciæ 92.
Scipio orator 31
Scipio Æmilianus orator 47
Cn, & P. Scipiones primi omnium in Hiſpanias duxêre exercitus 92.
Scordiſci à Ti. Cæſ. debellati 94
Scribonia Iuliæ mater 181
Scylatium colonia deducta 28
Segeſtes Varo coniuratos indicat 209
Seianus 205 206
Seiani Ælij virtus 222. 223 Tib. Cæſaris principalium onerum adiutor ibid.
Sentius Saturninus 187. eiuſdem conſulis factum præclarum 187

Sertorius Metellum laudabat, Pōpeium timebat 80. à Perpernâ interfectus ibid.
Seruilia Lepidi vxor, viuo igni deuorato diem ſuum obiit 165
Seruilij duo apud Cluſium pro Sullâ victores 77
Seruilius Glaucia à Mario morte multatus 52
Setina colonia deducta 25
Sextiæ aquæ 38
Sextius Caluinus Sallues deuicit ibid.
M. Silanus reip. reſtitutus 150
Sinueſſam miſſi coloni 26
Siſcia 202
Siſenna hiſtoriarum auctor 48
Smyrna ab Æolis condita 9
Societas potentiæ inita inter C. Cæſarem, C. Pompeium & M. Craſſum 102
Socrates 20
Sophocles tragicus ibid.
Sora deducta colonia 25
Spartacus fugitiuorum dux 81
Staius Murcius Sex. Pompeium

petit 143. à Pompeio interfectus 150.
Statilius Taurus 222
Statuæ equeſtres ex Macedoniâ Romam delatæ 19 L. Sullæ Cn. Pompeio, & C. Cæſari poſitæ 128
Sueſſa deducta colonia 26
L. Sulla c. Marij quæſtor 48. vrbem armis occupat 61. eius contra Mithridatem victoriæ 69 Mithridati Victo leges imponit 60. 70. quid ipſi Magi ex corporis notis reſponderint 70. 71. iuſtis legibus tentat bellum componere 72. Scipionē Norbanúmque conſules ſuperat ib. dum vincit, iuſtiſſimo lenior, poſt victoriam audito fuit crudelior ibid. Q. Sertorium exarmatum dimiſit incolumem 73. grates Dianæ ſoluit ib. Mario iuuene occiſo, Felicis nomen aſſumpſit 76. dictator immodicè crudelis 77
P. Sulpicius Q. Pompeij conſulis

filium interfecit 61. exſul factus 62. eius contra Sullam pro Mario lex 61. iugulatur 62
Sulpicius orator 89
Sutrium colonia deducta 25
Syria, pontúſque Cn. Pompeij virtutis monumenta 93.

T.

TArracina deducta colonia 25
Tarẽtum deducta colonia 28
Tegeam Agamemnon in Cretâ ſtatuit 3
Telamon & Teucer, fratres ibid.
Teminus, vnus ex Heraclidis 5
Tenos occupatur ab Ionibus 9
Terentius 31
Tergeſtes 194
Theophanes 60
Theſſalus Theſprotius Theſſaliam armis occupat 7
Tibullus 90
Tigranes à L. Lucullo victus 85 eius filius, deinde Tigranes, ſupplex ad Pompeiũ venit 90. 91

ingenti multatur pecunia 91.
Titius Sex. Pompeium iugulat 153
ad Octauium transfugit 158
Tyrrhenus & Lydus, fratres 4

V.

VAlentia colonia deducta 27
Valerius Antias hiſtoricus 48
Valerius Flaccus conſul turpiſſimæ legis auctor 65. conſularis à Fimbria interfectus 70
Varro 90
Varus Quinctilius liberti manu iugulatus 142
Varus à Germanis cæſus 211. ſe ipſe transfixit 142
Vatinij deformitas corporis, ingeniíque turpitudo 139
C. Velleius gladio ſeipſe transfixit 147. 148
Velleius miles factus 185
Velleij votum de ſalute T. Cæſaris 228 229
Venetia diu in poteſtate Antonij

ab Aſinio retenta 148
Ventidius triumphat 133. Labienum Parthóſque & Pacorum regis filium exſtinguit 150
Venuſiam mittuntur coloni 26
Vibillius primipili centurio 151
Viennenſium diſſenſiones: 214
Vindelicos debellauit Ti. Cæſ. 94
Viriathus, latronum in Hiſpaniã dux, à Seruilio Cæpione interemptus 35
Virgilius carminum princeps 90
Volumnij fuga 211
Vtica, à Tyria claſſe condita 46

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google